

T.C.
BARTIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

**YATIRIM TEŞVİK SİSTEMİ İLE KALKINMA AJANSI MALİ DESTEK
PROGRAMLARININ ETKİ VE ETKİNLİKLERİNİN KENTLERİN KALKINMASI
AÇISINDAN KARŞILAŞTIRMALI DEĞERLENDİRİLMESİ; BARTIN ÖRNEĞİ**

Hazırlayan
Osman Bahadır KALECİK

DANIŞMAN
Prof. Dr. İsmail CERİTLİ

Bartın-2019

T.C.
BARTIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

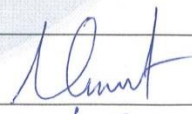


YATIRIM TEŞVİK SİSTEMİ İLE KALKINMA AJANSI MALİ DESTEK
PROGRAMLARININ ETKİ VE ETKİNLİKLERİNİN KENTLERİN
KALKINMASI AÇISINDAN KARŞILAŞTIRILMALI DEĞERLENDİRİLMESİ;
BARTIN ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
OSMAN BAHADIR KALECİK

DANIŞMAN
PROF. DR. İSMAİL CERİTLİ

“Bu tez 04 /07/2019 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği ile kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ	İMZA
PROF. DR. İSMAİL CERİTLİ	
DR. ÖĞR. ÜYESİ KEMAL YAMAN	
DR. ÖĞR. ÜYESİ SALİH ÇİFTÇİ	

KABUL VE ONAY

BAHADIR OSMAN KALECİK tarafından hazırlanan “Yatırım Teşvik Sistemi ile Kalkınma Ajansı Mali Destek Programlarının Etki ve Etkinliklerinin Kentlerin Kalkınması Açısından Karşılaştırmalı Değerlendirilmesi; Bartın Örneği” başlıklı bu çalışma 04/07/2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda **oy birliği** ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından **Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

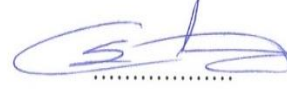
Başkan : Prof. Dr. İsmail CERİTLİ (Danışman)



Üye : Dr. Öğretim üyesi Kemal YAMAN



Üye : Dr. Öğretim üyesi Salih ÇİFTÇİ




Bu tezin kabulü Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun .../.../2019 tarih ve sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Prof. Dr. Metin SABAN
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

BEYANNAME

Bartın Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü tez yazım kılavuzuna göre, Prof. Dr. İsmail CERİTLİ danışmanlığında hazırlamış olduğum Yatırım Teşvik Sistemi ile Kalkınma Ajansı Mali Destek Programlarının Etki ve Etkinliklerinin Kentlerin Kalkınması Açısından Karşılaştırmalı Değerlendirilmesi; Bartın Örneği” adlı Yüksek lisans tezimin bilimsel etik değerlere ve kurallara uygun, özgün bir çalışma olduğunu, aksinin tespit edilmesi halinde her türlü yasal yaptırımını kabul edeceğimi beyan ederim.



04/07/2019

Osman Bahadır KALECİK

ÖN SÖZ

“Yatırım Teşvik Sistemi ile Kalkınma Ajansı Mali Destek Programlarının Etki ve Etkinliklerinin Kentlerin Kalkınması Açısından Karşılaştırmalı Değerlendirilmesi; Bartın Örneği” başlıklı bu çalışma, Bartın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak 2019 yılında hazırlanmıştır. Yüksek Lisans tez danışmanlığımı üstlenen, bununla birlikte araştırma konusunun belirlenmesi ve yürütülmesi sırasında problemlere çözüm odaklı bakış açısıyla yaklaşan, değerli fikir ve tecrübelerinden yararlandığım saygıdeğer hocam Prof. Dr. İsmail CERİTLİ’YE en içten teşekkürlerimi sunarım.

Yüksek Lisans tez savunma sınavına jüri üyesi olarak katılan değerli hocalarım Dr. Öğr. Üyesi Kemal YAMAN ve Dr. Öğr. Üyesi Salih ÇİFTÇİ’nin değerli fikir ve önerileri ile sağladıkları katkıları için teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmam boyunca yanımda olan ve yardımlarını esirgemeyen Bartın Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümündeki saygıdeğer hocalarıma ve yardımları için Bartın Organize Sanayi Bölgesi Müdürü Oğuzhan KASAPOĞLU, BAKKA İzleme ve Değerlendirme Birim Başkanı Hakkı Yavuz TOPLU başta olmak üzere bütün birim çalışanlarına, anlayışlı yaklaşımları ve katkıları dolayısıyla BAKKA Genel Sekreter Vekili Elif ACAR’A, BAKKA Program Yönetim Birimi Uzmanı Ümran ÖZTÜRK’e, BAKKA Karabük Yatırım Destek Ofisi Uzmanı Özkan İRKEN’E, BAKKA Bartın Yatırım Destek Ofisi çalışanları, değerli mesai arkadaşlarım Dr. Şahin BAŞ, Ferdi KÖSE ve Canan ÇEVİK’E, Bartın İl Özel İdaresi’nde görevli Endüstri Mühendisi Özkan ÖZDEMİR’E teşekkürlerimi sunarım. Son olarak, hayatım boyunca maddi ve manevi desteklerini yanımda hissettiğim annem, babam ve kardeşim ve hayat arkadaşım, sevgili eşim Nur Arca KALECİK’E sonsuz şükranlarımı sunarım.

Osman Bahadır KALECİK

Bartın, 2019

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

Yatırım Teşvik Sistemi ile Kalkınma Ajansı Mali Destek Programlarının Etki ve Etkinliklerinin Kentlerin Kalkınması Açısından Karşılaştırmalı Değerlendirilmesi: Bartın Örneği

Osman Bahadır KALECİK

Bartın Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. İsmail CERİTLİ

Bartın-2019 Sayfa: XIII + 112

Kalkınma ajanslarının üstlenmiş oldukları en önemli görevlerden biri bölge içi ve bölgeler arası gelişmişlik farklarının azaltılmasıdır. Söz konusu görevi yerine getirmek için kullanmış oldukları en önemli mekanizma mali destek programlarıdır. Yatırım Teşvikleri de kendi sistematiğinde barındırdığı destek unsurları ile bölgesel gelişmişlik farklarının azaltılmasını amaçlamaktadır. Kalkınma ajansları mali destek programları ile teşvik sisteminin benzer amaçları gerçekleştirmeye çalıştıkları anlaşılmaktadır.

Bu çalışmada; kalkınma ajansları mali destek programları ve teşvik sistemlerinin kentlerin kalkınmasına etkileri; yatırım, istihdam ve göç verileri dikkate alınarak değerlendirilmektedir. Ayrıca, bahsi geçen sistemlerin destek unsurlarının etkinlikleri; prosedür, zaman, kaynakların yerinde verimli kullanımı, muhasebeleştirme, istihdam ve yatırım öncelikleri açısından karşılaştırılmaktadır. Etki ve etkinlik değerlendirmeleri yapılırken; 2009 yılı verileri başlangıç kabul edilmektedir. Zira 2009 yılında bütün ajansların kuruluş süreci tamamlanmış ve aynı zamanda yeni teşvik yasası yayınlanmıştır. Bahsi geçen değerlendirmede, 2009-2018 yıllarını kapsayan dönemde, Bartın İlinde, teşvik sistemi kapsamında gerçekleştirilen yatırımlar ile Batı Karadeniz Kalkınma

Ajansınca desteklenen ve teşvik sistemi ile hedef kitlelerinin benzerlik arz ettiği KOBİ Mali Destek Programları, Güdümlü Proje ve Küçük lekli Alt Yapı Mali Destek Programları kapsamında gerçekleştirilen yatırımlar baz alınmıştır.

Çalışma sonucunda iki sistemin birbirini tamamlayan ve zaman zaman birbirini ikame edebilen yönlerinin olduğu, kendilerine özgü bazı avataj ve dezavantajları bünyelerinde barındırdıkları görülmektedir. İki sistemin de bu çalışma ile ortaya konulan güçlü yönlerini ihtiva eden hibrit bir sistemin tasarlanması, sunulan hizmetleri; desteği veren kurum açısından kaynakların daha etkin ve yerinde kullanıldığı, yatırımcı açısından ise kolay anlaşılır ve ulaşılır hale getireceği değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Bölgesel Kalkınma; Teşvik sistemi; destek unsurları, yatırım teşvikleri, Kalkınma Ajansı Mali Destek Programları.

ABSTRACT

M. Sc. Thesis

**Comparison of Impacts and Activities of the Investment Incentive System and
Development Agency Financial Support Programs in terms of Development of Cities:
Bartın Case**

Osman Bahadır KALECİK

Bartın University

Institute of Social Sciences

Political Science and Public Administration

Thesis Adviser: Prof. İsmail CERİTLİ

Bartın-2019 Page: XIII + 112

One of the most important tasks undertaken by development agencies is to reduce intraregional and interregional development disparities. The most important mechanism they have used to fulfill this task is financial support programs. Investment Incentives also aim to reduce regional development disparities with the support elements they have in their systematic. It is understood that the financial support programs of development agencies and the incentive system are trying to achieve similar objectives.

In this study; the impact of development agencies' financial support programs and incentive systems on cities development are evaluated in consideration of investment, employment and immigration data. In addition, the effectiveness of the support elements of mentioned systems are compared in terms of time, exact and efficient use of resources, accounting, employment and investment priorities. While assessing impact and effectiveness; Data for 2009 are considered as initial. Because in 2009, the establishment process of all agencies was completed and a new incentive law was issued. In the mentioned evaluation, in the period covering 2009-2018, it was used as base that investments made within the scope of the incentive system in Bartın Province and supported by the Western Black Sea Development Agency which constitutes similarities between the incentive system and target groups are covered by the SME Financial Support Programs, Guided Project and Small Scale Infrastructure Financial Support Programs.

As a consequence of the study, it is seen that the two systems have complementary and interchangeable aspects from time to time, and include some of their own advantages and disadvantages. Designing a hybrid system which includes the strengths of both systems revealed by this study, the services provided; It is considered that the resources are more effective and exact viiort he institution that provides support, and will be easily understood and accessible viiort he investors

Keywords; Regional Development; Incentive System; Elements of Support; Investment Incentives; Development Agency Financial Support Programs.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
BEYANNAME.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
ÖN SÖZ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER.....	viii
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	x
TABLolar DİZİNİ.....	xi
EKLER DİZİNİ	xii
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ.....	xiii
GİRİŞ.....	1
1 KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE TANIMLAR.....	4
1.1. Teşvik	4
1.2. Devlet Yardımı/Desteği.....	5
1.3. Teşvik ile Devlet Yardımları/Destekleri Arasındaki Farklar	5
1.4. Büyüme, Kalkınma, Sürdürülebilir Kalkınma ve Bölgesel Kalkınma Kavramları	7
1.5. Bölgesel Kalkınma Yaklaşımları ve Müdahale Araçlarındaki Değişimler	9
1.5.1. Planlı Kalkınma Dönemi Öncesi.....	11
1.5.2. Planlı Kalkınma Dönemi Sonrası	12
2 KALKINMA AJANSLARI VE MALİ DESTEK PROGRAMLARI.....	28
2.1. Türkiye’de Kalkınma Ajansları	28
2.1.1. Türkiye’de Kalkınma Ajansları Kuruluşu	28
2.1.2. Kalkınma Ajanslarının Hukuki Yapısı	29
2.1.3. Kalkınma Ajanslarının Teşkilat Yapısı, Görev ve Yetkileri	34
2.1.4. Kalkınma Ajanslarının Gelirleri, Giderleri ve Yönetilecek Fonlar	39
2.1.5. Kalkınma Ajansları Tarafından Sağlanan Destekler	40
2.1.6. Batı Karadeniz Kalkınma Ajansı (BAKKA)	43
3 BARTIN’DA UYGULANAN TEŞVİK SİSTEMLERİNİN VE BATI KARADENİZ KALKINMA AJANSI MALİ DESTEK PROGRAMLARININ ETKİNLİK AÇISINDAN KARŞILAŞTIRILMASI	49
3.1. Bartın’da Uygulanan Teşvik Sistemlerinin Bartın’ın Kalkınmasına Etkileri ..	49
3.2. Batı Karadeniz kalkınma Ajansı Tarafından Bartın’da Uygulanan Mali Destek Programlarının Bartın’ın Kalkınmasına Etkileri.....	56

3.3. Teşvik ve Mali Destek Programlarının Etki ve Etkinliklerinin Bartın Ölçeğinde Karşılaştırılması.....	61
3.3.1. Başvuru Prosedürü Açısından Kıyaslama	64
3.3.2. Uygulama Prosedürü Açısından Kıyaslama	66
3.3.3. Yatırım Alanı ve Destek Kapsamı Açısından Kıyaslama	68
3.3.4. Kaynak Kullanımı Açısından Kıyaslama:	70
3.3.5. İstihdam Açısından Kıyaslanması	72
3.3.6. Muhasebeleştirme işlemi sonrası desteğin/teşvikin firmaya net getirisi	75
4 SONUÇ VE ÖNERİLER	79
KAYNAKLAR	84
EKLER	87
ÖZGEÇMİŞ	112

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil No	Sayfa No
Şekil 1: Yatırım teşvik sisteminde ana bileşenler.....	21
Şekil 2: Proje bazlı destek sistemi destek unsurları.....	25
Şekil 3: Kalkınma Ajanslarının teşkilat yapısı	34
Şekil 4: 10. Kalkınma planı hiyerarşisi ve bölge planları.....	36
Şekil 5: Kalkınma Ajansları destek türleri (Kaynak:URL-14).....	40
Şekil 6: 2008-2017 Dönemindeki bütçe gerçekleştirmelerinin fonksiyonel düzeydeki dağılımı	43
Şekil 7: Bartın'da 2009-2018 yılları arasında kapalı teşvik belgelerinin sektörel dağılımı	54
Şekil 8: Bartın'da 2009-2018 yılları arasında kapalı teşvik belgeleri kapsamında gerçekleşen istihdamın sektörel dağılımı	55
Şekil 9: Bartın'da 2009-2018 yılları arasında kapalı teşvik belgelerinin toplam yatırım tutarlarının sektörel dağılım yüzdeleri.....	55
Şekil 10: Bartın'da 2009-2018 yılları arasında kapalı teşvik belgelerinin destek unsurlarının mali değerlerinin sektörel dağılım yüzdesi.....	56
Şekil 11: 2009-2018 yılları arasında Bartın'da desteklenen projelerin sektörel dağılımı ...	58
Şekil 12: 2009-2018 yılları arasında Bartın'da desteklenen projelerin destek miktarlarının sektörel dağılımı	59
Şekil 13: 2009-2018 yılları arasında Bartın'da desteklenen projelerin toplam proje bedellerinin sektörel dağılımı	60
Şekil 14: 2009-2018 yılları arasında Bartın'da desteklenen projeler kapsamında gerçekleşen istihdamın sektörel dağılımı.	60

TABLolar DİZİNİ

Tablo No	Sayfa No
Tablo 1: Teşvik araçları ve türleri	6
Tablo 2: Bölgesel ekonomik kalkınma yaklaşımlarının zamanla değişimi	10
Tablo 3: Yatırım teşvik uygulamalarında bölgeler.....	17
Tablo 4: İllerin Sosyo-Ekonomik gelişmişlik sıralaması	19
Tablo 5: Yatırım teşvik uygulamalarında bölgeler.....	20
Tablo 6: Yatırım Teşvik Sisteminde Ana Bileşenler ve Destek Unsurları.....	21
Tablo 7: 2017 yılı itibari ile kalkınma ajanslarının gelir tahmin ve gerçekleştirmeleri.....	40
Tablo 8: BAKKA birimlere göre personel dağılımı	44
Tablo 9: BAKKA'nın gelir bütçesi (TL).....	47
Tablo 10: Bartın'da 2001-2003 yılları arasında teşvik belgeli yatırımların sektörel dağılımı	49
Tablo 11: Bartın'da 2004-2009 yılları arasında teşvik belgeli yatırımların sektörel dağılımı	50
Tablo 12: Bartın'da 2009-2018 yılları arasında kapatılan teşvik belgeli yatırımların destek tutarları	52
Tablo 13: Teşvik sistemi kapsamında 2009-2018 yılları arasında kapalı teşvik belgeli yatırımların sektörler'e göre dağılımı	53
Tablo 14: 2009-2018 yılları arasında uygulanan Mali Destek Programları bazında Bartın'a ait veriler.....	57
Tablo 15: 2009-2018 yılları arasında uygulanan mali destek programlarının desteklenen sektörler'e göre dağılımı.....	58
Tablo 16: Teşvik sistemi ve mali destek programları (MDP) kapsamında 2009-2018 yılları arasında gerçekleştirilen yatırımların sektörler'e göre dağılımı.....	62
Tablo 17: Bartın'ın Aldığı ve Verdiği Göç Verileri.....	63
Tablo 18: Bir kişilik istihdam için devlet tarafından harcanan/vazgeçilen meblağların sektörler'e göre dağılımı	74

EKLER DİZİNİ

Ek	Sayfa
No	No
Ek A. Bölgesel Desteklerden Faydalanabilecek Sektörler ve Bölgeler İtibariyle Asgari Yatırım Tutarları veya Kapasiteleri	87
Ek B. Büyük Ölçekli Yatırımlar	93
Ek C. Orta Yüksek Teknolojili Ürünler	94
Ek D. Teşvik Edilmeyecek veya Teşviki Belirli Şartlara Bağlı Yatırım Konuları.....	95
Ek E. Bartın Merkez 1. Organize Sanayi Bölgesi Müteşebbis Teşekkül Kararı	99
Ek F. 2009-2019 Yılları Arasında Bartın İli Kamu Yatırımları Verileri.....	100
Ek G. Mali Destek Programı ve Teşvik Sisteminin etkinlik kıyaslaması	104
Ek H. Mali Destek Programı, Teşvik Sistemi, Proje Bazlı Teşvik Sistemi ve Cazibe Merkezi programı Destek Unsurları.....	111

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

% : Yüzde

KISALTMALAR

AB	:	Avrupa Birliği
BAKKA	:	Batı Karadeniz Kalkınma Ajansı
DPT	:	Devlet Planlama Teşkilatı
DTÖ	:	Dünya Ticaret Örgütü
E-TUYS	:	Elektronik Teşvik Uygulama
İBBS	:	İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflaması
KAYS	:	Kalkınma Ajansları Yönetim Sistemi
KDV	:	Katma Değer Vergisi
KOBİ	:	Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler
KOSGEB	:	Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
KÖY	:	Kalkınmada Öncelikli Yörelere
KV	:	Kurumlar Vergisi
MDP	:	Mali Destek Programı
OECD	:	Organisation for Economic Cooperation and Development
SEGE	:	Sosyo Ekonomik Gelişmişlik Endeksi
SGK	:	Sosyal Güvenlik Kurumu
TS	:	Teşvik Sistemi
TÜİK	:	Türkiye İstatistik Kurumu

GİRİŞ

On sekizinci yüzyıl ortalarından yirminci yüzyıl ikinci çeyreğine kadar olan dönemde gelişmiş Batı ekonomilerinde klasik liberal düşünceler ve yaklaşımlar hakim olmuş ve bu anlayış çerçevesinde devlet piyasaya müdahale etmemiştir. Ancak 1929 yılına gelindiğinde Amerika'dan başlayıp dünyaya yayılan ve adına "Büyük Bunalım" denilen iktisadi kriz sonrası klasik liberal yaklaşımlar sorgulanmaya başlanmış ve devletin ekonomideki müdahil rolü gündeme gelmiştir. Keynes, "General Theory of Employment, Interest and Money" isimli kitabında devlet tarafından gerçekleştirilen müdahaleleri formülize etmiştir. Talebi devam ettirmek amacıyla Say Kanunu'nun¹ kabul edilmemesi, devletin harcamalara yöneltilmesi, eksik istihdam dengesi, Keynesci sistematiginyapı taşlarını meydana getirmiş ve bunalım ardından kamusal alanda devletin etkinliği daha fazla artmıştır. Bunun sonucunda devlet iktisat politikalarını yönlendiren, sosyal alanda yardıma ihtiyacı olan kesimleri fonlayan bir "Refah Devleti"ne evrilmiştir (Bayraktar, 2012: 248).

Özellikle Keynesyen politikaların etkisi ile devletler ekonomik dar boğazları aşmak, sanayiye nispeten daha verimli alanlara yönlendirmek ve ülke içindeki gelişmişlik farklarını azaltmak maksadı ile teşvik ve destek adı altında bazı unsurlar ile ekonomiye müdahale etmektedir. Çoğu zaman bir diğeriyle karıştırılan iki kavram sonunda benzer maksada hizmet etseler dahi mahiyet açısından farklılıklar göstermektedir. Teşvikler bazı vergi muafiyetlerini ve bazı istisnaları kapsamaktayken, destekler ise belli bir proje çerçevesinde devletin söz konusu projeye nakdi olarak yaptığı katkıyı ifade etmektedir.

Devletlerin özellikle 80li yıllardan sonra ekonomik nitelikte hizmet ve malların üretilmesinde talebi karşılayamadığı, kaynakların yerinde kullanılmasını ve verimliliği sağlayamadığı anlaşılmıştır. Bu soruna çözümler bulmak amacıyla devletler daha önceden yapmış olduğu yatırımları özelleştirme ve doğrudan yatırımcı olmaktan ziyade piyasadaki

¹ Mahreçler (piyasa) kanunu, olarak da anılan Say kanunu, , Jean Baptiste Say tarafından ortaya atılmıştır, basit bir şekilde ifade etmek istersek "Her arz kendi talebini yaratır" şeklinde özetleyebiliriz. Piyasaya çıkarılan herhangi bir mal, üretim değerine eşit bir talebe sahiptir. Bahsi geçen kanunun meydana gelmesi için: maliyetlerin gelirlere, fiyatların maliyetlere eşit olması ve tüm gelirlerin harcanması gerekmektedir. Bahsi geçen koşullar altında üretimi gerçekleştirilen malın maliyeti, faktör gelirlerine eşit hale gelecek, tüm gelirler harcanacağından dolayı üretilen malların satışı gerçekleşebilecektir. Detaylı bilgi için <https://www.iktisatsozluugu.com> bakınız.

hizmet ve mal üretimini destekleyerek bu iş ve işlemleri özel sektöre bırakma yoluna gitmiştir (İnançlı ve Yardımcıoğlu, 2010: 310).

Dünyada teşviklerin etkilerinin olumsuz sonuçlara yol açmaması, ülkeler arası ticareti sekteye uğratmaması, ülkelerin iç ticaretinde de sıkıntılara yol açmaması için Dış Ticaret Örgütü (DTÖ) tarafından düzenlemeler getirilmiştir. Diğer yandan, Avrupa Birliği'nde de ortak pazarın korunması ve olumsuz etkilenmesini önlemek üzere topluluk ülkelerinde devlet yardımlarına uygulanacak kurallar belirlenmiştir (Atamer, 2015: 2).

Türkiye açısından bakıldığında Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin İzmir İktisat Kongresinden bu yana iktisadi kalkınmada öncü rol üstlendiğini ve ekonomide en önemli müdahil aktör olarak kendini konumlandığı görülmektedir. 1934-38 yıllarını kapsayan ilk sanayi planı ve özellikle Devlet Planlama Teşkilatının kuruluşu sonrası her beş yılda bir oluşturulan Kalkınma Planları ile müdahale edilecek bölgeleri ve alanları belirlediği ve belirli enstrümanlarla sanayiye ve piyasayı yönlendirmiştir.

Teşviklerde ve özellikle Avrupa Birliği Uyum Yasaları ile gündemimize giren Mali Destek Programlarında istikrarlı ve kalıcı çözümlere ulaşılmasında, bu politikaların ülkenin istikrarı ile de doğrudan ilişkili olduğu görülmektedir. Bu desteklerin zaman zaman günü kurtarıcı önlemlere dönüştüğü, arzu edilen düzeyde bir fayda getiremediği ve bölgeler arası gelişmişlik farklarını yeterince azaltamadığı görülmüştür. Doğası gereği teşvikler alternatif maliyetlerinin ve etkinliklerinin kolay ölçülemediği bir hakikattir. Çünkü bir bölgeye ve sektöre yönlendirilmeye çalışılan yatırımda, yatırım kararlarını etkileyen birçok faktör mevcuttur ve teşviklerin yatırım kararını hangi oranda etkilediğini ölçmek zordur.

2000'li yıllara gelindiğinde devlet destekleri ve teşvikler hususunda önemli çalışmalar ve düzenlemeler yapıldığı görülmüştür. Merkezden alınan kararların uygulanmasında yerel aktörleri dikkate almayan yani gerek politika üretmekte ve gerekse uygulamakta yerelde uygulayıcısı bulunmayan plan ve programların başarılı olamadığı anlaşılmıştır (Kalecik, 2017: 37). Bu sebepten dolayı, 2006 yılında çıkarılan “5449 sayılı *Kalkınma Ajanslarını Kuruluşu Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun*” ile kurulan ve 2008 yılında çalışmalarına başlayan Kalkınma Ajansları yerelde kalkınma politikalarının yürütüleceği, kalkınma planları ile uyumlu ve kalkınma planlarını besleyen, bölgeler arası ve bölge içi gelişmişlik farklılıklarını azaltmaya yönelik planlamalar yapan ve uygulayan aracı kurumlar olarak kurgulanmışlardır. Kalkınma Ajansları ulusal düzeyde

belirlenen ve yine merkezden yerele uygulanmaya çalışılan kalkınma politikalarının yereldeki uygulayıcısı olmuştur. Böylece merkez ile yerel arasında önemli bir bağ kurulmuş ve yerel daha fazla kalkınma politikalarına dahil edilmiştir.

Yerelde kalkınma ajanslarının kurulması gibi önemli bir gelişme yaşanırken merkezde de Türkiye'nin en kapsamlı teşvik programı ilan edilmiştir. 2009 ve 2012 yıllarında ilan edilen iki teşvik sisteminde de bölge ve illerin sosyo-ekonomik gelişmişliklerini göz önüne alan çok detaylı ve hassas bir çalışma gerçekleştirilmiştir. 2009 yılındaki teşvik sisteminde kalkınma ajanslarının bölgelerinin de tespitinde kullanılan NUTS-2 İstatistikî Düzey Ayırmalarının kullanıldığı ve teşvik bölgelerinin bu ayrımlara göre belirlendiği gözlenirken, 2012 yılında bu sistemden vazgeçilmiş, NUTS-3 Düzeyine yani illere göre teşvik oranları belirlenmiştir. Ayrıca, 2012 yılında bölgesel politikaların belirlenmesi ve yönlendirilmesi için önemli bir yapı olan kalkınma ajansları ile önemli bir müdahale aracı olan teşvik sistemi arasında organik bağ kurulmuştur. Söz konusu sistemde ajanslar yerel birim olarak tanımlanmış ve teşvik iş ve işlemlerinden bazılarını yürütür konuma gelmiştir.

Çalışmamızda, kalkınma ajanslarının bölgesel kalkınma politikalarını uygulamada kullandığı en önemli müdahale yöntemi olan mali destek programlarının etki ve etkinliklerinin Bartın İli bazında 2009 ve 2012 yıllarında uygulanan teşvik sistemi ile mukayeseli değerlendirmesi yapılmıştır. Bartın gibi görece küçük ölçekli bir ilde yatırım tutarlarının genel itibarı ile teşvik sisteminde belirtilen asgari sabit yatırım tutarına yakın olması ve kalkınma ajanslarının da söz konusu tutara yakın destekler sağlaması nedeniyle yatırım kararlarında her ikisi de tercih konusu olabilmektedir. Değerlendirme yapılırken her iki uygulama unsurlarının tutarları, prosedür/süreçler, zaman, kaynakların yerinde verimli kullanımı, muhasebeleştirme, istihdam ve yatırım öncelikleri vb. kriterler dikkate alınarak karşılaştırılmıştır.

1 KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE TANIMLAR

1.1. Teşvik

Teşvik kavramının sözlük anlamına bakıldığında “isteklendirme, özendirme” şeklinde tanımlandığı görülmektedir (URL-1, 2018). Sözlük anlamından da anlaşılacağı üzere, devletler ve/veya uluslararası kuruluşlarca uygulanan ve teşvik kavramı ile ifade edilen yardımlar belli bir amaç doğrultusunda piyasaya yapılan özendirme amaçlı müdahalelerdir.

Teşvik kavramı geniş bir yelpazedeki özendirme enstrümanlarını kapsamaktadır. Üzerinde mutabakata varılan tek bir teşvik tanımı olmamakla birlikte, teşvik kavramı yerine kullanılan birçok ifade mevcuttur. Dış Ticaret Örgütü (DTÖ), Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD) ve Avrupa Birliği (AB) teşvik kavramını kullanmayı tercih etmemekle birlikte, bunun yerine genel itibari ile devlet yardımı (state aid) ve/veya sübvansiyon (subsidies) kavramlarını kullanırken, pratikte mali yardım (financial aid), kamu yardımı, destekler (grant), uygun koşullu krediler (loan) vergisel teşvikler vb. kavramların da kullanılması tercih edilmektedir. Türkiye’de ise sıklıkla teşvik kavramı, devlet yardımları yerine kullanıla gelmiş olmakla birlikte; “özendirme ve yönlendirme önlemleri”, “teşvik tedbirleri”, “mali yardım”, “yatırımları yönlendirme” gibi kavramların kullanımı tercih edilmektedir. Sübvansiyon ise genel itibari ile dış ticarete kullanılmakta, bu kavramın diğer alanlarda kullanılması tercih edilmemektedir (Yavan, 2010: 29).

Türkiye’nin Avrupa Birliği ile ilişkilerinin canlandığı dönemler olan; 1996 yılında Gümrük Birliğine girildiği dönem ve 1999 yılında Avrupa Birliğine üyelik sürecine girildiği dönemler itibariyle Türkiye’de uygulanan teşvik sistemlerinde ciddi dönüşümlerin olduğu görülmüştür. Bu dönemde “Devlet Yardımları” kavramının teşvikten kastedilen bütün unsurları kapsadığı görülmektedir. Yalnız “Devlet Yardımları” kavramının daha çok kamu çalışmalarında ve resmi metinlerde kullanımı tercih edilirken, akademik camia ve günlük kullanımda sıklıkla teşvik terimi kullanılmaktadır (Yavan, 2010: 29-30).

1.2. Devlet Yardımı/Desteği

Birbirlerinin yerine kullanılan ve en çok karıştırılan kavramlar teşvik ve devlet yardımı/desteği kavramlarıdır. Her ikisi de devlet yardımı olmakla beraber teşvik; bazı koşullar altında, devletin işletmeler üzerindeki bir takım mali yükleri hafifletmesini ifade ederken, devlet yardımı; işletmelere devlet tarafından bazı koşullar altında yardımların sunulmasıdır. Söz konusu yardımlar istisnalar ve muafiyetler yerine duran varlık elde edilmesine yönelik finansal destek sağlanması olarak meydana gelmektedir. Yani devlet yardımları belirli bir konuda mali/maddi destek sağlanması ve hibe verilmesi; teşvikler devlet tarafından elde edilecek gelirden feragat şeklinde gerçekleştirilmektedir (Terzioğlu, 2017: 1-7).

Türkiye’de devlet yardımlarını/desteklerini; KOSGEB, Kalkınma Ajansları, Tarım ve Orman Bakanlığı vb. kamu kurum ve kuruluşlarının, belirlemiş oldukları strateji, politika ve tedbirler çerçevesinde belirli koşullar altında kurumlara sunmuş oldukları projeleri doğrultusunda yatırım yapan işletmelere mali destek olarak vermekte oldukları yardımlar olarak görülmekle birlikte; yatırımlara mali/nakdi destek sağlayan kamu kurumları tarafından, Kalkınma Ajansları Mali Destek Programları, KOSGEB KOBİ Gelişim Destek programı, Mülga Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı’nın Kırsal Kalkınma Destekleri örneklerinde olduğu gibi, devlet tarafından verilen nakdi/mali destekler için yardımdan ziyade destek kavramının kullanıldığı görülmektedir.

1.3. Teşvik ile Devlet Yardımları/Destekleri Arasındaki Farklar

Yukarıda da ifade edildiği gibi devlet destekleri ve teşvik kavramları en sıklıkla karıştırılan kavramlar arasında olup, genel itibari ile teşvikin sübvansiyonlar dahil olmak üzere devlet desteklerini de kapsayacak şekilde kullanılması en sık rastlanan durumdur. Teşvik araçları ve türleri Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1: Teşvik araçları ve türleri

Teşvik Araçları	Teşvik Türleri
1. Finansal/Nakdi Teşvikler	Karşılıksız <ul style="list-style-type: none">• Hibeler• Primler
	Karşılıklı <ul style="list-style-type: none">• Uygun Koşullu Krediler (düşük faizli, uzun vadeli) Garanti ve Kefaletler• Kredi garantileri• Yüksek ticari risk taşıyan projelere kamu kaynaklı risk sermayesi katılımı• Ekonomik ve ticari riskleri kapsayan ayrıcalıklı kamu sigortası (devalüasyon, politik karmaşa vb.)
2. Mali/Vergisel Teşvikler	Gelir ve Kurumlar Vergisi Teşvikleri <ul style="list-style-type: none">• Düşük oranlı gelir ve kurumlar vergisi• Vergi muafiyeti• Zarar mahsubu• Hızlandırılmış amortisman• Yatırım indirimi• Bazı harcamaların vergiden düşülmesi (sosyal güvenlik katkısı, istihdam ile ilgili harcamalar, reklam, tanıtım ve pazarlama, sağlık harcamaları vb.)• Vergi kredisi (finansman fonu) KDV Teşvikleri <ul style="list-style-type: none">• Sermaye mallarına KDV istisnası• Gelişmemiş bölgelere ve/veya bazı ürünlere düşük KDV oranı Gümrük Vergisi Teşvikleri <ul style="list-style-type: none">• Makine- teçhizat, hammadde, parça, yedek parça gibi sermaye mallarına gümrük muafiyeti• Gümrük vergisi iadesi
3. Diğer Teşvikler	Aynı Teşvikler <ul style="list-style-type: none">• Arsa-arazi tahsisi• Bina temini Diğer Bazı teşvikler <ul style="list-style-type: none">• Alt yapı hazırlanması• Ucuz enerji desteği• Ayrıcalıklı kamusal anlaşmalar Yatırım öncesi hizmetler, finansman kaynakları, yatırım projesi hazırlama ve yönetme, Pazar araştırması, hammadde ve altyapı durumu, üretim projesi ve pazarlama teknikleri, eğitim, know-how veya kalite kontrol geliştirme teknikleri ile ilgili yardımlar

Kaynak: (Teşviklerin Sektörel ve Bölgesel Analizi Türkiye Örneği Maliye Hesap Uzmanları Vakfı Yayınları Yayın No:27 Ankara 2010 S.35).

Mali/vergisel teşvikler hükümetlerce, bazı makroekonomik hedefleri gerçekleştirmek için, vergi kanunlarındaki bir takım düzenlemeler ile bir takım faaliyetlere veya ekonomik unsurlara uygulanan vergisel kolaylıkları ifade etmektedir (Atamer, 2015: 35). Bu çalışmada, devlet yardımı/desteği olarak tanımlanan kavram Tablo 1’de de görüldüğü gibi teşvik kavramı içerisinde vergi dışı nakdi/finansal teşvikler olarak adlandırılmaktadır.

Devlet yardımları ve/veya mali destekler için devlet yardımı kamu harcaması şeklinde yapılmaktadır yani bütçeye bir ödenek tahsis edilmektedir. Yalnız, teşvikler kamu harcaması niteliğinde değildir ve bütçede doğrudan gösterilmemektedir (Terzioğlu, 2017: 7). Teşvik kavramının çok geniş bir yelpazeyi kapsamasına rağmen bu çalışmada kullanılan teşvik kavramı “Yatırımlarda Devlet Yardımları” ve “Yatırım Teşvikleri” olarak kullanılmıştır. Türkiye’de uygulanan yatırım teşvik sistemlerinden 2009 ve 2012 yıllarında ilan edilen yatırım teşvik sisteminin genel itibari ile mali/vergisel teşvik unsurlarını kapsıyor olmasıyla birlikte, destek unsurlarında faiz desteği gibi nakdi/finansal destek unsurunu (hatta proje bazlı teşvik sisteminde belirli koşullarda sermaye katkısı sunulmaktadır) ve bedelsiz arsa temini gibi aynı teşvikleri de kapsamaktadır.

Devlet Teşvikleri ve destekleri esas olarak devletin piyasaya müdahale biçimlerini ifade etmekte ve teşvikler üç temel amaç için kullanılmaktadır. Bunlardan ilki, yerli firmaların yurtiçindeki yatırımlarını teşvik etmek, ikincisi, doğrudan yabancı sermaye yatırımlarını yurtiçine çekmek ve üçüncüsü ise bölgesel eşitsizlikleri minimize etmek ve bölgesel kalkınmayı temin etmektir (Yavan, 2010: 18). Devlet desteklerinin ise daha çok birinci ve üçüncü amaca hizmet ettiklerini söylemek daha isabetli olacaktır.

1.4. Büyüme, Kalkınma, Sürdürülebilir Kalkınma ve Bölgesel Kalkınma Kavramları

Kalkınma kavramı ekonomi açısından büyüme kavramı ile sıkça karıştırılan bir kavram olup aynı anlamı ifade etmemektedir. *Büyüme*, ekonominin yatırım, üretim, gelir, istihdam, dış ticaret, doğal kaynak düzeyi, servet, sermaye donanımı gibi istatistiki değerlerindeki artışı gösterirken *Kalkınma*, üretim ve kişi başına milli gelirin artırılması ile iktisadi ve sosyokültürel yapıdaki olumlu manadaki değişimi ifade etmektedir (Tolunay ve Akyol, 2006: 116-127).

İkinci dünya savaşı sonrası özellikle yeni kurulan devletlerle birlikte az gelişmişlik sorunsalı, iktisadi literatürde görünür bir şekilde tartışılmaya başlanmış ve 1950’li ve 1960’lı yıllarda büyüme kavramını ifade edebilecek istatistiki artışlar, kalkınma kavramını ifade edecek şekilde kullanılma yönünde bir eğilim gerçekleşmiştir. Ancak, özellikle 1970’lere gelindiğinde, ekonomik büyümenin kalkınma anlamına gelmediğine ve kalkınmanın da tek başına bir anlam ifade etmediğine yönelik ulusal kamuoyları ve uluslararası kuruluşlarca yoğun tartışmalar yaşanmıştır. Kalkınmanın sürdürülebilir olmasını gerektiğine dair fikir birliklerinin olduğu 1972 Stockholm ve 1992 Rio Konferansları büyük önem taşımaktadır. Kalkınma kavramı, iktisadi bir gelişmişlik ifadesinin yanı sıra sosyal, kültürel ve çevresel iyileşme yaklaşımına evrilmiş; 1972 Stockholm Deklarasyonunda çevrenin ve doğal kaynakların yerinde ve verimli kullanımı; 1992 Rio Deklarasyonunda ise çevre ile beraber savaşız bir dünya, kadın hakları, farklı gruplar ve azınlıklar gibi demokratik kriterlerin de sürdürülebilir bir kalkınmanın yakalanmasında ele alınacak ölçütler olarak belirlenmiştir (Çakmak, 2003: 55-56).

Bölgesel Kalkınma kavramı ele alındığında yine bu kavramın da İkinci Dünya Savaşı sonrası yıllarda iktisat literatürüne girmiş olduğu görülmektedir (Sevinç, 2011:35-54). Bölge kavramının bir çok tanımını yapmak mümkündür ve farklı bilim dalları tarafından bilim dallarının odak alanlarına göre insanların yaşadıkları mekanlar; doğal ortamlara, sosyo-kültürel/ekonomik ortamlara ya da her ikisinin de sentezi olan coğrafi alanlara ayırılmakta olup bu açıdan bakıldığında planlamadaki konusal yaklaşım çerçevesinde bölgeler; doğal, sosyoekonomik/kültürel ve coğrafi bölgeler olarak ele alınmaktadır (Özçağlar, 2003:4).

Planlama açısından ele alındığında, karşımıza plan bölge kavramı çıkmaktadır. Plan bölge; bölgesel sorunların mahiyetine göre genişliği (ülkenin tümünü de içine alabilir) değişmekle birlikte, bölge içinden bölgesel politikayı uygulamakla görevli bir yönetimin olduğu (kalkınma ajansları gibi) veya söz konusu sorumluluğun merkezi yönetim tarafından üstlenildiği (ulusal kalkınma planları, bakanlıkları strateji planları vb.) planlama yetkisi içinde kalan alanı ifade etmektedir (Dinler, 2014: 99).

Türkiye’nin kamu yönetimi anlayışı açısından Bölge kavramı, birden fazla ilin bir araya gelmesi neticesinde oluşturulan, ilden büyük ölçekli coğrafi alanı ifade etmektedir. (Sert, 2012: 121) 07.11.1982 tarih ve 2709 sayılı kanun ile yürürlüğe giren Türkiye Cumhuriyeti Anayasasınının 126. Maddesinde “Kamu hizmetlerinin görülmesinde verim ve

uyum sağlamak amacıyla, birden çok ili içine alan merkezî idare teşkilatı kurulabilir. Bu teşkilatın görev ve yetkileri kanunla düzenlenir”(URL- 2,1982) Türkiye’de farklı Kamu Kurumları tarafından bölgesel ayrımlara yönelik çeşitli çalışmalar yürütülmüş, nüfus araştırmaları, sosyoekonomik gelişmişlik düzeyi ayrımları ve tarımsal çalışmalar için gerçekleştirilen ayrımlar göz önüne alındığında; bölge sayısı, bölgeler içerisinde kalan il sayısı gibi kıstaslar yönünden bir birlikteliğin olmadığı görülmektedir. (Gündüz, 2006:100)

İkinci Dünya Savaşından sonra özellikle az gelişmiş ülkelerde görülmekle birlikte gelişmekte olan ve gelişmiş ülkelerde kalkınmışlık açısından bölgeler arasında farklılıklar meydana gelmiş ve bu adaletsiz dağılım aslında bir ülkedeki kalkınmanın bir yöre veya bölgenin kalkınması ile yeterli olmadığı anlaşılmıştır. Bölgesel kalkınma anlayışının temelini, bölgeler arası gelir farklılıklarını ve bölgeler arası gelişmişlik düzeyini minimize etme hedefi oluşturmaktadır. Bu şekilde bölge düzeyinde meydana getirilen ve bölgelerin kalkınmasıyla ulusal bazda gerçekleştirilen kalkınma çabalarının daha net sonuçlara ulaşmada katkı sağlanmaktadır (Sevinç, 2011: 35-54).

1.5. Bölgesel Kalkınma Yaklaşımları ve Müdahale Araçlarındaki Değişimler

Bölgesel kalkınma yaklaşımı gerek bölge içi ve gerekse bölgeler arası gelişmişlik farklarını en aza indirmeye odaklanmaktadır. Gerek odak noktası ve gerekse kullanılan argüman ve araçlar açısından yıllar içerisinde gelişimler Tablo 2’de göstermiştir.

Tablo 2: Bölgesel ekonomik kalkınma yaklaşımlarının zamanla değişimi

ODAK NOKTASI	ARAÇLARI
1960'lardan 1980 başlarına kadar	
-Bölge dışından imalat sanayi yatırımı çekme. -Doğrudan yabancı sermaye yatırımı çekme. -Büyük altyapı yatırımları yapma. (Sadece kamu sektörü)	-Büyük hibeler, vergi istisnaları, yatırım sübvansiyonları. -Sübvansiyon edilmiş ağır altyapı yatırımları. -Üretim maliyetlerinin teşviklerle düşürülmesi.
1980'lerden 1990 ortalarına kadar	
-Mevcut işletmelerin korunması ve büyütülmesi. -Belirli sektörler veya belirli alanlara daha fazla odaklanarak bölge dışından yatırım çekmeye sürekli olarak ağırlık verme. (Kamu sektörünün sürükleyici rolü)	-Bireysel işletmelere doğrudan ödemeler. -İşletme kuluçkaları/iş alanları. -KOBİ'lere danışmanlık ve eğitim. -Teknik destek. -İşletme kurma desteği -Hem ağır hem hafif altyapı yatırımı.
1990'ların sonlarından günümüze	
-Bütün işletme çevrelerini uygun hale getirme. -Yumuşak altyapı yatırımları. (Örneğin insan kaynaklarını geliştirme, mevzuatın rasyonelleştirilmesi). -Kamu/özel ortaklıkları. -Kamu yararına yönelik özel sektör yatırımlarının desteklenmesi. -Yerel topluluklar ve potansiyel yatırımcılar için yaşam kalitesinin ve güvenliğin geliştirilmesi. -Yerel ekonomide karşılaştırmalı üstünlükleri geliştirerek, hedeflenmiş alanlara dışardan yatırım çekme. (Genellikle, kamu sektörünün yol göstericiliği)	-Yatırımcılar için kolaylaştırılmış bir yerel iş çevresini sağlamaya yönelik bütüncül yaklaşım. -Yerel firmaların büyümesini teşvik etmeye odaklanma. -Toplum içinde ağlar ve işbirlikleri oluşturma. -İşbirliğine dayalı işletmeler arası ilişkilerin geliştirilmesi -İşgücü geliştirme ve hafif altyapının tedariki. -Yaşam kalitesini iyileştirmeye yönelik destekler. -İmalat sanayine olduğu kadar, hizmet sektörlerine de odaklanma. -Ekonomik olarak birbirine bağlanmış işletme kümelerinin oluşturulması.

Kaynak: The World Bank, Local Economic Development: Quick Reference, Urban Development Unit, Washington D.C. May 2003, s. 5'ten Aktaran (Çakmak 2006, 48)/ T.C. CUMHURBAŞKANLIĞI Devlet Denetleme Kurulu Türkiye'nin Kalkınma Ajansları Uygulamasının Değerlendirilmesi 2014, s.11

İkinci Dünya Savaşı sonrasındaki yıllarda kalkınma kavramının bilim otoriteleri tarafından yalnızca iktisadın konusu olarak ele alınmaktadır. Ancak ülkeler, bölgeler ve hatta iller arasındaki dengesizliklerin giderek arttığı dünyada salt iktisadi disiplinin de

boyutlarını aşan siyasal, sosyal, kültürel dış faktörleri de kapsayan merkezîyetçi kalkınma anlayışından ziyade bölgelere odaklanan bir kalkınma anlayışına ihtiyaç duyulmuştur (URL-3, 2014).

1960-80 arasında kalkınma anlayışında, yalnızca kamu sektörünün müdahalesi ile alt yapı yatırımları ve hibeler gibi iktisadi ve mali enstrümanların kullanılması söz konusuyken; 1980'lerde kamu sektörünün belirlenmiş sektör ve alanlardaki işletmeleri gerek mali ve gerekse teknik açıdan destekleyerek, piyasanın belirleyicisi olmaktan ziyade sürükleyici bir rol üstlendiği görülmektedir. 1990'lardan günümüze gelen süreçte kamunun doğrudan müdahaleci ve sürükleyici politika yerine, genellikle yol gösterici bir politika takındığı; yalnızca imalat odaklı olmayıp, hizmet sektörünü de sürece dahil eden, kamu-özel sektör; özel sektör- sivil toplum bağlantılarını kurarak birliktelikleri özendiren ve yaşam kalitesini arttırmak gibi sosyal yönleri de olan bir anlayışa dönüştüğü görülmektedir.

Türkiye'nin uygulamış olduğu bölgesel kalkınma politikaları, tarihsel süreçte Türkiye'nin yaşamış olduğu deneyimlerle birlikte Avrupa Birliği müzakere sürecinin de etkisi ile Avrupa'daki bölgesel kalkınma yaklaşımlarındaki ve genel itibari ile bölgesel kalkınma paradigmasındaki dönüşümlerin etkisi ile şekillendiği söylenebilir. Bölgesel politikalar açısından Türkiye'deki en önemli gelişme şüphesiz Devlet Planlama Teşkilatının kurulması ve 5 yıllık kalkınma planlarının yapılmasıdır (Çelikkaya vd., 2018:23).

Türkiye'de Bölgesel Kalkınma Eğilimleri tarihsel olarak kategorize edildiğinde *Planlı Kalkınma Dönemi Öncesi* ve *Planlı Kalkınma Dönemi Sonrası* olarak iki temel başlık altında incelenmektedir (Özaslan ve Ünlü, 2015: 69).

1.5.1. Planlı Kalkınma Dönemi Öncesi

Osmanlıdan beri uygulana gelen yatırımları sistemli şekilde özendiren önlem ve teşviklerden, tüketici ve üreticiyi koruyan ve destekleyen ekonomi politikalarından bahsedilmektedir (Şahin, 2014: 175-177). Planlı kalkınma dönemi öncesindeki yaklaşımlar, teşvik uygulama alanları, dönemlerin özellikleri ve ekonomik hedeflere göre 1923-1950 arası ve 1950-1960 arası olmak üzere 2 ayrı başlık altında incelenmektedir (Çelik, 2018: 23).

1.5.1.1. 1923-1950 Arası Dönem

Milli ekonominin özel girişim, özellikle Türk girişimcilerin, katkılarıyla geliştirilmesi amacıyla atılan ilk adım İzmir İktisat Kongresidir. Sadece Türk ekonomisine dair prensiplerin belirlendiği bu kongrede bölgeler arasındaki gelişmişlik farklılıklarından söz edilmediği görülmektedir (Dinler, 2014:200). 1913 yılında çıkarılan “Teşvik-i Sanayi Muvakkatı” kanunu 1927 yılında revizyona uğrayarak “Teşvik-i Sanayi Kanunu” ismini almış ve sanayicilere telefon, telgraf, arazi ve elektrik hattı kolaylıkları vb. ilave destekler verilmiş; devlet eliyle yerli üretim, yerli burjuvazi oluşturulmaya çalışılmış, firma sayısında artış, kaynakların yerinde kullanımı ve dışa bağımlılığın azaltılması hedeflenmiştir (Akdeve ve Karagöl, 2013: 337). 1929 Büyük Buhran² sonrasında Devletçilik İlkesi benimsenerek yatırımların devlet eliyle yapılmasına; yatırımların yurt sathına yayılmasına karar verilmiş; 1933-39 yılları arasında birincisi uygulanabilen ve ikincisi ise İkinci Dünya Savaşı koşulları nedeniyle uygulanamayan iki adet sanayi planı hazırlanmıştır (Dinler, 2014:201).

1.5.1.2. 1950-1960 Arası Dönem

“Demokrat Partili” yıllar olan bu dönem Türkiye’nin dışa dönük politikalar izlediği ve özellikle tarımda yeni ataklar yaşayıp makineleştiği bir dönemdir. Yatırımcılara yönelik kredi çeşitlendirmesine gidilmiş, dış ticaret ve özellikle tarımsal yatırımlar özendirilmiş, “Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu” çıkarılmış ve yatırımcılara kredi temini amacıyla “Türkiye Sınai Kalkınma Bankası” kurulmuştur (Akdeve ve Karagöl, 2013: 337). Bu dönemde bölgesel dengesizlik önemli bir boyuta taşınmış ve sanayi Marmara Bölgesinde yoğunlaşmıştır. Kamu yatırımlarını Türkiye sathına yayma düşüncesi hakim olsa da doğu vilayetleri bu taksimattan yeterli payı alamamıştır (Kalecik, 2017:13).

1.5.2. Planlı Kalkınma Dönemi Sonrası

Bu dönemin başlangıcı olarak saydığımız gelişme 30 Eylül 1960 tarihinde Devlet Plânlama Teşkilatı’nın (DPT) kurulmasıdır. Devlet Planlama Teşkilatı (Sonrasında Kalkınma Bakanlığı) yapılmakta olan 11’inci plan haricinde 10 adet Ulusal Kalkınma

² 1929 yılının Amerika’da meydana gelen bir borsa krizi neredeyse bütün dünyaya yayılarak Ekonomiler üzerinde büyük tahribatlar meydana getirmiştir. Wall Street Borsasındaki düşüş ile başlayan ve ardından panik yaratan söz konusu bunalım, borsayı bir ay içinde 32 milyar dolarlık bir kayba uğratmış, büyük bir hızla İngiltere başta olmak üzere Avrupa ülkelerine sirayet ederek etki alanını genişletmiş ve 1932 yılının sonuna kadar devam etmiştir. Detaylı Bilgi için Bakınız: <https://www.iktisatsozlugu.com/nedir-617-buyuk-burjuvazi-#.XO-MaOZ7mP8>

Planı hazırlamıştır. Bu dönemi de 1960-1980 arası, 1980-1994 arası, 1994-2009 arası olmak üzere üç dönemde incelenebilir.

1.5.2.1. 1960-1980 Arası Dönem

Bu dönemde dış rekabetten ziyade iç piyasa koşullarını dikkate alan, sınai yatırım ve üretim faaliyetlerini tüm ülkeye yaymayı hedefleyen bir sanayileşme politikası ve sabit döviz kuru, ithal yasak ve izinleri, kotalar vb. araçlar marifetiyle korumacı ve ithal ikameci dış ticaret rejiminin uygulanması tercih edilmiştir (Tecer, 1996: 108). Bu dönemdeki en önemli gelişme 1968 yılında başlatılan ve yeni illerin ve teşvik unsurlarının eklenmesi ile diğer kalkınma dönemlerinde de uygulanmaya devam edecek olan Kalkınmada Öncelikli Yörelere uygulamasıdır. İllerin sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeylerinin belirlenmesi amacıyla 1963-67 yılları arasında Devlet Planlama Teşkilatınca çalışmalar yürütülmüş; 28.02.1963 tarih ve 202 sayılı kanun gereği, 1968 yılı program kararnamesi ile Güneydoğu ve Doğu Anadolu İllerini kapsayan sosyo-ekonomik açıdan ülkenin diğer bölgelerine göre geri kalmış olduğu tespit edilen toplamda 22 İl Kalkınma Öncelikli Yörelere olarak tanımlanmış; KÖY sayısı 1969-71 yılları arasında 23'e, 1972 yılında 33, 1973-1977 yıllarında 40'a çıkarılmıştır. 1981 yılında ise 25'e indirilmiş 2000 yılında ise, 49 il ve 2 ilçeye çıkarılarak devam etmiştir (Türkmen, 2012: 297-298).

1.5.2.2. 1980-1994 Yılları Arası Dönem

1980'lerde Devletin ekonomideki rolünün sınırlandırıldığı ve dış ticarete serbestleşmeye gidildiği neo-liberal görüş ve politikalar ülkemizde de etkili olmuştur. Türkiye'nin 24 Ocak kararları neticesinde tümüyle bir zihniyet devrimi geçirdiği bu dönemde, ithal ikameci politikalar terkedilmiş ve ihracat bazlı bir büyüme modeli uygulamaya başlamıştır. Devletin ekonomi üzerindeki rolü yatırımcı ve ekonomiyi kontrol eden olmaktan ziyade destekleyici, sürükleyici ve yol gösterici olmaya doğru evrilmiştir. Belirli sektörlerle ve belirli alanlara yoğunlaşarak özel sektöre yönelik yardım ve desteklerin çeşitlendiği bir döneme girilmiştir. Bu dönemde hazır giyim, turizm, otomatik, tarımsal sanayi, ve demir-çelik vb. alanların daha fazla desteklenmesi öngörülmüştür. "Özel Önem Taşıyan Sektörler" olarak tanımlanan ve yatırım potansiyeli taşıyan, Türkiye Ekonomisini taşıyacağı düşünülen bu sektörlerin öne çıkarılması ve bu sektörlerin doğal kaynaklar bakımından desteklenmesi hedeflenmiştir (Akdeve ve Karagöl, 2013: 337).

1.5.2.3. 1994-2009 Yılları Arası Dönem

Bu dönem Avrupa Birliği ile ilişkilerin önceki dönemlere nispeten yoğunlaşmaya başladığı, Türkiye'nin daha çok dışa açıldığı, ihracat, turizm getirileri ve yabancı yatırımların daha fazla önemsendiği bir dönem olmuştur. 1994 yılına kadar uygulanmakta olan teşviklerde sektörel seçicilikten vazgeçilmiş ve gelişmiş iller dışındaki bütün bölgeler sanayi kuşağı sayılarak bu alanda yer alan tüm bölgelerin teşviklerden eşit oranlarda yararlandırma uygulamasına gidilmiştir (Akdeve ve Karagöl, 2013: 338).

1999 Helsinki Zirvesi'nde aday ülke statüsü kazanan Türkiye; siyasi, ekonomik ve müktesebata uyum başlıklarında toplanan Kopenhag ve 1995 Madrid Zirvesi ile uygulama boyutu almış olan Avrupa Birliği'ne Üyelik kriterlerine uyum açısından, Avrupa Birliği üyesi ülkeler ile arasındaki gelişmişlik farklarını azaltmak ve ülke içindeki bölgeler arası gelişmişlik farklılıklarını azaltmak gibi iki temel durumla karşı karşıya kalmıştır (Yılmaz, 2005:219). Ekonomik krizlerin ve istikrarsız hükümet ve dolaysıyla ekonomik gelişmenin yılları olan 90'lı yıllardan 2000'lere gelindiğinde, yeterli araştırma ve tespitlerin yapılamadığı, araştırma ve veri altyapısı zayıf teşvik uygulamalarının yeterli derecede faydalı olmadığı anlaşılmıştır. Bölgesel kalkınma araçlarından biri olan teşvikler 2000'li yıllarda AR-GE (Araştırma-Geliştirme), KOBİ (Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler), istihdam, çevre, bölgesel gelişme gibi çok çeşitli alanlara yayılmıştır. Ayrıca teşvikler devletin en önemli piyasaya müdahale araçlarından biri konumuna gelmiştir (Savrul ve Doğru, 2013: 1-20). Avrupa Birliği ile entegrasyon amaçlı bir uygulama olan NUTS yani Nomenclature of Territorial Units for Statistics (İstatistik Bölge Birimleri Sınıflaması-İBBS) 2001 yılı içerisinde TÜİK ve DPT tarafından hazırlanan İBBS raporu Bakanlar Kurulu'nun 2002/4720 sayılı Kararı ile 22 Eylül 2002 tarihli Resmi Gazetede yayınlanarak uygulamaya girmiştir (Şengül vd., 2013: 75-79).

1.5.2.4. 2009 Yılı Sonrası Dönem

2009 Yılı Teşvik Sistemi

NUTS uygulamasının ilk olarak baz alındığı, Türkiye'nin uyguladığı en sistemli teşvik uygulaması 16 Temmuz 2009 ve 27290 sayılı resmi gazetede yayımlanan 2009/15199 sayılı Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe girmiştir. Bölgesel Teşvik, Genel Teşvik ve Büyük Ölçekli Yatırımların Teşviki olarak üç ana kategoriye ayrılan Teşvik Uygulamalarının amacı:

1. Gerçekleştirilen tasarrufları katma değer açısından daha yüksek yatırım alanlarına doğru yönlendirmek,
2. İstihdam ve üretimi arttırmak,
3. Sürdürülebilir kalkınmayı ve yatırımların devamlılığını sağlamak
4. Doğrudan yabancı yatırımları artırmak
5. Rekabet gücünü artıracak teknoloji ve araştırma-geliştirme içeriği yüksek büyük ölçekli yatırımları özendirme
6. Çevre korumaya yönelik yatırımlar ile araştırma ve geliştirme faaliyetlerini desteklemek
7. Bölgesel gelişmişlik farklılıklarını gidermek, şeklinde sıralanabilir (URL-4, 2009).

Söz konusu teşvik uygulamasının destek unsurlarına baktığımızda 7 adet destek unsuruna rastlamaktayız. Bunlar (URL-4, 2009);

- KDV istisnası: Teşvik belgesi kapsamında uygun görülen makine ve teçhizatın yerli ve ithal teslimleri KDV'den istisna edilmektedir.
- Gümrük vergisi muafiyeti: Düzenlenen teşvik belgesi kapsamında Hazine Müsteşarlığınca uygun görülen ithal yeni veya uygun görülen durumlarda ve sektörlerde kullanılmış makine ve teçhizat ile komple tesisin ithalini kapsamaktadır.
- Faiz desteği: Bölge ayrımı olmaksızın araştırma ve geliştirme ve çevre yatırımlarında ve 3. ve 4. Bölge yatırımlarında en az 1 yıl vadeli kredilerin sabit yatırım tutarının azami yüzde 70'lik kısmı için uygulanır.
- Sigorta primi işveren desteği: Komple yeni yatırımlarda, işletmeye geçiş tarihinden itibaren ve diğer yatırım cinslerinde yatırımın tamamlanmasından sonra belirlenen ilave istihdam için ödenmesi gereken sigorta primi işveren hissesinin asgarî ücrete tekabül eden kısmı için bölgelere göre değişen yıllar bazında uygulanır.
- Vergi indirimi: Bölgesel ve büyük ölçekli yatırımlarda; bölge bazlı değişen oranlarda Yatırıma katkı oranı ve Kurumlar vergisi veya gelir vergisi indirim oranı baz alınarak uygulanır.
- Yatırım yeri tahsisi: Hazine Müsteşarlığınca teşvik belgesi düzenlenmiş büyük ölçekli yatırımlar ile bölgesel desteklerden yararlanacak yatırımlar için Maliye Bakanlığınca belirlenen usul ve esaslar çerçevesinde yatırım yeri tahsis edilebilir.

- Taşıma Desteği: Tekstil, konfeksiyon ve hazır giyim, deri ve deri mamulleri sektörlerinde I. ve II. bölgelerdeki illerde faaliyette bulunan işletmelerin IV üncü bölgedeki illere bütünüyle taşınması ve en az elli kişilik istihdam sağlanması hâlinde uygulanmaktadır (URL-4, 2009).

Bu teşvik sistemi içerisinde bölge ifadesinin geçmesi ve İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması (İBBS) Düzey 2 sınıflandırmasını baz alması (28/8/2002 tarihli ve 2002/4720 sayılı Bakanlar Kurulu Kararında yer alan İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması- Düzey 2 bölgeleri) ve ilk defa sektörel bir teşvik sistemi getirmesi açısından ilkleri barındırmıştır. NUTS Düzey 2 bölgelerinin sosyo-ekonomik gelişmişlik seviyeleri dikkate alınarak Türkiye teşvik unsurları ve oranlarının farklılaştırıldığı dört bölgeye ayrılmış ve bu bölgeler Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3: Yatırım teşvik uygulamalarında bölgeler

I. Bölge	II. Bölge	III. Bölge	4. Bölge
TR10 İstanbul	TR22 Balıkesir, Çanakkale (Bozcaada, Gökçeada Hariç)	TR52 Konya, Karaman	TR82 Kastamonu, Çankırı, Sinop
TR21 Tekirdağ, Edirne, Kırklareli	TR32 Aydın, Denizli, Muğla	TR63 Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye	TR90 Trabzon, Rize, Ordu, Gümüşhane, Artvin
TR31 İzmir	TR61 Antalya, Isparta, Burdur	TR71 Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir	TRA1 Erzurum, Erzincan, Bayburt
TR41 Bursa, Eskişehir, Bilecik	TR62 Adana, Mersin	TR33 Manisa, Afyonkarahisar, Kütahya, Uşak	TRA2 Ağrı, Kars, Ardahan, Iğdır
TR42 Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova		TR72 Kayseri, Sivas, Yozgat	TRB2 Van, Muş, Bitlis, Hakkâri
TR51 Ankara		TR81 Zonguldak, Karabük, Bartın	TRB1 Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli
		TR83 Samsun, Çorum, Tokat, Amasya	TRC2 Diyarbakır, Şanlıurfa
		TRC1 Gaziantep, Adıyaman, Kilis	TRC3 Mardin, Batman, Şırnak, Siirt
			TR 22 Çanakkale İli Bozcaada, Gökçeada İlçeleri

Kaynak: 2009/15199 sayılı Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Bakanlar Kurulu Kararı

Söz konusu teşvik sisteminde üç adet teşvik uygulaması mevcuttur. Bunlar; genel teşvikler, bölgesel teşvikler ve büyük ölçekli yatırım teşvikleri altında açıklanmıştır. (URL-4, 2009)

1-) Genel Teşvik Uygulaması: Bölge ayrımı gözetmeksizin teşvik edilmeyecek yatırım konuları ve aranan şartları sağlayamayan yatırım konuları hariç olmak üzere, asgari

sabit yatırım tutarının üzerindeki yatırımlar katma değer vergisi (KDV) istisnasından ve gümrük vergisi muafiyeti yararlanabilmektedir.

2-) Bölgesel Teşvik Uygulamaları: Tablo 3'te belirtildiği şekilde NUTS 2 Düzeyi baz alınarak bölge bazında sosyoekonomik gelişmişlik açısından 4 bölgeye ayrılan Türkiye'de yine bölgelerin yer aldığı ayrımlar gözetilerek teşvik unsur ve oranları uygulanmıştır. I. ve II. bölgelerde; KDV istisnası, gümrük vergisi muafiyeti, yatırım yeri tahsisi sigorta primi işveren hissesi ve vergi indirimi desteği; III. ve IV. bölgelerde ise yukarıda sayılan destek unsurlarına ilaveten faiz desteği uygulanmaktadır.

3-) Büyük Ölçekli Yatırımların Teşviki Uygulaması: Tespit edilen 12 sektörde 50 milyon TL ve üzerindeki yatırımlarda bölge farkı gözetilmeksizin KDV istisnası, gümrük vergisi muafiyeti, yatırım yeri tahsisi, sigorta primi işveren desteği, vergi indirimi ve taşınma desteği verilmektedir.

2012 Yılı Teşvik Sistemi

Bu teşvik sistemi, 19 Haziran 2012 tarih ve 28328 sayılı resmi gazetede yayınlanan 15/06/2012 tarihli ve 2012/3305 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe girmiştir. Bir önceki teşvik sisteminden farklı olarak bu teşvik sisteminde NUTS Düzey 2 istatistik bölgeleri ve 2003 yılında yayınlanan İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması yerine 2011 yılında günün koşullarına göre yenilenen İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralamasını baz alınmış ve illerin gelişmişlik seviyeleri 6 kademe değerlendirilmektedir. 2009 yılında ilan edilen teşvik sistemi yerine 3 yıl gibi kısa bir sürede yeni bir teşvik sisteminin ilan edilmesinde; 2011 yılında güncellenen İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması çalışmasının kullanılmak istenmesi ve 2009 yılındaki teşvik sistemindeki, bölge içerisinde yüksek miktarda gelişmişlik farkı olan illerin aynı oranda teşviklerden yararlanması gibi, hatalı bir uygulamadan dönülmek istenmesinin etkili olduğu değerlendirilmektedir. 2012 yılı teşvik sisteminde İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4: İllerin Sosyo-Ekonomik gelişmişlik sıralaması

İl Kodu	İller	SEG E2011 Sırası	SEGE 2011 Endeks Değeri	İl Kodu	İller	SEGE-2011 Sırası	SEGE 2011 Endeks Değeri
TR100	İstanbul	1	4,5154	TRB11	Malatya	42	-0,0785
TR101	Ankara	2	2,8384	TR332	Afyon	43	-0,0797
TR102	İzmir	3	1,9715	TR905	Artvin	44	-0,1046
TR103	Kocaeli	4	1,6592	TRA12	Erzincan	45	-0,1056
TR104	Antalya	5	1,5026	TR631	Hatay	46	-0,1302
TR105	Bursa	6	1,3740	TR821	Kastamonu	47	-0,1471
TR106	Eskişehir	7	1,1671	TR813	Bartın	48	-0,1976
TR107	Muğla	8	1,0493	TR722	Sivas	49	-0,2208
TR108	Tekirdağ	9	0,9154	TR833	Çorum	50	-0,2405
TR109	Denizli	10	0,9122	TR823	Sinop	51	-0,2479
TR110	Bolu	11	0,6394	TR903	Giresun	52	-0,2564
TR111	Edirne	12	0,6383	TR633	Osmaniye	53	-0,2892
TR112	Yalova	13	0,6263	TR822	Çankırı	54	-0,3312
TR113	Çanakkale	14	0,5999	TR712	Aksaray	55	-0,3671
TR213	Kırklareli	15	0,5923	TR713	Niğde	56	-0,3761
TR621	Adana	16	0,5666	TR832	Tokat	57	-0,3821
TR721	Kayseri	17	0,5650	TRB14	Tunceli	58	-0,3892
TR422	Sakarya	18	0,5641	TRA11	Erzurum	59	-0,4327
TR321	Aydın	19	0,5597	TR632	Kahramanmaraş	60	-0,4677
TR521	Konya	20	0,5308	TR902	Ordu	61	-0,4810
TR612	Isparta	21	0,5272	TR906	Gümüşhane	62	-0,4814
TR221	Balıkesir	22	0,4764	TRC13	Kilis	63	-0,5733
TR331	Manisa	23	0,4711	TRA13	Bayburt	64	-0,5946
TR622	Mersin	24	0,4636	TR723	Yozgat	65	-0,6079
TR334	Uşak	25	0,3737	TRC12	Adıyaman	66	-0,9602
TR613	Burdur	26	0,3684	TRC22	Diyarbakır	67	-1,0014
TR413	Bilecik	27	0,3634	TRA22	Kars	68	-1,0923
TR812	Karabük	28	0,2916	TRA23	Iğdır	69	-1,1184
TR811	Zonguldak	29	0,2758	TRC32	Batman	70	-1,1203
TRC11	Gaziantep	30	0,2678	TRA24	Ardahan	71	-1,1384
TR901	Trabzon	31	0,2218	TRB13	Bingöl	72	-1,1920
TR522	Karaman	32	0,1864	TRC21	Şanlıurfa	73	-1,2801
TR831	Samsun	33	0,1579	TRC31	Mardin	74	-1,3591
TR904	Rize	34	0,1550	TRB21	Van	75	-1,3783
TR423	Düzce	35	0,1056	TRB23	Bitlis	76	-1,4003
TR714	Nevşehir	36	0,1029	TRC34	Siirt	77	-1,4166
TR834	Amasya	37	0,0510	TRC33	Şırnak	78	-1,4605
TR333	Kütahya	38	0,0198	TRA21	Ağrı	79	-1,6366
TRB12	Elazığ	39	-0,0103	TRB24	Hakkâri	80	-1,6961
TR715	Kırşehir	40	-0,0211	TRB22	Muş	81	-1,7329
TR711	Kırıkkale	41	-0,0687				

Kaynak: İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması 2011

Tablo 5'te Yatırım teşvik uygulamalarında altı farklı bölge ve kapsadığı iller gösterilmiştir.

Tablo 5: Yatırım teşvik uygulamalarında bölgeler

1. Bölge	2. Bölge	3. Bölge	4. Bölge	5. Bölge	6. Bölge
Ankara	Adana	Balıkesir	Afyonkarahisar	Adıyaman	Ağrı
Antalya	Aydın	Bilecik	Amasya	Aksaray	Ardahan
Bursa	Bolu	Burdur	Artvin	Bayburt	Batman
Eskişehir	Çanakkale*	Gaziantep	Bartın	Çankırı	Bingöl
İstanbul	Denizli	Karabük	Çorum	Erzurum	Bitlis
İzmir	Edirne	Karaman	Düzce	Giresun	Diyarbakır
Kocaeli	Isparta	Manisa	Elazığ	Gümüşhane	Hakkâri
Muğla	Kayseri	Mersin	Erzincan	Kahramanmaraş	Iğdır
	Kırklareli	Samsun	Hatay	Kilis	Kars
	Konya	Trabzon	Kastamonu	Niğde	Mardin
	Sakarya	Uşak	Kırıkkale	Ordu	Muş
	Tekirdağ	Zonguldak	Kırşehir	Osmaniye	Siirt
	Yalova		Kütahya	Sinop	Şanlıurfa
			Malatya	Tokat	Şırnak
			Nevşehir	Tunceli	Van
			Rize	Yozgat	Bozcaada ve Gökçeada İlçeleri
			Sivas		

Kaynak: 2012/3305 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı

*Bozcaada ve Gökçeada ilçeleri hariç.

Tablo 5'ten de anlaşılacağı gibi bir önceki (2009 yılı) teşvik uygulamasında 3. Bölgede yer alan Zonguldak Karabük ve Bartın illerinden yalnızca Bartın 2012 yılı teşvik sisteminde 4. Bölgede değerlendirilmiş, Zonguldak ve Karabük 2009 yılında olduğu gibi 3. Bölge teşviklerinden yararlanmaya devam etmiştir. 2012 yılındaki teşvik sisteminde bir önceki teşvik sistemine göre uygulanan en önemli farklılıklardan bir tanesi de teşvik ana bileşenleri/uygulamalarında ortaya çıkan yeniliklerdir.

YATIRIM TEŞVİK SİSTEMİ



Şekil 1: Yatırım teşvik sisteminde ana bileşenler

Kaynak: URL-5

2009 Yılı Teşvik Sistemi yalnızca Bölgesel, Genel ve Büyük Ölçekli Yatırımların Teşviki uygulamaları mevcutken, 2012 yılında Öncelikli Yatırım Konuları ve Stratejik Yatırımlar ana bileşenlere dâhil edilmiştir. Yatırım Teşvik Sisteminde Ana Bileşenler ve Destek Unsurları Tablo 6’da gösterilmiştir.

Tablo 6: Yatırım Teşvik Sisteminde Ana Bileşenler ve Destek Unsurları

Destek Unsurları	Genel Teşvik Uygulamaları	Bölgesel Teşvik Uygulamaları	Öncelikli Yatırımların Teşviki	Büyük Ölçekli Yatırımların Teşviki	Stratejik Yatırımların Teşviki
KDV İstisnası	✓	✓	✓	✓	✓
Gümrük Vergisi İstisnası	✓	✓	✓	✓	✓
Vergi İndirimi		✓	✓	✓	✓
Sigorta Primi İşveren Hissesi Desteği		✓	✓	✓	✓
Gelir Vergisi Stopajı Desteği		✓	✓	✓	✓
Sigorta Primi İşçi, Hissesi Desteği*		✓	✓	✓	✓
Faiz Desteği		✓	✓		✓
Yatırım Yeri Tahsisi		✓	✓	✓	✓
KDV İadesi					✓

Kaynak: URL-5

*Yalnızca 6. Bölgede uygulanır.

Tablo 6’da verilen yatırım teşvik sisteminde ana bileşenler ve destek unsurları maddeler halinde aşağıda açıklanmıştır.

KDV İstisnası: Teşvik Belgesi kapsamında tespit edilen yerli ve yabancı makine ve teçhizat için KDV ödenmemesi şeklinde uygulanmaktadır.

Gümrük Vergisi Muafiyeti: Teşvik Belgesi kapsamında tespit edilen yabancı makine ve teçhizat için gümrük vergisi ödenmemesi şeklinde uygulanmaktadır.

Vergi İndirimi: Bölgeden bölgeye değişen oranlarda yatırıma katkı orana ulaşıncaya kadar belli bir oranda uygulanan kurumlar veya gelir vergisi indirimi şeklinde uygulanmaktadır.

Faiz Desteği: Teşvik Belgesi kapsamında tespit edilen sabit yatırım tutarının % 70’ine kadar olan kısmı için kullanılabilen kredi için bölgelere göre değişen oranlarda faiz/kar payı indirimi şeklinde uygulanmaktadır.

Yatırım Yeri Tahsisi: Maliye bakanlığı tarafından çerçevesi çizilen usul ve esaslar doğrultusunda teşvik belgesine bağlanmış bir yatırım için yatırım yeri tahsis edilebilmektedir.

Sigorta Piri İşveren Hissesi Desteği: Teşvik Belgesi kapsamında tespit edilen yatırım kapsamında ilave istihdam için (teşvik belgesinin kapatılmasını müteakip) Sigorta Piri İşveren Hissesinde asgari ücret baz alınarak yapılan hesaplamada ilgili firmaya düşen payın Bakanlıkça ödenmesi şeklinde uygulanmaktadır.

Sigorta Piri Desteği: Yalnızca 6. Bölgede uygulanmak üzere Teşvik Belgesi kapsamında tespit edilen yatırım kapsamında ilave istihdam için (teşvik belgesinin kapatılmasını müteakip) Sigorta Piri İşçi Hissesinde asgari ücrete denk gelen payın Bakanlıkça ödenmesi şeklinde uygulanmaktadır.

Gelir Vergisi Stopajı: Yalnızca 6. Bölgede uygulanmak üzere Teşvik Belgesi kapsamında tespit edilen yatırım kapsamında ilave istihdam için ödenen gelir vergisi stopajının asgari ücrete denk gelen payın terkin edilmesi şeklinde uygulanmaktadır.

KDV İstisnası: Sabit yatırım tutarı beş yüz milyon Türk Lirasının üzerindeki stratejik yatırımlar kapsamında yapılacak bina-inşaat harcamaları için KDV iade edilmesi şeklinde uygulanmaktadır. (URL-6,2012)

Yatırım Teşvik Uygulamalarına bakıldığında 5 adet ana bileşenle karşılaşılmaktadır. Bunlar ;

1-) Genel Teşvik Uygulamaları: Bu yatırım türü bütün bölgeler için istisnasız olarak uygulanır. Yalnız asgari yatırım şartı olarak 1 ve 2. Bölgeler için 1 milyon TL ve üzeri; diğer bütün bölgelerde ise 500.000 TL ve üzeri bir yatırım talep edilmektedir. Bütün bölgelerde gümrük vergisi muafiyeti ve KDV istisnası destek unsurlarının yanında 6. Bölgede bunlara ilave olarak gelir vergisi stopajı ve sigorta primi işçi hissesi desteği sağlanmaktadır.

2-) Bölgesel Teşvik Uygulamaları: Her bölge için bölgesel teşviklerden yararlanabilecek sektörler ve asgari yatırım tutarları tespit edilmiş olup (Ek A), KDV istisnası, gümrük vergisi muafiyeti, vergi indirimi, sigorta primi işveren hissesi desteği, yatırım yeri tahsisi, faiz desteği, gelir vergisi stopajı (yalnızca 6. Bölgede), sigorta primi desteği (yalnızca 6. Bölgede) gibi destek unsurlarından bölgelere göre değişen asgari yatırım şartı ve bölgelere göre değişen sektörler için; yine bölgeden bölgeye değişen destek oranı ve destek yılı çerçevesinde (organize sanayi bölgesinde olması halinde bir alt bölge desteklerinden yararlanılmaktadır) yararlanılmaktadır.

3-) Büyük Ölçekli Yatırımların Teşviki Uygulamaları: Tespit edilen 12 yatırım konusu için (Ek B) 50 Milyon ila 1 Milyar arasında yatırım konusuna göre değişen asgari yatırım tutarı şartı tespit edilmiş olup faiz desteği haricinde bölgesel teşvik uygulamalarında belirlenmiş olan destek unsurlarından yine yatırımın bölgelere ve organize sanayi bölgelerinde olup olmadığına göre değişen destek oranı ve destek yılı çerçevesinde yararlanılmaktadır.

4-) Stratejik Yatırımların Teşviki Uygulamaları: Bu uygulamanın hedefinde ithalata bağımlılığı azaltmak yer almaktadır. Temelde 50 milyon asgari yatırım tutarı, yurt içi üretim kapasitesinin ithalatla karşılaştırıldığında daha az olması, en az yüzde kırk oranında katma değer yaratması ve söz konusu yatırım konusundaki ithalatın 50 Milyon dolardan fazla olması gibi dört şart konulmaktadır. Bütün bölgeler için destek unsurlarının

oranı eşit olup yalnızca 6. Bölge için destek yılı farklı uygulanmaktadır. Bölgesel teşvik destek unsurlarına KDV iadesi ilave edilmiştir.

5-) Öncelikli Yatırımların Teşviki Uygulaması: ilgili kanununun 17. Maddesinde 10 adet yatırım konusu belirlenmiş olup 5. Bölgede uygulanmakta olan bölgesel desteklerden yararlanmaktadırlar.(URL-6,2012)

Bunların yansıra;

Orta-Yüksek Teknolojili Yatırımlar: OECD'nin teknoloji yoğunluk tanımlaması çerçevesinde orta-yoğun teknolojili sanayi sınıflaması içerisinde yer alan ürünlere (Ek C) dair yatırımlarda İstanbul hariç olmak üzere 1,2 ve 3'üncü bölgelerdeki yatırımlar 4'üncü bölge; diğerleri ise kendi bölgelerindeki teşvik destek unsurları ve oranlarından yararlanacaklardır. Asgari yatırım tutarı 1 ve 2'inci bölgelerde 1 Milyon, diğer bölgelerde ise 500 Bin TL'dir (Yatırım Teşvik Rehberi-Kayseri, Sivas, Yozgat).

AR-GE ve Çevre Yatırımları: Gümrük vergisi muafiyeti, KDV istisnası ve faiz desteğinden yararlanır; ayrıca 6. Bölgede olması durumunda gelir vergisi stopajı ve sigorta primi desteğinden de yararlanır.

. Teşvik sisteminde yukarıda belirtilen şartlar haricinde; teşviki bazı şartlara bağlı olan ve teşvik edilmeyecek yatırım konuları da yer almaktadır (EK D).

Proje Bazlı Destek Sistemi: Teşvik sisteminde mali destek programlarından farklı olarak herhangi bir proje teklif çağrısı yayınlanmaz ve proje bazlı destek verilmezken 7 Eylül 2016 tarihinde yürürlüğe giren 6745 sayılı Yatırımların Proje Bazında Desteklenmesi ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ve 26 Kasım2016 tarihinde yürürlüğe giren Yatırımlara Proje Bazlı Devlet Yardımı Verilmesine İlişkin 2016/9495 sayılı Karar ile bu duruma bir istisna getirilmiştir

Mali Destek Programlarına göre daha az esnek bir yapıya sahip olan teşvik sistemi bazı durumlarda ülke için daha acil ve daha öncelikli yatırımlarda diğer yatırımlara nazaran bir pozitif ayrımcılık öngörememektedir. Bu sorun mali destek programlarında olduğu gibi proje bazlı bir değerlendirme usulünü zorunlu kılmıştır. Şekil 2'de proje bazlı destek sistemi destek unsurları verilmiştir.



Şekil 2: Proje bazlı destek sistemi destek unsurları

Kaynak: URL-7

Şekil 2’de görüldüğü gibi, yatırım teşvik sistemi destek unsurlarına ek olarak nitelikli personel desteği, enerji desteği, sermaye katkısı, altyapı desteği, izin, ruhsat, tahsis, lisans ve tescillerde istisna getirilmesi veya kolaylık sağlanması ve kamu alım garantileri gibi ilave destek unsurları eklenmiştir. Eklenen destek unsurlarının içerikleri başlıklar halinde açıklanmıştır (Ekonomi Bakanlığı Devlet Yardımları Rehberi: 103)

Enerji Desteği: 10 yılı aşmamak kaydı ile işletme dönemi yatırıma ilişkin enerji harcamalarının yüzde ellisi kadarının karşılanması şeklinde uygulanmaktadır.

Sermaye Katkısı: 10 yıl içerisinde edinilen payların yatırımcıya satışı veya halka arzı şartıyla yatırım tutarının %49’unu geçmemek kaydı ile devletin yatırıma ortak olması şeklinde uygulanmaktadır.

Nitelikli Personel Desteği: 5 yılı geçmemek kaydı ile yatırım kapsamında istihdam edilecek her bir nitelikli personel için, aylık brüt asgarin ücretin 20 katına tekabül eden kısmının Bakanlıkça karşılanması şeklinde uygulanmaktadır.

Kamu Alım Garantisi: Söz konusu yatırım neticesinde üretilen ürün için Bakanlıkça tespit edilecek süre ve miktarda ilgili kamu kurumlarınca alım garantisi verilmesi şeklinde uygulanmaktadır.

Tahsis, Lisans, Ruhsat, İzin ve Tescillerde İstisna Getirilmesi veya Kolaylık Sağlanması: Yatırımları kolaylaştırmak ve hızlandırmak maksadıyla idari ve yasal süreçlerde düzenlemeye gidilmesi veya izin, ruhsat, tahsis, lisans ve tescillerde kolaylık sağlanması veya istisna getirilmesi şeklinde uygulanmaktadır.

Alt Yapı Desteği: Bakanlar Kurulu Kararı ile projede ortaya çıkan gerekli durumlarda altyapı yatırımının yapılması şeklinde uygulanmaktadır.

Çağrı usulü ve davet usulü olmak üzere iki müracaat biçimi uygulanmakta olup sabit yatırım tutarı 100 Milyon Dolar ve üzerindeki yeni yatırımlar için Ekonomi Bakanlığına (yeni uygulamada Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'na) başvurulmakta ve Bakanlıkça başvurular değerlendirilmektedir (Ekonomi Bakanlığı Devlet Yardımları Rehberi:10)

Cazibe Merkezi Programı: 11.01.2016 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan 2016/9596 sayılı Cazibe Merkezi Programının Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Karar ve 2/1/2018 tarihli ve 2018/11201 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe konulan Cazibe Merkezleri Programı Kapsamında Yatırımların Desteklenmesi Hakkında 2018/11201 Sayılı Kararın Uygulanmasına İlişkin Tebliğ'den anlaşılacağı üzere iki farklı cazibe merkezi uygulaması mevcuttur.

11.01.2016 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan 2016/9596 sayılı Cazibe Merkezi Programının Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Karar ile; hizmet sektöründe yer alan çağrı merkezleri, veri merkezlerindeki yeni yatırım projeleri ile imalat sanayi kapsamında yer alan yarım kalmış ya da yatırımı tamamlanarak işletme sermayesi yetersizliği nedeniyle işletmeye geçememiş veya kısmen geçmiş veya diğer nedenlerle faaliyet göstermeyen tesislerin ekonomiye yeniden kazandırılması amacıyla temin edilecek olan yatırım ve işletme dönemi desteklerini kapsadığı görülmektedir. 23 ili kapsayan programda desteklerin, Türkiye Kalkınma Bankası Anonim Şirketine Hazine Müsteşarlığı tarafından aktarılacak olan kaynakla sağlanması planlanmıştır.

Destek unsurlarına baktığımızda; Yatırım ve Üretim Destek Paketi, Üretim Tesisi Taşıma Destek Paketi, Çağrı Merkezi Destek Paketi ve Veri Merkezi Yatırım ve Enerji Destek Paketi olmak üzere 4 adet paketten oluştuğu görülmekte ve her paket altında teşvik ve/veya destekler yer almaktadır. Yatırım Yeri Tahsisi Desteği gibi teşvik uygulamalarında hali hazırda yer alan destekle birlikte, Organize Sanayi Bölgesi veya Hazine Arazilerinde yatırımcıya sunulacak/kiralananca olan Bina Yapımı Desteği, Faizsiz Yatırım Kredisi Desteği, Faiz İndirimli İşletme Kredisi Desteği, Danışmanlık Hizmeti Desteği, Fiber İletişim Alt Yapısı Desteği, Personel Eğitim Desteği, Nakdi Taşınma Desteği, Enerji Desteği gibi çok geniş yelpazede ilave destek unsurlarının eklenmiş olduğu görülmektedir.

2018/11201 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe konulan Cazibe Merkezleri Programı Kapsamında Yatırımların Desteklenmesi Hakkında 2018/11201 Sayılı Kararın Uygulanmasına İlişkin Tebliğ'de ise teşvik belgesinin tamamlama vizesi yapılmış olan yatırımların 3 yıl boyunca elektrik desteğinden yararlanması suretiyle uygulanan bir teşvik mekanizması söz konusudur.

2 KALKINMA AJANSLARI VE MALİ DESTEK PROGRAMLARI

2.1. Türkiye’de Kalkınma Ajansları

Devletler, Bölgesel gelişmişlik farklılıklarını gidermek, bölgenin ekonomisini örgütlemek, geliştirmek/canlandırmak için merkezi idare teşkilatı hiyerarşisinin dışarısında özerk veya yarı bağımsız (kamu otoriteleri, yerel yönetimler, bankalar, şirketler, dernekler, birlikler vb. yapıların birlikteliği ile) yapıların yani kalkınma ajanslarının kurulmasına ve bölgesel teşvik politikaları uygulanmasına gitmişlerdir (Tamer, 2007:6).

Türkiye yakın zamana kadar bölge kelimesini mümkün olduğu kadar az ve yalnızca coğrafi bir ayırım için kullanmış olup; farkına varmış olduğu bölgesel dengesizlikleri çözmek adına birçok bölgesel gelişim projesi ve planını uygulamaya koymuştur. İyi niyetli ve idealist bir anlayış ile başlatılan bölgesel gelişim planlamaları genel itibari ile varlığını sürdürememiştir. Arşive kaldırılan birçok planın ortak özelliği; merkez ile yerel planlamayı bağdaştıracak, yerel gerçeklikleri göz önüne alacak ve merkezi politikalar ile birebir uyumlu olarak bölgesel gelişim planını yerelde uygulayacak ve takibini gerçekleştirecek, yerelde faaliyet gösteren bir birimin olmamasıdır (Kalecik, 2017: 37). Türkiye’nin yaşamış olduğu tecrübeler ve zamanın gereksinimlerine uygun olarak, gelişmiş ülkelerde birçok örnekleri görülen Kalkınma Ajanslarının kuruluşunu gerekli hale getirmiştir (URL-8, 2006).

2.1.1. Türkiye’de Kalkınma Ajansları Kuruluşu

Dünyadaki ilk Kalkınma Ajansı olan Tennessee Valley Authority’nin kuruluşundan (1933) bu yana geçen yıllar içerisinde başta Avrupa olmak üzere dünyanın hemen hemen her coğrafyasında Kalkınma Ajansları kurulmuş olmasına rağmen Türkiye’de bölgesel kalkınmışlık farklılıklarının giderilmesi için 1999 yılına kadar kalkınma ajansları hiç gündeme gelmemiştir. Avrupa Birliği, Türkiye’den diğer adaylarda olduğu gibi bölgesel kalkınma politikalarını değiştirmesini talep etmiş, katılım ortaklığı belgelerinde AB ile uyumlaştırılması için gereken kriterleri açık olarak belirtmiştir. AB müzakerelerin 35 başlığından 22 tanesi bölgesel kalkınma politikaları ile ilgilidir. Türkiye ilk defa 1999 Helsinki Zirvesi’nde Kalkınma Ajanslarıyla tanışmıştır (Işık vd., 2010: 1-18).

2002 yılına gelindiğinde Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) tarafından, Türkiye İstatistik Kurumu’nun (TÜİK) yardımı ile AB genelinde tek bir veri tabanı oluşturmak,

bölgesel istatistikleri standartlaştırmak ve bunu yaparken de karşılaştırılabilir bir tablo ortaya çıkarmak amacıyla NUTS İstatistiksel Bölge Birimlerine göre; Türkiye'nin NUTS-3 (her bir il bir düzey bölgesi olarak) 81, NUTS-2 olarak 26 ve NUTS-1 olarak 12 İstatistiki Bölge Birimleri olarak sınıflandırıldığı bir çalışmaya imza atılmıştır (URL-9). Söz konusu çalışma ile kalkınma ajanslarının kuruluşunda baz alınacak olan bölgesel ayrımları belirlemiş olup kalkınma ajansları için NUTS-2 bölgeleri baz alınmıştır. Böylece kalkınma ajanslarının kuruluşu için istatistiki alt yapı oluşturulmuştur.(Övgün, 2007:247)

2002 yılından sonra 2004-2006 Ön Ulusal Kalkınma Planını hazırlanmış ve bu plan ile Türkiye tarafından, Avrupa Birliği'nin katılım öncesi mali yardımlarının etkin kullanılması ve Avrupa Birliği'ne üye olduğunda da açılacak olan yapısal fonların kullanılmasına yönelik bir altyapı kurulması amaçlamıştır. Bu planın uygulayıcısı olarak da yerelde oluşturulacak olan ara birimlerden yani kalkınma ajanslarından bahsedilmiştir (Kalecik, 2017: 37).

25.01.2006 Tarih ve 5449 Sayılı Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanunun ile Türkiye'de Kalkınma Ajanslarının 26 NUTS 2 Bölgesinde kuruluşu gerçekleşmiş; Kanunun Anayasaya aykırılığı gerekçesi ile iptal için Anayasa Mahkemesine ve yürütmeyi durdurmak için Danıştay'a açılan davaların 30.11.2007'de sonuçlanıp, kararın 23.02.2008'de resmi gazetede yayımlanması neticesinde yeni kalkınma ajanslarının kuruluşları için herhangi bir engel kalmamıştır (URL-10). Bu Düzenleme ile 2009 yılında Türkiye genelinde Kalkınma Ajanslarının kuruluşu tamamlanmıştır (URL-11, 2009).

2.1.2. Kalkınma Ajanslarının Hukuki Yapısı

Kalkınma Ajansları ilgili kanunda net olarak belirtilmemekle birlikte, 23.02.2008 tarih ve 26796 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Anayasa Mahkemesi kararından da anlaşılacağı üzere, 5449 sayılı kanun ile kurulmuş ve söz konusu kanun tarafından herhangi bir düzenleme yapılmayan hususlarda alanlarda özel hukuk hükümlerine tabi olan kamu tüzel kişiliğine sahip, özerk kurumlardır (URL-12). Başbakanlık Elektronik Kamu Bilgi Yönetim Sistemindeki Devlet Teşkilatı Merkezi Kayıt Sistemine göre Kalkınma Ajansları, Kalkınma Bakanlığı altında "koordine kuruluşlar" ve Devlet Personel Başkanlığı Bilgi Bankası sınıflandırmasında ise ilgili veya ilişkili kuruluş olarak adlandırmamış "Devletin

Gözetim ve Denetimi Altındaki Kuruluşlar” olarak tanımlanmaktadır (T.C. Sayıştay Başkanlığı 2017 Yılı Kalkınma Ajansları Genel Denetim Raporu: 54-55) Kalkınma Ajanslarının hukuki açıdan temelini oluşturmakta olan mevzuatsal düzenlemeler şu şekilde sıralanabilir.

2.1.2.1 Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkındaki Kanun’un Gerekçesi

Kalkınma ajanslarının kuruluşuna gerekçe teşkil edecek nedenler tarihsel bir anlatım ile gerek dünya (özellikle AB) ve gerekse Türkiye deneyimleri değerlendirilerek belirtilmiş, söz konusu yapıların kurulmasındaki faydalar ve kalkınma ajanslarının işlevsellikleri on beş madde halinde sıralanmış ve kalkınma ajanslarından beklenen faydaları 5 madde ile özetlenmiştir. Gerekçenin sonucunda; Avrupa Birliği’ne uyum yükümlülükleri, yerel düzeydeki ve küresel bazdaki rekabetteki değişimler, bölgeler arası gelişmişlik farklılıkları, mali ve beşeri sermayenin akılcı dağıtımındaki zorunluluklar, yerel örgütlenme ve kalkınma taleplerindeki artışlar, söz konusu taleplerin yönlendirilme ihtiyacı ve artan çevre duyarlılığı vb. sebeplerin esnek bir yapıda, teknik kapasite açısından güçlü, katılımcı bir anlayışa sahip, yerel ve bölgesel kalkınmayı hızlandırmaya odaklanmış olan kalkınma ajanslarının kuruluşlarının zorunlu hale geldiği belirtilmiştir. (URL-8,2006)

2.1.2.2. Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun

5449 sayılı Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun ile Türkiye’de teşkilatlanma ve yönetim yapısı ile dünyada benzerlerine sıkça rastlanan, bölge içi ve bölgeler arası gelişmişlik farklılıklarını azaltmak için kullanılan bir kurumsal yapı ve aynı zamanda bir politika aracı olarak ilk defa kalkınma ajanslarının kurulması sağlanmıştır.

Kanun 5 ana bölümden oluşmaktadır.

1’inci madden 4’üncü madde dahil aradaki kısımları kapsayan birinci bölümde, “Amaç ve Kapsam, Tanımlar, Kuruluş, Genel Koordinasyon” unun düzenlendiği görülmektedir. 5’inci ve 6’ıncı maddelerden oluşan ikinci bölümde “ kalkınma ajanslarının görev ve yetkileri” sayılmaktadır.

7'inci maddeden 17'inci madde dahil aradaki kısımları kapsayan üçüncü bölümde ajanslarının teşkilat yapısı ve ajans organlarını oluşturan, yönetim kurulu, kalkınma kurulu, genel sekreterlik ve yatırım destek ofislerinin görev ve yetkileri tek tek açıklanmıştır. 18'inci maddeden 25'inci madde dahil aradaki kısımları kapsayan dördüncü bölümde ajansların personel rejimi (personel nitelikleri, statü ve haklar), bütçeleri (gelirleri, giderleri ve bütçe) ve denetimlerine (iç ve dış denetimler) yer verilmiştir.

26'ıncı maddeden 32'inci madde dahil aradaki kısımları kapsayan beşinci bölümde "Çeşitli Hükümler" başlığı çerçevesinde: vergi muafiyetleri, ajanslar için uygulanmayacak olan Kanun hükümleri, bazı kanunlarda yapılan değişiklikler bulunmaktadır.

9 Temmuz 2018 tarihli 3. mükerrer Resmi Gazete'de yayımlanan, karar sayısı 703 olan Anayasada Yapılan Değişikliklere Uyum Sağlanması Amacıyla Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 75'inci maddesi ve 15.07.2018 tarihli 4 no'lu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin 16. Bölüm Kalkınma Ajansları başlığı altında 184 ila 207'inci maddeler arasında Kalkınma Ajanslarına dair düzenlemeler yapılmıştır.

15.07.2018 tarihli 4 no'lu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin 16. Bölümünde Kalkınma Ajansları başlığı altında 184'üncü madde Amaç ve Kapsam olarak başlamıştır. Bu başlık altında 5449/1. Md. "...geçirmek suretiyle, ulusal kalkınma plânı ve programlarda öngörülen ilke ve politikalarla uyumlu..." yerine "...geçirmek suretiyle Cumhurbaşkanınca belirlenen politikalarla uyumlu..." şeklinde değiştirilmiştir. Yine 5449/3. Md. "Ajanslar, bölgeler esas alınarak, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığının bağlı olduğu Bakanın teklifi üzerine Bakanlar Kurulu kararı ile kurulur" yerine Madde 186 "Ajanslar, bölgeler esas alınarak Cumhurbaşkanı kararı ile kurulur" ve 5449/4. Md "Ajansların ulusal düzeyde koordinasyonundan Devlet Planlama Teşkilatı sorumludur" yerine Madde 187 "Ajansların ulusal düzeyde koordinasyonundan Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Sorumludur "şeklinde düzenlemeler yapılmıştır. 15.07.2018 tarihli 4 no.lu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile Kalkınma Ajanslarının kuruluş kanununda ciddi değişikliklerin yapılmadığı yalnızca Bakanlar Kurulu yerine Cumhurbaşkanlığı ve Devlet Planlama Teşkilatı yerine Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı şeklinde değişiklik yapıldığı görülmektedir. Ayrıca Ajans Personeli ile ilgili hükümlerin yer aldığı ilgili Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin 200'üncü maddesinde, 5549/18. Md. 'ye göre ciddi sayılabilecek bazı düzenlemelerin olduğu görülmektedir. 5549/18. Md. 'de Uzman

personel ve iç denetçinin istihdam edilmesi için gerekli olan mezuniyet bölümleri ve Kamu Personeli Yabancı Dil Bilgisi Seviye Tespit Sınavında alacağı puan belirtilirken ilgili Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin 200'üncü maddesinde hiçbir hususa değinilmemiştir. Ayrıca 5549/18. Md. kurumlarının muvafakati ile çalıştırılabilir olan personelden bahsederken ilgili Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin 200'üncü maddesinde 375 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin ek 25'inci maddesine göre geçici görevlendirmeler yapılabileceği hükmü belirtilmiştir.

2.1.2.3. Bakanlar Kurulu Kararları

25.1.2006 tarih ve 5449 Numaralı Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanunun 3'üncü maddesinde "Ajanslar, bölgeler esas alınarak, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığının bağlı olduğu Bakanın teklifi üzerine Bakanlar Kurulu kararı ile kurulur" ifadesi yer almaktadır. Bahsi geçen kanunun 3'üncü maddesinde verilen yetkiye istinaden Bakanlar Kurulu üç adet karar çıkarmıştır.

1. 06.07.2006 tarih ve 26220 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 2006/10550 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı: TR62 (Adana merkez İl olmak üzere Adana ve Mersin İllerini kapsayan bölge) ve TR31 (İzmir) Düzey 2 Bölgelerinde ilk kalkınma ajanslarının kuruluşu sağlanmıştır.

2. 22.11.2008 tarih ve 27062 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 2008/14306 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı: TR 10 (İstanbul), TR52 (Konya, Karaman), TR83 (Amasya, Çorum, Samsun ve Tokat), TRA1 (Bayburt, Erzincan ve Erzurum), TRB2 (Bitlis, Hakkari, Muş ve Van), TRC1 (Adıyaman, Gaziantep ve Kilis), TRC2 (Diyarbakır ve Şanlıurfa), TRC3 (Batman, Mardin, Şırnak ve Siirt) olmak üzere 8 Düzey 2 Bölgesinde kalkınma ajanslarının kuruluşu sağlanmıştır.

3. 25.07.2009 tarih ve 27299 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 2009/15236 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı: TR21 (Tekirdağ, Edirne, Kırklareli), TR22 (Balıkesir, Çanakkale), TR32 (Aydın, Denizli, Muğla), TR33 (Manisa, Afyon, Kütahya, Uşak), TR41 (Bursa, Eskişehir, Bilecik), TR42 (Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova), TR51 (Ankara), TR 61 (Antalya, Isparta, Burdur), TR63 (Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye), TR71 (Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir), TR72 (Kayseri, Sivas, Yozgat), TR81 (Zonguldak, Karabük, Bartın), TR82 (Kastamonu, Çankırı, Sinop), TR90 (Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane), TRA2 (Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan) ve TRB1

(Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli) 16 Düzey 2 Bölgesinde kalkınma ajanslarının kuruluşu sağlanmıştır.

Ayrıca “Kalkınma Ajansları Çalışma Usul ve Esasları” 18.09.2009 tarihli ve 27353 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 2009/15433 sayılı “Bazı Düzey 2 Bölgelerinde Kalkınma Ajansları Kurulmasına Dair Bakanlar Kurulu Kararlarında Değişiklik Yapılması Hakkında Karar” ve 31 Mayıs 2013 tarihli ve 28663 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan “Kalkınma Ajansları Kalkınma Kurullarına Temsilci Gönderecek Kurum ve Kuruluşların Belirlenmesi ve Bazı Bakanlar Kurulu Kararlarında Değişiklik Yapılması Hakkında Karar” ile belirlenmiştir. 15 Ağustos 2016 tarihli ve 2016/9112 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile Kalkınma Kurulları kaldırılmıştır.

2.1.2.4. Kalkınma Ajanslarına Dair Diğer Mevzuat Düzenlemeleri

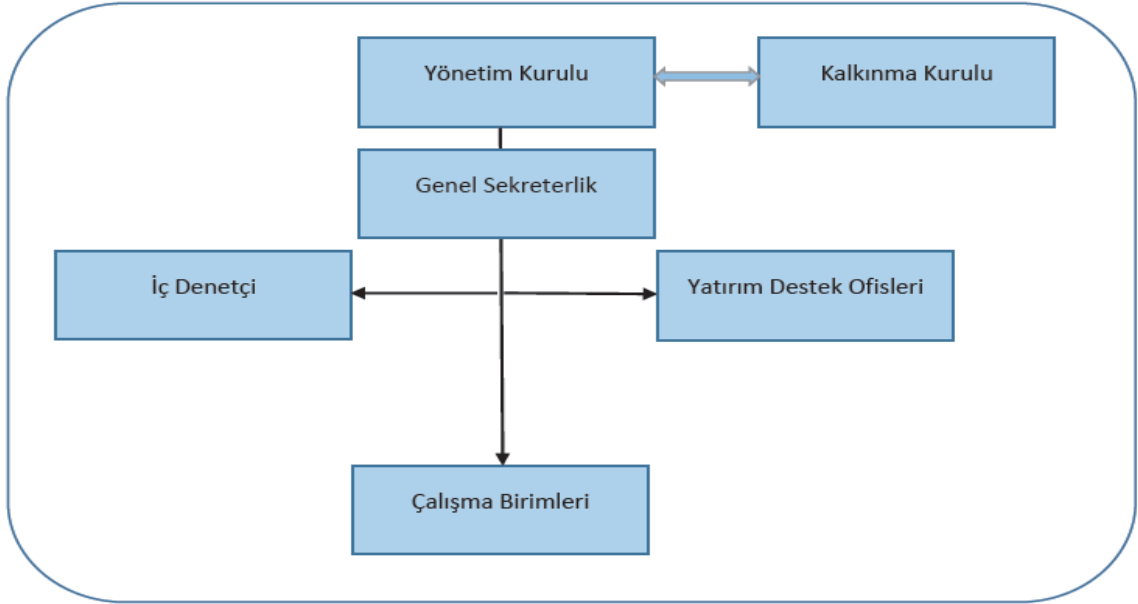
5449 sayılı Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun 4’üncü maddesinde belirtilen Ajansların ulusal düzeyde koordinasyonu yetkisine istinaden Devlet Planlama Teşkilatı, sonrasında Kalkınma Bakanlığı (15 07 2018 tarihli 4 no’lu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı) sayılan düzenlemeleri yapmıştır. Bunlar;

- 1- Kalkınma Ajansları Personel Yönetmeliği,
- 2- Kalkınma Ajansları Proje ve Faaliyet Destekleme Yönetmeliği,
- 3- Kalkınma Ajansları Bütçe ve Muhasebe Yönetmeliği,
- 4- Kalkınma Ajansları Yatırım Destek Ofisleri Yönetmeliği,
- 5- Kalkınma Ajansları Denetim Yönetmeliği, Kalkınma Ajanslarının Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik,
- 6- Kalkınma ajanslarının Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik,
- 7- Kalkınma Ajansları Mal, Hizmet, Yapım İşi Satın Alma İhale Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, Kalkınma Ajansları Destek Yönetim Kılavuzu ve Ekleri,
- 8- Kalkınma Ajansları Mali Desteklerinden Yararlanan Kamu İdarelerine Tahsis Edilen Kaynakların Aktarımı, Kullanımı, Muhasebeleştirilmesi ile Diğer Hususlara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik,
- 9- Kalkınma Ajansları Proje Uygulama Rehberi,
- 10- Kalkınma Ajansları Satın Alma Rehberi,

11- İl Yatırım Destek ve Tanıtım Stratejisi Hazırlama Rehberi ve kalkınma ajanslarınca gerçekleştirilen alt düzenlemeler (yönerge, genelge, strateji belgeleri vb.)

2.1.3. Kalkınma Ajanslarının Teşkilat Yapısı, Görev ve Yetkileri

Kalkınma ajanslarının teşkilat yapısı, görev ve yetkileri, 15.07.2018 tarihli ve 4 no'lu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin 16. Bölüm Kalkınma Ajansları başlığı altındaki 190'uncu maddede ajansların teşkilat yapısı düzenlenmiştir. Kalkınma ajanslarının teşkilat yapısı Şekil 3'te gösterilmiştir.



Şekil 3: Kalkınma Ajanslarının teşkilat yapısı

Kaynak: T.C. Sayıştay Başkanlığı 2017 Yılı Kalkınma Ajansları Genel Denetim Raporu

İlgili Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin 188'inci maddesinde ise Kalkınma Ajanslarının görev ve yetkileri sıralanmaktadır. 12 madde halinde sıralanan görev ve yetkiler;

a) Yerel yönetimlerin planlama çalışmalarına teknik destek sağlamak.

b) Bölge plan ve programlarının uygulanmasını sağlayıcı faaliyet ve projelere destek olmak; bu kapsamda desteklenen faaliyet ve projelerin uygulama sürecini izlemek, değerlendirmek ve sonuçlarını Sanayi ve Teknoloji Bakanlığına bildirmek.

c) Bölge plan ve programlarına uygun olarak bölgenin kırsal ve yerel kalkınma ile ilgili kapasitesinin geliştirilmesine katkıda bulunmak ve bu kapsamdaki projelere destek sağlamak.

ç) Bölgede kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları tarafından yürütülen ve bölge plan ve programları açısından önemli görülen diğer projeleri izlemek.

d) Bölgesel gelişme hedeflerini gerçekleştiremeye yönelik olarak kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları arasındaki işbirliğini geliştirecek.

e) Bölgesel gelişmeye yönelik Ajansa tahsis edilen iç ve dış kaynaklı fonları, bölge plan ve programlarına uygun olarak kullanmak veya kullandırmak.

f) Bölgenin kaynak ve olanaklarını tespit etmeye, ekonomik ve sosyal gelişmeyi hızlandırmaya ve rekabet gücünü artırmaya yönelik araştırmalar yapmak, yaptırmak, başka kişi, kurum ve kuruluşların yaptığı araştırmaları desteklemek.

g) Bölgenin iş ve yatırım imkanlarının, ilgili kuruluşlarla işbirliği halinde ulusal ve uluslararası düzeyde tanıtımını yapmak veya yaptırmak.

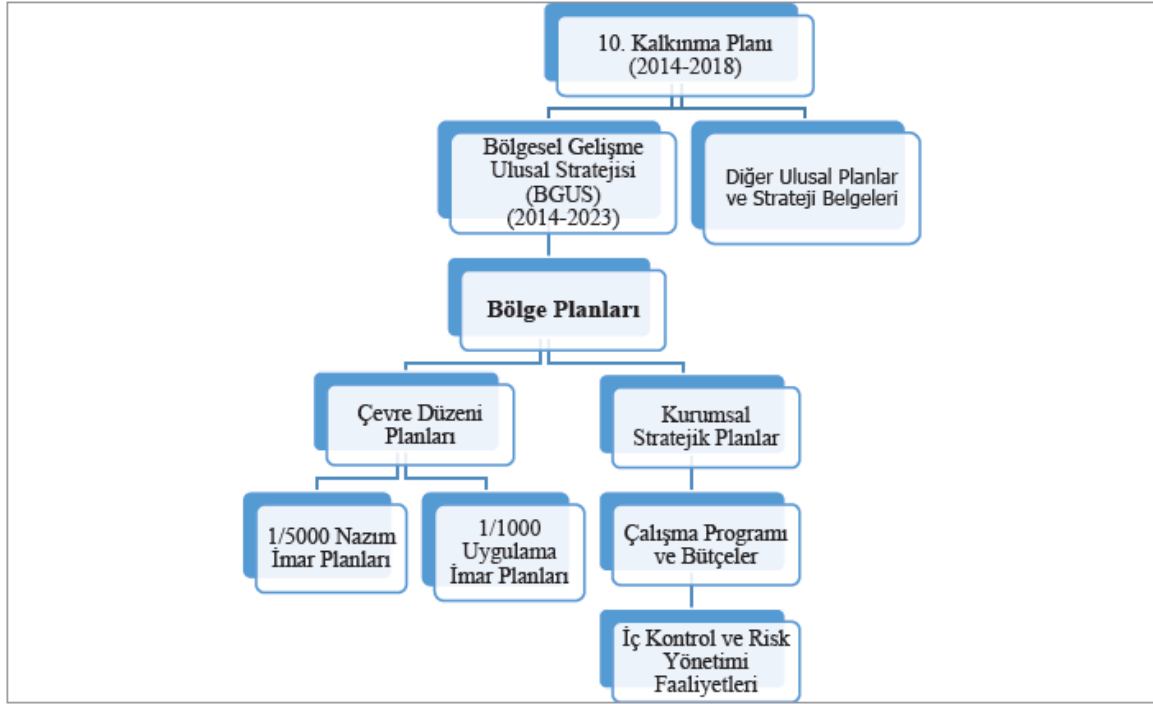
ğ) Bölge illerinde yatırımcıların, kamu kurum ve kuruluşlarının görev ve yetki alanına giren izin ve ruhsat işlemleri ile diğer idari iş ve işlemlerini, ilgili mevzuatta belirtilen süre içinde sonuçlandırmak üzere tek elden takip ve koordine etmek.

h) Yönetim, üretim, tanıtım, pazarlama, teknoloji, finansman, örgütlenme ve işgücü eğitimi gibi konularda, ilgili kuruluşlarla işbirliği sağlayarak küçük ve orta ölçekli işletmelerle yeni girişimcileri desteklemek.

ı) Türkiye'nin katıldığı ikili veya çok taraflı uluslararası programlara ilişkin faaliyetlerin bölgede tanıtımını yapmak ve bu programlar kapsamında proje geliştirilmesine katkı sağlamak.

i) Ajansın faaliyetleri, mali yapısı ve ajansla ilgili diğer hususların güncel olarak yayımlanacağı bir internet sitesi oluşturmak şeklinde sıralanmaktadır.

Şekil 4'te 10. Kalkınma Planı Hiyerarşisi ve Bölge Planlarının yapısı gösterilmiştir.



Şekil 4: 10. Kalkınma planı hiyerarşisi ve bölge planları

Kaynak: T.C. Sayıştay Başkanlığı 2017 Yılı Kalkınma Ajansları Genel Denetim Raporu

Bu noktada Ajansların görev ve sorumluluklarının temelinde planlama fonksiyonunun ön planda olduğu söylenebilir. Bölgelerindeki tüm kesimleri kapsayıcı bir yaklaşımla bölge planı hazırlayan ve uygulayan kuruluşlar olduğunu söylemek yerinde olacaktır (T.C. Sayıştay Başkanlığı 2017 Yılı Kalkınma Ajansları Genel Denetim Raporu: 34).

2.1.3.1. Kalkınma Kurulu

15.07.2018 tarihli 4 no'lu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin 16. Bölüm Kalkınma Ajansları başlığı altındaki 191'inci maddede Kalkınma Kurulunun oluşturulma amacı, hangi kurumlardan oluşacağı, nasıl ve ne şekilde toplanacağına dair usul ve esaslar belirtilmiştir. Kalkınma Kurulları Üniversiteler, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, kamu kurum ve kuruluşları özel kesim temsilcilerinden oluşan; sayısı, hangi kurumlardan oluştuğu, görev süreleri vb. hususların Cumhurbaşkanı kararı ile belirlenen ve ilgili bütün kesimler arasında koordinasyon ve işbirliği geliştirerek ajansları yönlendirme misyonu taşıyan kurullardır. İlgili Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin 192'inci maddesinde Kalkınma Kurullarının yetkileri ve görevleri tanımlanmıştır. Buna göre Kurul; Ajansın iç

denetim ve yıllık faaliyet raporlarını görüşerek değerlendirme yapmak ve bu hususta yönetim kuruluna gerekli önerilerde bulunmak; ajansların sorumlu oldukları bölgelere dair sorunları tartışıp çözüm önerilerinde bulunmak, illerin potansiyelleri, öncelikleri ve tanıtımlarına yönelik tavsiye ve önerilerini yönetim kuruluna sunmak gibi görevleri üstlenmektedir. Kalkınma Kurulları, Yönetim Kurullarının bir nevi danışma kurulları olarak görev yapmaktadırlar.

2.1.3.2. Yönetim Kurulu

15.07.2018 tarihli 4 no'lu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin 16. Bölüm Kalkınma Ajansları başlığı altındaki 193'üncü maddede Yönetim Kurulunun oluşturulma amacı, hangi kurumlardan oluşacağı, nasıl ve ne şekilde toplanacağına dair usul ve esaslar belirtilmiştir. Yönetim Kurulu Kalkınma Ajanslarının karar alma organı olarak tanımlanmıştır. Yönetim Kurulu üyeleri bölgenin tek ilden oluşup oluşmamasına göre değişmektedir. Tek İlden oluşarlarda Vali, Büyük şehir Belediye Başkanı, Ticaret Odası Başkanı, Sanayi Odası Başkanı, İl Genel Meclis Başkanı ve kalkınma kurulunca seçilecek olan Sivil toplum ve/ veya özel kesimden seçilecek üç temsilciden oluşturulmaktadır. Birden fazla ilden oluşarlarda ise, her ilin valisi, büyük şehir (büyük şehir değilse Merkez İl) belediye başkanları, Ticaret ve Sanayi Odası Başkanları (ticaret ve sanayi odaları ayrı ise TOBB Yönetim Kurulu tarafından belirlenecek olan kurumun temsilcisi) ve İl Genel Meclis Başkanlarından oluşmaktadır. Kurulun başkanlığı alfabetik sıraya göre illerin Valileri tarafından birer yıllık sürelerle yapılmaktadır (URL-13, 2018).

İlgili Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin 194'üncü maddesinde Yönetim Kurullarının yetkileri ve görevleri tanımlanmıştır. Personelin işe alınması ve iş akdine son verilmesinden, Genel Sekreterlik çalışma birimlerinin onaylanması ve işbirliğine, menkul veya gayri menkul alım ve/veya kiralanmasından, yıllık ajans bütçesini onaylamak, onaylanan bütçeyi ve ajansın faaliyet raporlarını Sanayi ve Teknoloji Bakanlığına göndermeye kadar bazı yönetsel kararları almak ve onaylamakla yetkili ve sorumludur. Bu görev ve yetkilerde en çok dikkati çeken ise Kurulun Çalışma Programını Bakanlığın onayına sunmasıdır. Bu husus, Yönetim Kurulunun Ajansların yönetiminde tek yetkili organ olmadığını ve Bakanlığın bazı yönetsel kararları alabildiğini göstermektedir.

2.1.3.3. Genel Sekreterlik

15.07.2018 tarihli 4 no.lu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin 16. Bölüm Kalkınma Ajansları başlığı altındaki 195'inci ve 196'ıncı maddelerinde Genel Sekreterlik tanımlanmış ve görev ve yetkileri belirlenmiştir. Genel Sekreterlik yönetim kuruluna karşı sorumludur ve genel sekreterlik birimleri ve yatırım destek ofislerinin en üst amiri olan icra organıdır.

Genel Sekreter; çalışma programı ve bütçeyi hazırlayıp yönetim kuruluna sunmaktan, bütçe ve yönetim kurulu kararlarına uygun olarak harcama yapmaya, illerin proje üretme kabiliyetlerini artırıcı önlemler geliştirmekten, mali destek sağlamak üzere yönetim kuruluna öneriler geliştirmeye, desteklenen projeleri izleyip değerlendirmekten, teknik destek sağlamaya, ulusal ve uluslararası toplantılara katılmaktan, uluslararası temaslar kurmaya kadar geniş yelpazede görev ve yetkilere sahiptir (URL-13, 2018).

2.1.3.4. Yatırım Destek Ofisleri

15.07.2018 tarihli 4 no'lu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin 16. Bölüm Kalkınma Ajansları başlığı altındaki 198'inci maddesinde görev ve yetkileri, 199'uncu maddesinde ise ofislere başvuru esasları belirtilmiştir. Yatırım destek ofisleri temelde yatırımcılara yatırımları ile ilgili bilgi ve yönlendirmelerde bulunmak, özel kesim yatırımcılarının kamu kurum ve kuruluşları tarafından yatırımlarına dair talep edilen ruhsat, izin ve/veya idari diğer iş ve işlemler ile ilgili başvuru olduğu takdirde yönetim kurulu adına ilgili bütün iş ve işlemleri takip etmek, sürecin koordinasyonunu sağlamak ve ilgili yatırımı izlemek gibi görevleri bulunmaktadır. Yatırımcılar, başvurularını tamamen ihtiyari olarak yapmaktadır (URL-13, 2018).

2.1.3.5. Genel Koordinasyon

Kalkınma Ajanslarının koordinasyonu 5449 no'lu kanunda Devlet Planlama Teşkilatı (daha sonra Kalkınma Bakanlığı) ve ilgili Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinde ise Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından sağlanmaktadır. 15.07.2018 tarihli 4 no'lu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin 16. Bölüm Kalkınma Ajansları başlığı altındaki 187'inci maddede Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'nca gerçekleştirilecek olan Genel Koordinasyon görevi 8 başlıkta belirtilmiştir. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı "Ajanslar arası işbirliğini sağlaması ve ortak proje üretimini desteklemesi" ve merkezi düzeyde ilgili

kurum ve kuruluşlarla işbirliği ve koordinasyonun sağlanması gibi görevler üstlenmiştir (URL-13, 2018).

Yalnız, “İç ve Dış Kaynaklı Fonların Ajanslara Tahsisi ile Bunların Kullanımına İlişkin Usul ve Esaslar”ın belirlenmesi, yıllık çalışma programlarının onaylanması, Yönetim Kurulunca teklif edilen ve/veya Sanayi ve Teknoloji Bakanlığınca belirlenen adaylar arasından genel sekreteri görevlendirmesi ve re’sen görevden alabilmesi ve performans değerlendirmesi dâhil çalışma konularındaki usul ve esasları belirlemesi gibi hususlar açısından sayılan 8 görev ve sorumluluktan bazıları ilgili bakanlığın yönetim organı olarak tanımlanmasını sağlamamış; bahsi geçen görev ve sorumluluklar da ilgili kararnamede genel koordinasyon görev ve sorumlulukları arasında değerlendirilmiştir (URL-13, 2018).

2.1.4. Kalkınma Ajanslarının Gelirleri, Giderleri ve Yönetilecek Fonlar

15.07.2018 tarihli 4 no’lu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi’nin 16. Bölüm Kalkınma Ajansları başlığı altındaki 201’inci maddede 5449 numaralı kanunda belirtilen hususlar haricinde 5 adet gelir ve/veya yönetilecek fon sayılmaktadır.

5449 sayılı Kanun’un 19’uncu maddesindeki “...Yüksek Planlama Kurulunca her bir ajans için nüfus, gelişmişlik düzeyi ve performans ölçütlerine göre belirlenecek pay” ifadesinde yer alan “Yüksek Planlama Kurulunca” ifadesi yerine ilgili Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi’nin 201’inci maddede “Cumhurbaşkanlığınca” ifadesi getirilmiştir. Ayrıca yine aynı maddede “25/1/2006 tarihli ve 5449 sayılı Kanunda sayılan gelirlere ilave olarak ajansın gelirleri ve yöneteceği fonlar” ifadesi yer almakla birlikte sayılan 5 madde de 5449 sayılı Kanun’un 19’uncu maddesindeki ifadelerle yukarıdaki kısım haricinde birebir aynıdır.

“5449 sayılı Kanunda sayılan gelirler”den kastın bölgedeki sanayi ve ticaret odaları, il özel idareleri ve belediyelerin cari yıl bütçesinden aktarılmakta olan pay olduğu değerlendirilmektedir. Tablo 7’de 2017 yılı itibari ile kalkınma ajanslarının gelir tahminleri ve gerçekleştirmeleri verilmiştir.

Tablo 7: 2017 yılı itibari ile kalkınma ajanslarının gelir tahmin ve gerçekleşmeleri

Gelir Türü	Bütçe Gelir Tahmini (b)	Bütçe Gelir Gerçekleşmesi (a)	(a)/(b)
Merkezi Yönetimden Aktarılan Pay	466.751.592	531.956.416	114%
Belediyelerden Aktarılan Paylar	308.144.195	226.474.261	73%
İl Özel İdarelerden Aktarılan Pay	2.540.655	26.609.585	1047%
Sanayi ve Ticaret Odalarından Aktarılan Pay	9.129.686	8.916.486	98%
Avrupa Birliği ve Diğer Uluslararası Fonlardan Aktarılan Paylar	3.394.288	274.890	8%
Faaliyet Gelirleri	15.455.076	1.269.804	8%
Bağış ve Yardımlar	112.424.117	79.333.090	71%
Alacaklardan Tahsilatlar	162.630.621	81.103.075	50%
Proje ve Faaliyet Destek Ödemelerinden İadeler	1.210.000	2.643.730	218%
Diğer Gelirler	47.892.786	82.632.420	173%
TOPLAM	1.129.573.016	1.041.213.757	92%

Kaynak: T.C. Sayıştay Başkanlığı 2017 Yılı Kalkınma Ajansları Genel Denetim Raporu s.12

2.1.5. Kalkınma Ajansları Tarafından Sağlanan Destekler

Mülga 5449 sayılı Kanun'un 5'inci maddesindeki görev ve yetkiler ile 15.07.2018 tarihli 4 no'lu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin 16. Bölüm Kalkınma Ajansları başlığı altındaki 188'inci maddedeki görev ve sorumlulukların büyük bölümü ajansların destek sağlama fonksiyonuna yöneliktir. Kalkınma Ajansları destek türleri Şekil 5'te gösterilmiştir.



Şekil 5: Kalkınma Ajansları destek türleri (Kaynak:URL-14)

08.11.2008 tarih ve 27048 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Kalkınma Ajansları Proje ve Faaliyet Destekleme Yönetmeliğinin mali desteklere ilişkin esaslar belirlenmiştir. Buna göre destekler mali destekler ve teknik destekler olmak üzere iki ana kategoriye ayrılmaktadır. Mali destekler; doğrudan finansman desteği, faiz desteği ve faizsiz kredi desteğidir.

Mali desteklerden doğrudan finansman desteği; proje teklif çağrısı, fizibilite desteği ve güdümlü proje desteği olarak 3 kategoriye ayrılmıştır. *Doğrudan finansman desteği*, esas itibari ile ajansların proje teklif çağruları marifetiyle kullandıkları bir destek türü iken; proje hazırlık döneminin doğrudan yürütülmesi veya proje hazırlığı sorumluluklarından bazılarının azaltılması suretiyle proje teklif çağrısına çıkılmaksızın, güdümlü proje desteği ve fizibilite desteği şeklinde destek sağlanabilmektedir (URL-15: 2008).

Proje Teklif Çağruları; yaklaşık takvimleri, kalkınma ajanslarının çalışma programlarında belirlenen, ilgili bölge planı strateji, politika, tedbir ve önceliklerine uygun olarak oluşturulan program önceliklerine, önceden belirlenmiş bir fona ve hedef kitleye sahip olarak kamuoyuna ilan edilen bir nevi proje kabul çağrılarıdır. Bu çağrılar ön başvuru, kısa listelerin belirlenmesi ve nihai başvuru şeklinde olabilmektedir (URL-15: 2008).

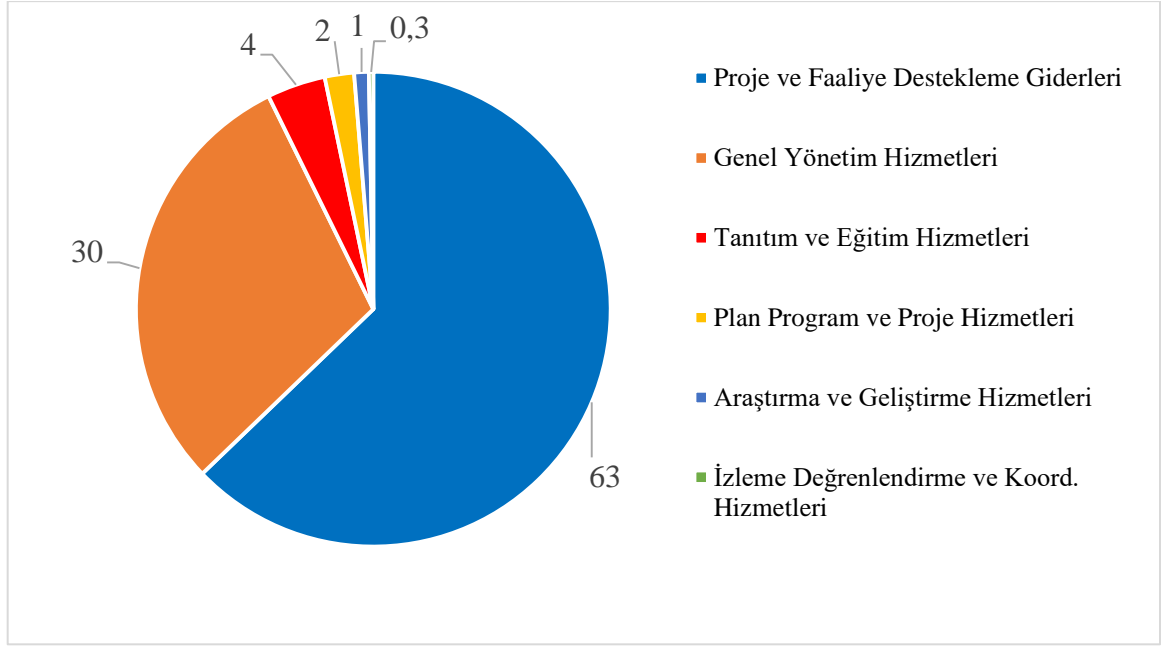
Fizibilite desteği; bölge ekonomisine yönelik oluşması muhtemel risklerin ve/veya tehditlerin bertaraf edilmesi, bölgenin rekabet gücünün artırılması ve kalkınması yönünde ortaya çıkan fırsatların değerlendirilmesi, bölgenin girişimcilik ve yenilik kapasitesinin artırılmasına yönelik projelerin desteklenmesi için Ajanslar tarafından verilen mali desteklerdir (URL-15: 2008).

Güdümlü proje destekleri ise sektörel ihtisaslaşmanın sağlanması, imalat ve ihracat nitelik ve kapasitelerinin geliştirilmesi, özel teknoloji, bilgi ve becerilerin geliştirilmesi, iyi uygulama örneklerinin meydana getirilmesi, yaygınlaştırılmasının veya transferinin sağlanması, Üniversite-kamu-sanayi işbirliklerinin meydana getirilip desteklenmesi, yeni finansman modellerinin geliştirilmesi, yeni üretim ve hizmet model ve organizasyonlarının geliştirilmesi, yeni kümelerin oluşturulması veya küme oluşumlarının desteklenmesi, işbirliği ağları ve değer zinciri oluşturulması, yeni organizasyon modellerinin ve sanayi altyapısının geliştirilmesi ve insan kaynakları niteliklerinin artırılması suretiyle

bölgenin ihtiyaç duyduğu insan kaynağının temini veya sosyal sorumluluk ve dayanışma bilincini yükseltecek, kültürel değerleri koruyarak geliştirecek çerçevede; dezavantajlı grupların kültürel, fiziksel ve sosyal hizmetlere ulaşımını kolaylaştıracak altyapının oluşturulması; somut olmayan kültürel mirasın yaşatılması, sosyal hayatın kolaylaştırılması, göçün olumsuz etkilerinin önlenmesini esas alarak özel sektör işletmeciliğine katkı sağlayacak ve destekleyecek projelere proje teklif çağrısına gerek kalmaksızın gerçekleştirilen mali destekleridir (URL-15: 2008).

Faiz Desteği: Ajansça desteklenecek nitelikleri haiz projeler kapsamında yararlanıcıların ilgili aracı kuruluşlardan kullanacakları kredilerin faiz giderlerinin ajansça üstlenilmesi ve faizsiz kredi desteği ise, yine ajansça desteklenen projeler için ajansça uygun görülen aracı kurumlar aracılığıyla faizsiz kredi temin edilmesi şeklinde uygulanabilen mali destek türünü ifade etmektedir (URL-15: 2008).

Teknik destek, kamu kurum ve kuruluşlarının, sivil toplum kuruluşlarının, küçük sanayi sitelerinin, organize sanayi bölgelerinin, teknoloji geliştirme bölgelerinin, iş geliştirme merkezlerinin, teknoparkların, endüstri bölgelerinin, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının, kooperatiflerin birliklerin; yerel yönetimlerin esasen planlama çalışmaları öncelikli olmak kaydı ile bölge plan ve programlarını uygulayıcı veya yerel kalkınma kapasitesini artırıcı faaliyetleri ile bahsi geçen kurum ve kuruluşların kurduğu veya ortağı olduğu işletmelerin bölgesel kalkınmayı destekleyecek çalışmaları için, imkanlar dahilinde ajans personeli marifetiyle veya hizmet alımı ile; proje ve program hazırlanmasına katkı sağlama, eğitim verme, danışmanlık sağlama, geçici uzman personel görevlendirme, uluslararası ilişkiler kurma ve lobi faaliyetleri vb. kurumsal kapasite ve nitelik artırıcı teknik destek hizmetlerini ifade etmektedir (URL-15: 2008). Aşağıda 2008-2017 dönemindeki Kalkınma Ajanslarının bütçe gerçekleştirmelerinin fonksiyonel düzeydeki dağılımı gösterilmiştir:



Şekil 6: 2008-2017 Dönemindeki bütçe gerçekleştirmelerinin fonksiyonel düzeydeki dağılımı

Kaynak: T.C. Sayıştay Başkanlığı 2017 Yılı Kalkınma Ajansları Genel Denetim Raporu

Şekil 6'dan anlaşılacağı üzere Kalkınma Ajanslarının bütçe gerçekleştirmelerinde en büyük payı proje ve faaliyet destekleme giderleri almaktadır. Bunun anlamı Ajanslar bütçelerinin %60'ından fazlasını mali ve teknik destek programları marifeti ile yerel yönetim, kamu kurum ve kuruluşları, sivil toplum kuruluşları ve KOBİlerin kurumsal ve/veya mali kapasitelerini geliştirici ve/veya bölgesel kalkınmaya katkı sunan projelerine aktarmaktadır.

2.1.6. Batı Karadeniz Kalkınma Ajansı (BAKKA)

25 Temmuz 2009 tarih ve 27299 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 2009/15236 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile Batı Karadeniz Kalkınma Ajansı (BAKKA), TR81 (Zonguldak, Karabük ve Bartın) Düzey 2 Bölgesinde Zonguldak merkezli olarak kurulmuştur. 1 Mart 2010 tarihinde 1 genel sekreter, 19 uzman ve 4 destek personeli ile görevine başlamıştır. (BAKKA 2010 Yılı Faaliyet Raporu). Hali hazırda Ajansta 1 genel sekreter vekili, 15 uzman, 6 destek personeli ve 16 yardımcı hizmetler personeli olmak

üzere toplamda 37 personel istihdam edilmektedir. Tablo 8’de BAKKA birimlere göre personel dağılımı verilmiştir.

Tablo 8: BAKKA Birimlere Göre Personel Dağılımı

Birimler	Birim Başkanı / Koordinatör	Uzman	Destek Personeli	Yardımcı Hizmetler Personeli	TOPLAM
Bartın YDO	1	1	1	1	4
Karabük YDO	1	1	-	1	3
Zonguldak YDO	1	-	-	-	1
SGPB	1	2	1	-	4
PYB	1	1	-	1	3
İDRB	1	3	-	-	4
İMİB	1	-	4	13	18
TOPLAM	7	8	6	16	37

Kaynak: BAKKA İdari ve Mali İşler Birimi (İMİB)

İcra organı olan Genel Sekreterlik 4 birim ve 3 yatırım destek ofisinden oluşmaktadır(BAKKA 2018 Yılı Faaliyet Raporu:9):

- Strateji Geliştirme ve Programlama Birimi (SGPB)
- Program Yönetim Birimi (PYB)
- İzleme, Değerlendirme ve Raporlama Birimi (İDRB)
- İdari ve Mali İşler Birimi (İMİB)
- Yatırım Destek Ofisleri (YDO)
 - Zonguldak Yatırım Destek Ofisi
 - Karabük Yatırım Destek Ofisi
 - Bartın Yatırım Destek Ofisi

Karar organı olan Yönetim Kurulu aşağıdaki kurum temsilcilerinden oluşmaktadır (BAKKA 2018 Yılı Faaliyet Raporu:9) :

- Zonguldak Valisi Yönetim Kurulu Başkanı,
- Bartın Valisi Yönetim Kurulu Başkan Vekili,
- Karabük Valisi,
- Zonguldak Belediye Başkanı
- Bartın Belediye Başkanı
- Karabük Belediye Başkanı
- Zonguldak İl Genel Meclisi Başkanı

- Bartın İl Genel Meclisi Başkanı
- Karabük İl Genel Meclisi Başkanı
- Zonguldak Ticaret ve Sanayi Odası Yönetim Kurulu Başkanı
- Bartın Ticaret ve Sanayi Odası Yönetim Kurulu Başkanı
- Karabük Ticaret ve Sanayi Odası Yönetim Kurulu Başkanı

Bölgenin önde gelen Üniversite, kamu kurum ve kuruluşu, yerel yönetim ve sivil toplum kuruluşlarından oluşan BAKKA'nın danışma organı olan Kalkınma Kurulu 2016/9112 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlükten kaldırılmıştır. Bölge planları 25.01.2006 tarih ve 5449 sayılı Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun'un 5'inci Maddenin b ve c bendinde; 15 07 2018 tarihli 4 no.lu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin 16. Bölüm Kalkınma Ajansları başlığı altındaki 188'inci maddenin b ve c bendinde kalkınma ajanslarına bölge planı uygulayıcı faaliyet ve projelere destek vermek hususunda görev ve sorumluluklar verilmektedir. Bu görev ve sorumluluklara istinaden Batı Karadeniz kalkınma Ajansı 2010 yılından bu yana iki adet bölge planı yapmış, söz konusu planlar çerçevesinde belirlenen strateji, öncelik, politika ve tedbirlere uygun olarak faaliyetlerini yürütmüş/yürütmekte ve mali ve teknik destek programları uygulamıştır.

Bölgedeki Üniversite, kamu kurum ve kuruluşu, yerel yönetim ve sivil toplum kuruluşlarından alınan görüşler doğrultusunda ilgili alt ve üst ölçekli planlar ile uyumlu bir şekilde hazırlanan Bölge Planlarından ilki olan ve 2010-2013 yıllarını kapsayan BAKKA'nın ilk Bölge Planı belirlemiş olduğu "İçselleştirdiği Girişimcilikle Sektörel Çerçevesini Genişleterek Yeni İstihdam Alanları Yaratmış ve Yaşam Kalitesini Yükseltmiş Rekabetçi Bir Bölge Olmak" vizyonu çerçevesinde 6 hedef belirlemiştir. Bunlar:

1. Yaşam kalitesinin ve kentlilik bilincinin arttırılarak adil bir sosyal kalkınmanın sağlanması
2. Turizmin çeşitlendirilerek geliştirilmesi
3. Çevre standartlarının geliştirilmesi ve ulaşım – altyapı olanaklarının iyileştirilmesi
4. Potansiyel arz eden sektörlerin geliştirilerek bağımlı istihdam yapısının değiştirilmesi

5. Kırsal kalkınmanın sağlanması

6. Lojistikte rekabet edebilir konuma gelinmesidir (BAKKA 2010-2013 Batı Karadeniz Bölge Planı; Zonguldak - Karabük – Bartın:3).

BAKKA yukarıda bahsi geçen vizyon ve hedeflere ulaşmak için ilgili paydaşlar ile beraber faaliyetler düzenlemiş ve 2010, 2011 ve 2013 Yıllarında KOBİ Mali Destek Programları, 2011 Yılında Sosyal Kalkınma Mali Destek Programı, 2013 Yılında Küçük Ölçekli Alt Yapı Mali Destek Programı; 2011 ve 2013 yıllarında Doğrudan Faaliyet Desteği; 2012 ve 2013 Yıllarında Teknik Destek Programlarını uygulamıştır.

2014-2023 yıllarını kapsayan ve hali hazırda geçerli olan BAKKA'nın ikinci Bölge Planında ise “Bağımlı Ekonomik Yapısını Kırmış ve Yaşam Kalitesini Yükseltmiş Bir Bölge Olmak” ifadesi vizyon olarak tespit edilmiştir. Bu vizyona ulaşılması aşamasında esas alınan üç temel ilke şunlardır:

- Çok Sektörlülük
- Katılımcılık
- Sürdürülebilir Kalkınma

Bahsi geçen Plan kapsamında “**Sürdürülebilir Sosyal Kalkınma**” ve “**Yenilikçilik ve Girişimcilikle Desteklenen Sektörel Çeşitlilik Olmak**” üzere iki temel gelişme eksenini belirlenmiştir. Bu eksenlere bağlı oluşturulan öncelikler şu şekildedir:

- Ulaşım, Altyapı ve Lojistik İmkanlarının Güçlendirilmesi
- Sektörel Çeşitliliğin Sağlanması
- Sosyal Kalkınmanın Sağlanması
- Yerleşmelerin Mekân ve Yaşam Kalitesinin Arttırılması
- Turizmin Çeşitlendirilerek Geliştirilmesi
- Sağlıklı ve Dengeli Bir Çevre Oluşturulması
- Kırsalda Kalkınmanın Sağlanması (BAKKA 2014-2023 Batı Karadeniz Bölge Planı; Zonguldak - Karabük – Bartın:13).

BAKKA yukarıda bahsi geçen vizyon ve hedeflere ulaşmak için ilgili paydaşlar ile beraber faaliyetler düzenlemiş ve 2014 Yılı KOBİ Mali Destek Programı, 2015 Yılı KOBİ (Makine İmalat) Mali Destek Programı, 2015 Yılı KOBİ (Turizm ve Diğer İmalat) Mali Destek Programı, 2015 Yılı KOBİ (Turizm ve Diğer İmalat) Mali Destek Programı; 2014 Yılı Sosyal Kalkınma Mali Destek Programı, 2015 Yılı Yöresel Değerler Mali Destek

Programı, 2018 Yılı Sosyal Kalkınma Mali Destek Programı; 2016 ve 2018 Yılı Küçük Ölçekli Altyapı Mali Destek Programları; 2014 Yılında Bartın inovasyon Test ve Eğitim Merkezi Projesi, 2015 Yılında KARORSAN Test ve Eğitim Merkezi projesi ve 2016 Yılında Devrek Baston Satış Merkezi, Müzesi Ve Doğa Kültür Parkı Projesi olmak üzere Güdümlü Projeler; 2014 Yılı Doğrudan Faaliyet Desteği, 2014-2018 Yılı Teknik Destek Programları uygulamıştır. Gerçekleştirilen projeler kapsamında oluşan gelir bütçesi Tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 9: BAKKA’nın gelir bütçesi (TL)

Gelir Adı	Tahmini Gelirler	Toplam Gelirlere Oranı (%)
1. Merkezi Bütçeden Ayrılan Paylar	16.110.000	36,32
2. İl Özel İdareleri	1.433.436	3,23
3. Belediyeler	3.262.567	7,35
4. Ticaret ve Sanayi Odaları	102.092	0,23
8. Alacaklardan Tahsilatlar	567.416	1,28
8.3. Belediyeler	500.000	1,12
8.4. Ticaret ve Sanayi Odaları	67.416	0,15
9. Destek Ödemelerinden İadeler	6.500	0,01
10. Diğer Gelirler	1.600.000	3,61
10.1.1 Mevduat Faizleri	1.150.000	2,60
10.1.2 Proje Avans Hesapları Faiz Gelirleri	200.000	0,45
10.1.3 Gecikme Faizleri	250.000	0,56
10.4 Şartname, Basılı Evrak vb. Satışı	1.000	0,00
11. Devreden Nakit Tutarı	21.275.880	48
TOPLAM GELİR	44.358.891	100

Kaynak: BAKKA 2018 Yılı Ara Dönem Faaliyet Raporundan yararlanılarak hazırlanmıştır

Tablo 9’da görüldüğü gibi gelirlerin %36,32’lik pay ile Merkezi Yönetim Bütçe Vergi Gelirlerinden; %10,81’i Belediye, İl Özel İdareleri ve Ticaret ve Sanayi Odalarından; %1,28’i alacaklardan; %0,01’i destek ödemelerinden iadelerden; %3,61’i diğer gelirlerden ve %47,96’sı önceki dönemden devreden banka mevcudundan olmak

üzere 2018 yılı tahmini gelirleri 44.358.891 TL olarak öngörülmüştür (BAKKA 2018 Yılı Ara Dönem Faaliyet Raporu).

3 BARTIN’DA UYGULANAN TEŞVİK SİSTEMLERİNİN VE BATI KARADENİZ KALKINMA AJANSI MALİ DESTEK PROGRAMLARININ ETKİNLİK AÇISINDAN KARŞILAŞTIRILMASI

3.1. Bartın’da Uygulanan Teşvik Sistemlerinin Bartın’ın Kalkınmasına Etkileri

06.02.2004 tarih ve 25365 sayılı resmi gazetede yayımlanan 29.01.2004 tarih ve 5084 numaralı “Yatırımların Ve İstihdamın Teşviki İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun” kapsamında “*Gelir vergisi stopajı teşviki, Sigorta primi işveren hissesi teşvik, Bedelsiz yatırım yeri tahsisi ve Enerji desteği* olmak üzere dört adet teşvik unsuru bulunmaktadır. Bartın’da 2001-2003 Yılları arasında 12 adet teşvik belgesi düzenlenmiş bu kapsamda 13.118.523 TL’lik yatırım ve 595 istihdam gerçekleşmiştir. İlgili verilerin sektörel dağılımları Tablo 10’da verilmiştir.

Tablo 10: Bartın’da 2001-2003 yılları arasında teşvik belgeli yatırımların sektörel dağılımı

Sektör	Sabit Yatırım (Milyon TL)	İstihdam(Kişi)
Dokuma ve Giyim	7,899193	420
Lastik-Plastik	2,105739	20
İnşaat	0,970069	50
Kağıt	0,746487	0
Kimya	0,34	20
Gıda ve İçki	0,322612	37
Pişmiş Kil ve Çimento Ger.	0,270853	15
Makina İmalat	0,259522	28
Orman Ürünleri	0,118048	5
Altyapı - Belediye Hizmetleri	0,086	0
TOPLAM	13,118523	595

Kaynak: URL-16

Tablo 10’da görüldüğü gibi Dokuma ve Giyim sektörü 7.899.193 TL’lik sabit yatırım ve 420 kişilik istihdam ile ilk sırada yer almıştır. İstihdam açısından Dokuma ve Giyim sektörünü sırasıyla İnşaat (50) ve Gıda/İçki sektörü (37) takip etmiştir. Sabit yatırım açısından bakıldığında ise Dokuma ve Giyim sektörünü sırasıyla Lastik-Plastik

(2.105.739) ve İnşaat sektörü (970.069 TL) takip etmiştir. Kağıt sektörü ve Altyapı - Belediye Hizmetleri alanında sabit yatırım yapılmasına karşı istihdam sağlanmamıştır.

Bartın'da 2004-2009 yılları arasında 20 adet teşvik belgesi düzenlenmiş bu kapsamda 134.056.765,6 TL'lik yatırım ve 1.592 istihdam gerçekleşmiştir. Bartın'da 2004-2009 yılları arasında teşvik belgeli yatırımların sektörel dağılımı Tablo 11'de gösterilmiştir.

Tablo 11: Bartın'da 2004-2009 yılları arasında teşvik belgeli yatırımların sektörel dağılımı

Sektörü	Sabit Yatırım (Milyon TL)	İstihdam
İstihraç ve İşleme	103,164905	576
Taşıt Araçları	10,536847	155
Dokuma ve Giyim	6,709188	702
Altyapı - Belediye Hizmetleri	4,817186	22
İnşaat	1,927682	0
Pişmiş Kil ve Çim.Ger.	1,65373	20
Lastik-Plastik	1,356873	50
Lastik-Plastik	1,337234	13
Hayvancılık	0,900642	10
Lastik-Plastik	0,8	12
Gıda ve İçki	0,51661856	17
Sağlık	0,33586	15
Toplam	134,0567656	1592

Kaynak: URL-16

2004-2009 yılları arasında gerçekleşen sabit yatırım tutarı 2001-2004 yıllarına oranla 10,2 kat artmıştır. Yine 2001-2004 yılları arasında 10 sektörden teşvik sistemime başvuru yapılmışken, 2004-2009 yıllarında 12 sektörden başvuru gerçekleşmiştir. Dokuma ve Giyim sektörü 2001-2004 yılları arasında olduğu gibi yine en çok istihdam sağlayan sektör olmuştur. Sabit yatırım açısından incelendiğinde ise Dokuma ve Giyim sektörü, İstihraç/İşleme sektörü ve Taşıt Araçları sektöründen sonra 3. sırada yer almıştır. 2004-

2009 yılları arasında sabit yatırım yaptığı halde istihdama katkı sağlamayan tek sektör İnşaat sektörü olmuştur.

2009-2018 yılları arasında iptal ve revize edilenler de dahil olmak üzere Bartın 62 belge ile Türkiye’de düzenlenen teşvik belgelerinin % 0.14’üne sahiptir. Tamamlanan belge sayısı açısından bakıldığında; Bartın’da düzenlenen 15 belge iptal edilirken hali hazırda 37 adet yatırım teşvik belgesine (yeni kayıt ve revizelerin her biri bir belge olarak hesaplanmıştır) bağlanan yatırıma devam edilmektedir (URL-16).

Bartın’da 2009-2018 yılları arasında 29 adet belgenin kapanış işlemi gerçekleşmiş olup; kapama işlemi gerçekleştirilen teşvik belgeli yatırımların toplam sabit yatırım tutarı 359.654.414 TL’dir. Yatırımcılar 6 farklı yatırım destek unsurlarından yararlanmış olup toplamda; 41.356.299 TL’lik KDV İstisnası, 2.265.631,14 TL’lik gümrük vergisi muafiyeti, 5.872.609 TL’lik sigorta primi işveren hissesi desteği, 73.271.358 TL’lik vergi indirimi, 3.542.454 TL faiz desteği ve 1.050.000’lik yatırım yeri tahsisi desteği gerçekleşmiştir.³ Yatırım yeri tahsisinde birinci yıl ilgili taşınmazın emlak vergi değerinin %1,5’i (dördüncü bölge için) oranında takdir edilen bedel, ikinci ve devam eden yıllarda cari yıl bedelinin ÜFE oranında artırılması yoluyla belirlenen bedel karşılığında(ilk 3 yıl hesaplanan değer %30’u kadar ödeme yapılmaktadır) taşınmaz üzerinde 49 yıl süreyle irtifak hakkı tanınmakta(Ekonomi Bakanlığı Adım Adım Uygulama Rehberi, 2013) olup bu kapsamda yatırımcıya yansıtılan tutarın düşük miktarlarda olması nedeniyle ödenen bu kapsamda bedeller hesaplamalarda kapsam dışında bırakılmıştır.

³ Bütün tutarlar firmaların başvurularında talep ettikleri destek unsurları; teşvik tamamlama vizesi sonrasındaki gerçekleşme tutar ve istihdam sayıları baz alınıp yararlanabilecekleri destek limitleri göz önüne alınarak <http://yatirimadestek.com/tesvik-robotu/> adresinde yer alan teşvik robotundan yararlanılarak hesaplanmıştır. Destek unsurlarından faiz desteğini talep edenlerin sabit yatırım tutarlarının % 70’i kadar kredi kullandıkları varsayılmış ve yatırım yeri tahsisi için Bartın organize Sanayi Bölgesi rayiç bedelleri baz alınarak her için yatırımın 10 dönümlük bir arazinin talep edildiği varsayılmıştır. Belgelerde taahhüt edilen istihdamın altında bir istihdam gerçekleşmesi durumunda sigorta işveren hissesi desteği hesaplanmamış; vergi indirimi için firmanın kar durumu dikkate alınmaksızın mevzuatta verilen ve bahsi geçen teşvik robotunda da yer alan yatırıma katkı oranı ve destek oranı baz alınmış; KDV muafiyeti, gümrük vergisi muafiyeti ve sigorta primi işveren hissesi yine bahsi geçen teşvik robotunda yer alan oran ve tutarlar baz alınarak her bir belge için bütün destek unsurları tahmini olarak hesaplanmıştır. Kullanılan verilere doğrudan erişilemediği için kamuya açık verilerden istifade edilerek hesaplamalar yapılmıştır.

Tablo 12: Bartın’da 2009-2018 yılları arasında kapatılan teşvik belgeli yatırımların destek tutarları

Belge Sayısı		29 Belge
Destek Unsurları (TL)	KDV İstisnası	41.356.299
	Gümrük Vergisi Muafiyeti	2.265.631
	Sigorta Primi İşveren Hissesi Desteği	5.872.609
	Vergi İndirimi	73.271.358
	Faiz Desteği	3.542.454
	Yatırım Yeri Tahsisi	1.050.000
Toplam Sabit Yatırım Tutarı (TL)		359.654.414
Destek Unsurlarının Toplam Tutarı(TL)		127.658.350
Toplam İstihdam (Kişi)		729

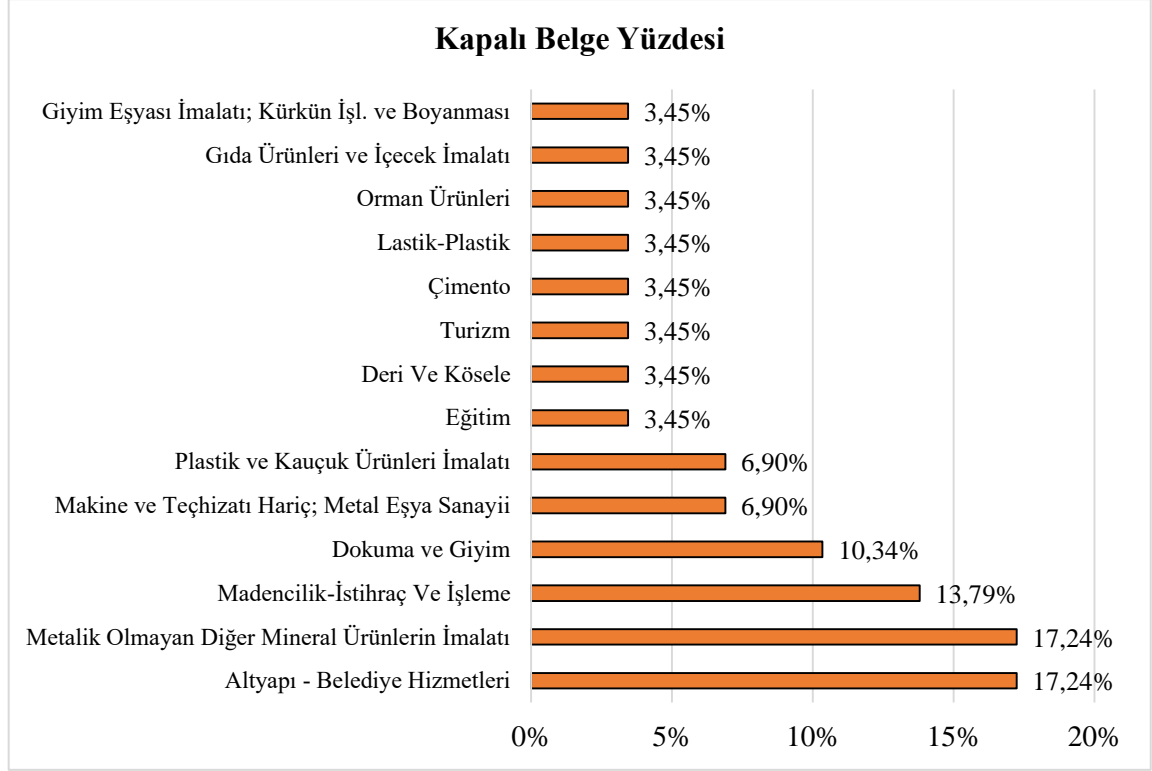
Kaynak: URL-16

Tablo 12’de görüldüğü üzere Bartın’da teşvik belgesine bağlanan yatırımlarda kapama işlemi gerçekleştirilen yatırımların toplam sabit yatırım tutarının % 35,49’luk kısmı kadar destek unsurlarından faydalandığı değerlendirilmektedir. Bahsi geçen 29 kapama işlemi gerçekleştirilmiş olan belge kapsamındaki yatırımlar esnasında 729 kişinin istihdamı sağlanmıştır. Devletin yatırımcıdan almaktan vazgeçtiği 127.658.350 TL’lik tutar karşılığında 729 kişilik istihdamın gerçekleştirildiği göz önüne alındığında; teşvik sistemi kapsamında Bartın’da 1 kişinin istihdamı için Devletin 175.114 TL’lik alacağından vazgeçtiği/harcama yaptığı değerlendirilmektedir. Tablo 13’te teşvik sistemi kapsamında 2009-2019 yılları arasında kapalı teşvik belgeli yatırımların sektörlere göre dağılımı, Şekil 7’de ise kapalı belge adetleri oransal olarak verilmiştir.

Tablo 13: Teşvik sistemi kapsamında 2009-2018 yılları arasında kapalı teşvik belgeli yatırımların sektörlere göre dağılımı

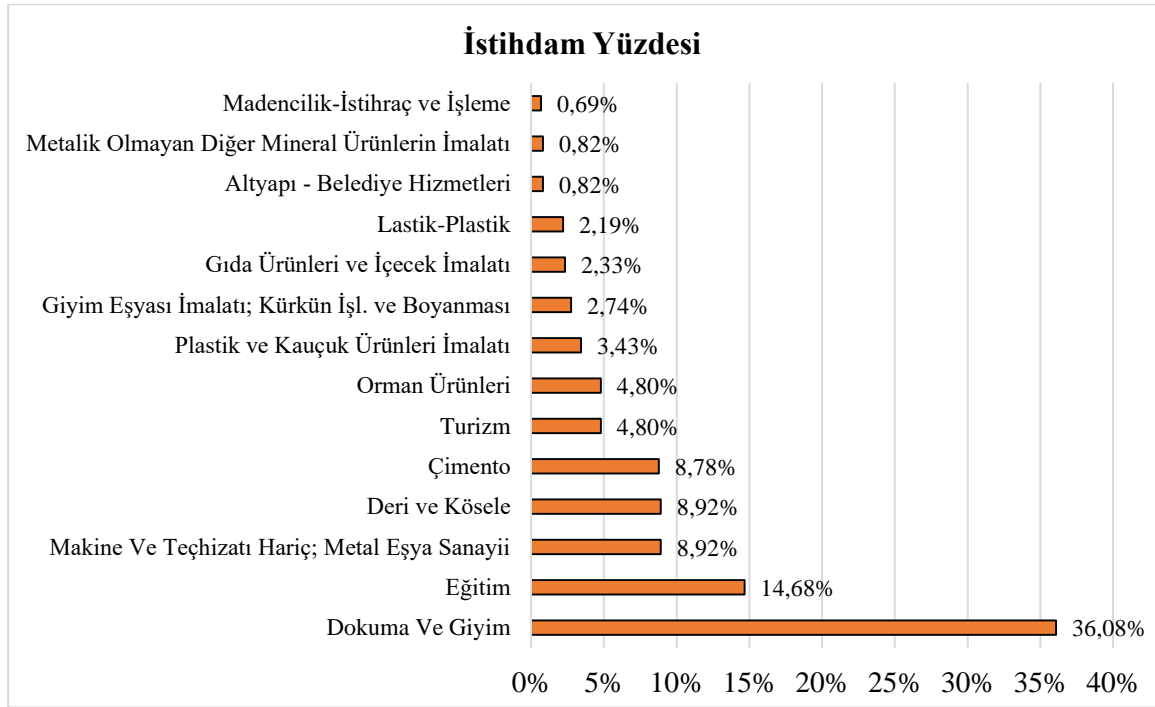
SEKTÖR	Destek Unsurlarının Tutarı(TL)	Toplam Yatırım Tutarı(TL)	İstihdam (Kişi)	Kapalı Belge Adedi
Altyapı - Belediye Hizmetleri	1.152.590	6.403.276	6	5
Eğitim	7.605.258	9.510.872	107	2
Turizm	9.563.311	23.967.066	35	3
Çimento	10.641.407	133.236.211	64	1
Deri ve Kösele	4.023.181	9.472.277	65	4
Dokuma ve Giyim	5.992.396	20.980.526	263	5
Lastik-Plastik	94.482	524.898	16	1
Orman Ürünleri	2.756.639	3.153.530	35	1
Gıda Ürünleri ve İçecek İmalatı	90.540	516.619	17	1
Giyim Eşyası İmalatı; Kürkün İşlenmesi ve Boyanması	202.067	1.011.683	20	1
Makine ve Teçhizatı Hariç; Metal Eşya Sanayii	978.566	1.373.532	65	1
Metalik Olmayan Diğer Mineral Ürünlerin İmalatı	359.505	1.997.252	6	1
Plastik ve Kauçuk Ürünleri İmalatı	153.900	855.000	25	1
Madencilik-İstihraç ve İşleme	84.044.508	146.651.672	5	2
TOPLAM	127.658.350	359.654.414	729	29

Kaynak: URL-16



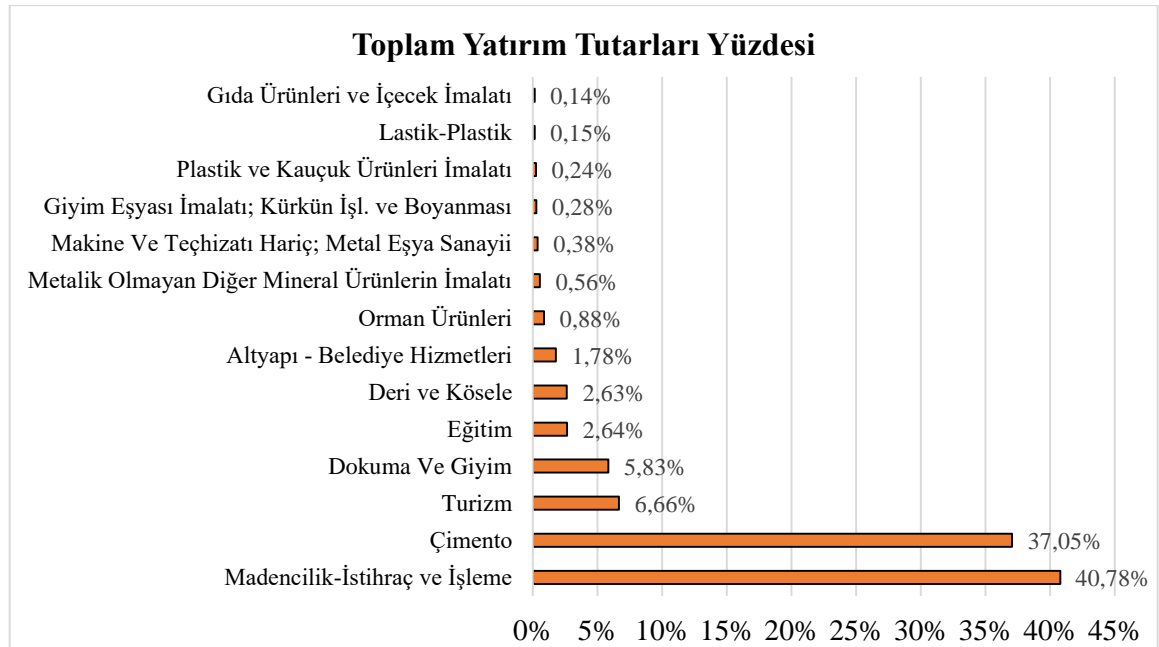
Şekil 7: Bartın'da 2009-2018 yılları arasında kapalı teşvik belgelerinin sektörel dağılımı

2009-2018 yılları arasında 29 belge kapsamında 14 farklı sektörde yatırım yapılmıştır. Oransan olarak ilk üç sırayı Altyapı - Belediye Hizmetleri, Dokuma ve Giyim ve Deri ve Kösele sektörleri oluşturmaktadır. Bartın'da kapatılan teşvik belgeleri kapsamında gerçekleşen istihdamın sektörel dağılımı Şekil 8'de gösterilmiştir.



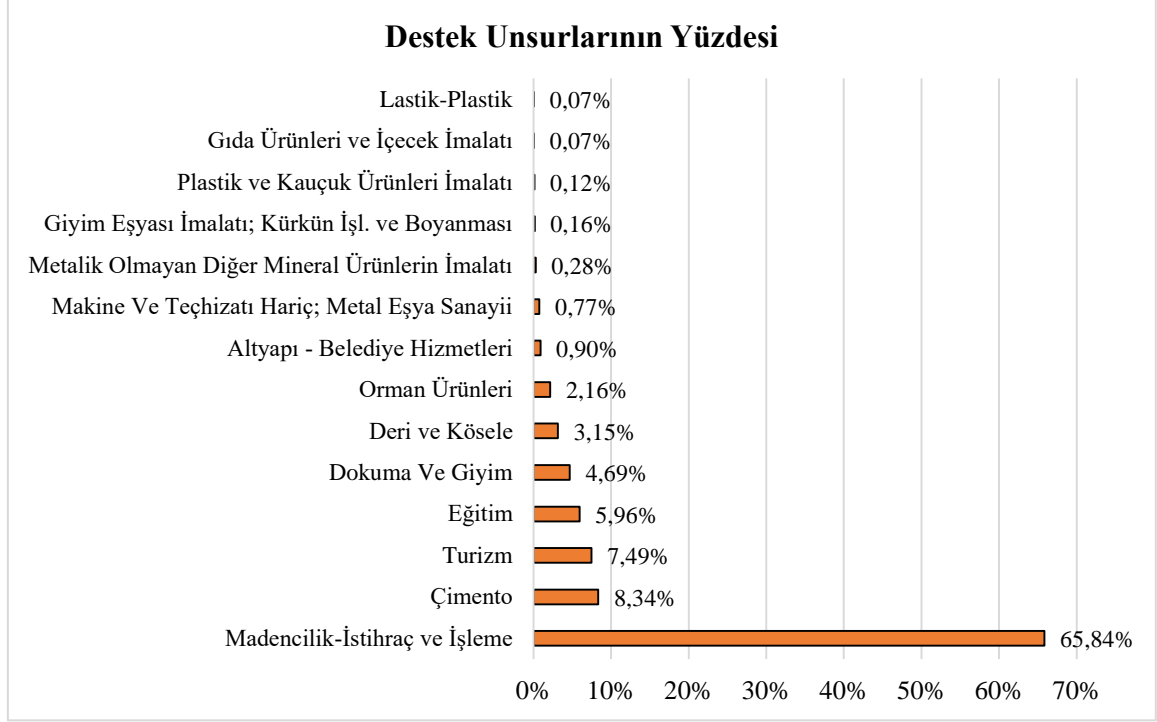
Şekil 8: Bartın'da 2009-2018 yılları arasında kapalı teşvik belgeleri kapsamında gerçekleşen istihdamın sektörel dağılımı

En fazla istihdamın olduğu üç sektör sırayla; Dokuma ve Giyim sektörü, Eğitim ve Deri ve Kösele ve İmalat Sanayii - Makine ve Teçhizatı Hariç; Metal Eşya Sanayii'dir. Toplam yatırım tutarlarının sektörel dağılım yüzdeleri Şekil 9'da sunulmuştur.



Şekil 9: Bartın'da 2009-2018 yılları arasında kapalı teşvik belgelerinin toplam yatırım tutarlarının sektörel dağılım yüzdeleri

En fazla yatırım tutarının olduğu üç sektör sırayla; Madencilik - İstihraç ve İşleme sektörü, Çimento Sektörü ve Turizm Sektörüdür. Bartın'da destek unsurlarının mali değerlerinin sektörel dağılım yüzdesi Şekil 10'da gösterilmiştir.



Şekil 10: Bartın'da 2009-2018 yılları arasında kapalı teşvik belgelerinin destek unsurlarının mali değerlerinin sektörel dağılım yüzdesi

Destek meblağının en yüksek olduğu üç sektör sırayla; Madencilik - İstihraç ve İşleme sektörü, çimento Sektörü ve Turizm Sektörüdür.

3.2. Batı Karadeniz Kalkınma Ajansı Tarafından Bartın'da Uygulanan Mali Destek Programlarının Bartın'ın Kalkınmasına Etkileri

Batı Karadeniz Kalkınma Ajansı 2009-2018 yılları arasında 5 adet KOBİ Mali Destek Programı (KOBİ MDP), 3 adet Küçük Ölçekli Alt Yapı Mali Destek Programı (KÖA MDP) uygulamış; Bartın'da 1 adet Gündümlü Proje gerçekleştirmiştir.⁴ Tablo 14'te, 2010-2018 yılları arasında uygulanan Mali Destek Programları bazında Bartın'a ait veriler sunulmuştur.

⁴ BAKKA tarafından uygulanan Sosyal Kalkınma Mali Destek Programları, Doğrudan Faaliyet Destekleri ve Teknik Destekler çalışmamızın kapsamı dışında yer almaktadır.

Tablo 14: 2009-2018 yılları arasında uygulanan Mali Destek Programları bazında Bartın'a ait veriler

Programın Adı	Gerçekleşen Sözleşme Sayısı	Gerçekleşen Destek Miktarı (TL)	Toplam Bütçe	Toplam İstihdam
2010 Yılı KOBİ MDP	9	2.211.221	4.818.348	133
2011 Yılı KOBİ MDP	14	2.768.220	6.026.064	92
2013 Yılı KOBİ MDP	6	782.076	2.009.192	21
2014 Yılı KOBİ MDP	8	2.134.207	4.717.366	44
2015 Yılı KOBİ MDP	2	804.365	1.651.920	14
2013 Yılı KÖA MDP	4	2.419.920	3.606.372	
2016 Yılı KÖA MDP	2	1.691.977	3.387.444	
2014 Yılı GÜdümlü Proje	1	3.276.690	4.875.264	
2018 Yılı KÖA MDP	0	0	0	
TOPLAM	46	16.088.679	31.091.970	304

Kaynak: Batı Karadeniz Kalkınma Ajansı İzleme ve Değerlendirme Birimi verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

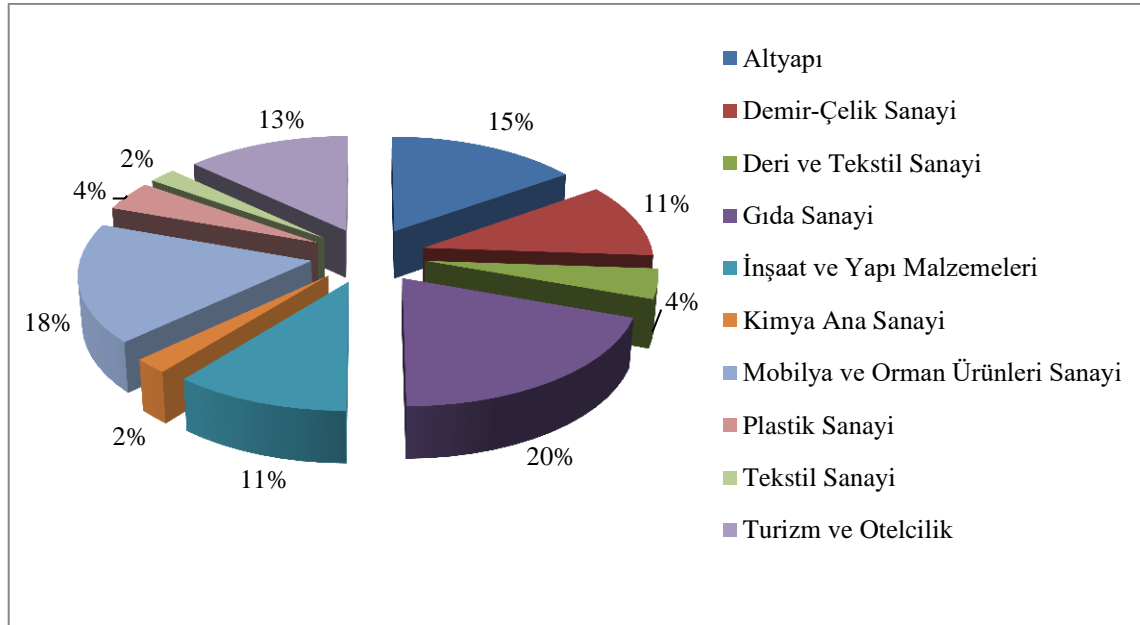
2009-2018 yılları arasında Batı Karadeniz Kalkınma Ajansı tarafından Bartın'da 46 projeye mali destek sağlanmış, Ajans tarafından projeler kapsamında ilgili firma veya kuruluşlara toplamda 16.088.679 TL tutarında fiili ödeme gerçekleştirilmiş, projeler kapsamında toplamda 304 istihdam gerçekleşmiş ve toplamda 31.091.970 TL tutarında bir yatırım gerçekleştirilmiştir. Sağlanan mali destekler kapsamında devlet 1 kişilik istihdam sağlamak için toplamda 52.923.28 TL tutarında mali destek sağladığı değerlendirilmektedir. 2009-2019 yılları arasında uygulanan mali destek programlarının desteklenen sektörlere göre dağılımı Tablo 15'te gösterilmiştir.

Tablo 15: 2009-2018 yılları arasında uygulanan mali destek programlarının desteklenen sektörlere göre dağılımı

Sektör	Ödenen Destek Tutarı (TL)	Toplam Proje Tutarı (TL)	İstihdam (Kişi)	Proje Adedi
Altyapı	7388587	11869080		7
Demir-Çelik Sanayi	1145472	2343363	18	5
Deri ve Tekstil Sanayi	297975	671714	33	2
Gıda Sanayi	1501586	3552145	71	9
İnşaat ve Yapı Malzemeleri	1322611	2715635	31	5
Kimya Ana Sanayi	141404	313885	5	1
Mobilya ve Orman Ürünleri Sanayi	2097894	4782983	85	8
Plastik Sanayi	687719	1625679	17	2
Tekstil Sanayi	398133	873240	7	1
Turizm ve Otelcilik	1107292	2344243	37	6
Toplam	16088677	31091970	304	46

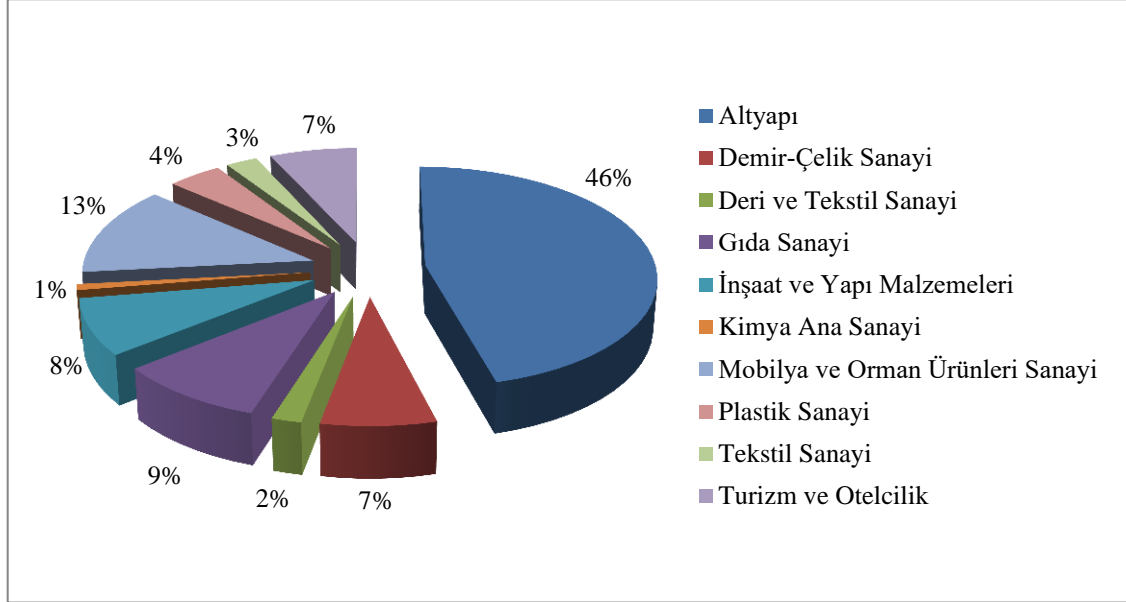
Kaynak: Batı Karadeniz Kalkınma Ajansı İzleme ve Değerlendirme Birimi verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

2009-2018 yılları arasında Bartın'da desteklenen projelerin sektörel dağılımı oransal olarak Şekil 11'de gösterilmiştir.



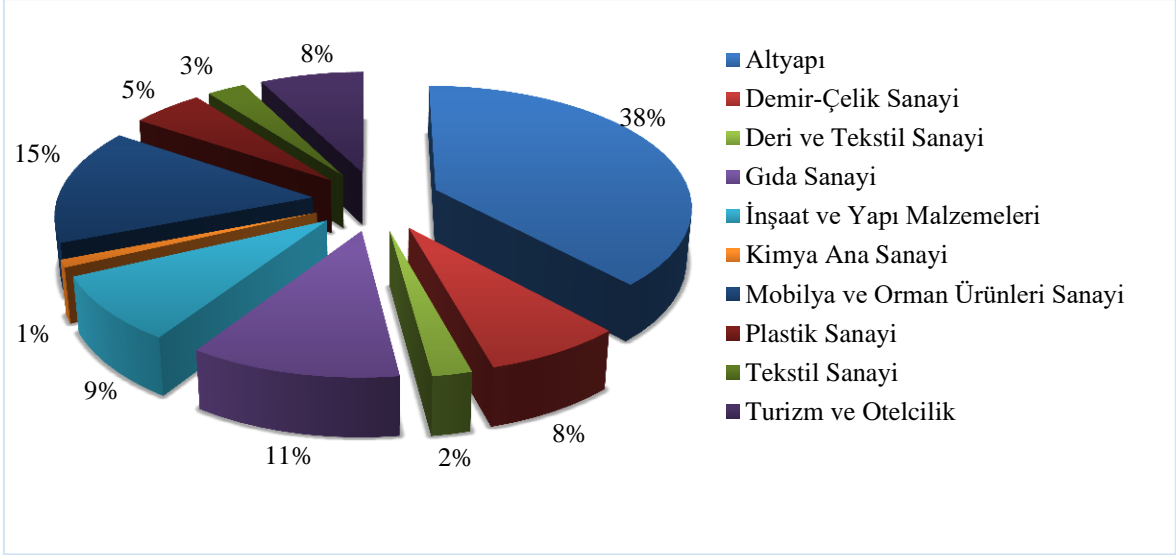
Şekil 11: 2009-2018 yılları arasında Bartın'da desteklenen projelerin sektörel dağılımı

Desteklenen Projelerin sektörel dağılımına baktığımızda en fazla projeye sahip olan 3 sektörden sırayla, 9 proje ile gıda sanayi (%20) birinci sırada yer alırken, 8 proje ile Mobilya ve Orman Ürünleri Sanayi (%18) ikinci ve 7 proje ile alt yapı (%15) yer almaktadır. 2009-2018 yılları arasında Bartın’da desteklenen projelerin destek miktarlarının sektörel dağılımı oransal olarak Şekil 12’de gösterilmiştir.



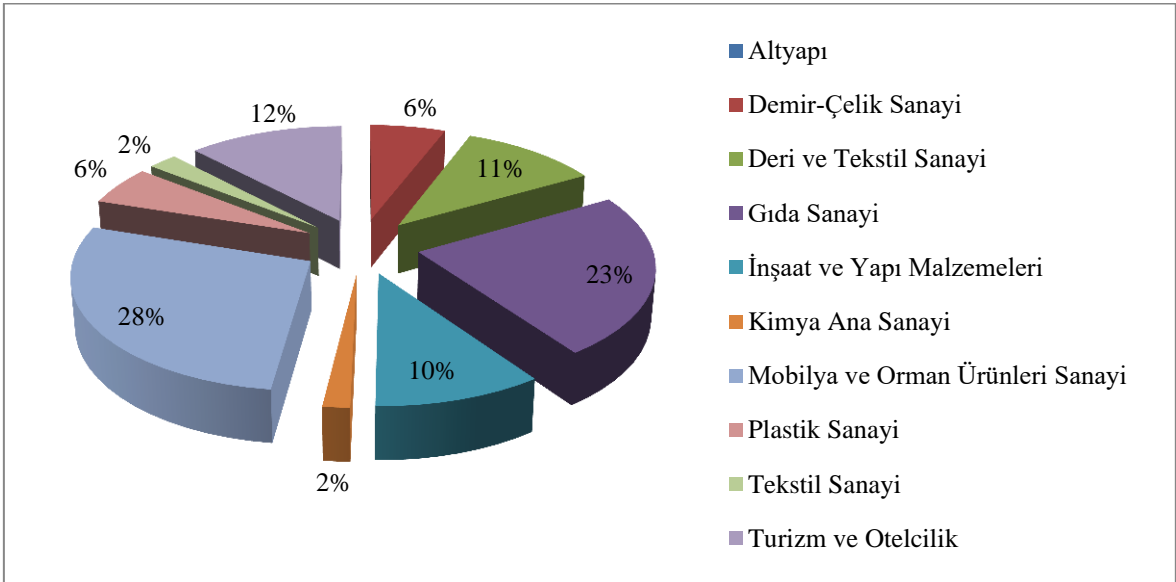
Şekil 12: 2009-2018 yılları arasında Bartın’da desteklenen projelerin destek miktarlarının sektörel dağılımı

Projelerin destek miktarlarına baktığımızda en fazla destek alan 3 sektör sırayla 7.388.587,82 TL ile birinci sektör Altyapı (%46), 2.097.894,58 TL ile ikinci Mobilya ve Orman Ürünleri (%13) ve 1.501.586 TL ile Gıda Sanayi (%9) olduğu gözükmektedir. 2010-2018 yılları arasında Bartın’da desteklenen projelerin toplam proje bedellerinin sektörel dağılımı oransal olarak Şekil 13’te gösterilmiştir.



Şekil 13: 2009-2018 yılları arasında Bartın'da desteklenen projelerin toplam proje bedellerinin sektörel dağılımı

Toplam proje bedelleri açısından baktığımızda en yüksek meblağlı 3 sektörden; 11.869.080,26 TL'lik yatırım ile Altyapı (%38), ikinci 4.782.983,33 TL ile Mobilya ve Orman Ürünleri (%15) ve 3.552.145,21 TL ile Gıda Sanayi (%11) olduğu görülmektedir. Şekil 14'te, desteklenen projeler kapsamında gerçekleşen istihdamın sektörlere göre oransal dağılımı verilmiştir.



Şekil 14: 2009-2018 yılları arasında Bartın'da desteklenen projeler kapsamında gerçekleşen istihdamın sektörel dağılımı.

Desteklenen projeler kapsamında gerçekleşen istihdamın sektörlere göre dağılımına baktığımızda en fazla istihdam sırayla; 85 istihdam ile Mobilya ve Orman Ürünleri Sektörü (%28) birinci, 71 istihdam ile Gıda sanayi (% 23) ikinci ve 37 istihdam ile Turizm Otelcilik sektörü (% 12) üçüncü sırada yer almaktadır.

3.3. Teşvik ve Mali Destek Programlarının Etki ve Etkinliklerinin Bartın Ölçeğinde Karşılaştırılması

Bartın'da mali destek ve teşvik alan sektörlere baktığımızda; Eğitim ve Madencilik haricindeki bütün sektörlerin her iki mekanizmanın da kapsamına girdiğini görmekteyiz. Eğitim ve Madencilik (işlenmiş ürün üretimi olmadığı sürece) Mali Destek programı kapsamında destek almayan sektörler olup, Bartın'da Kimya Ana Sanayisine yönelik yalnızca mali destek sağlanıp sektördeki hiçbir firmaya teşvik belgesi (yalnızca kapalı belgeler için) düzenlenmemiştir.

Bartın'da Tablo 16'da verilen 11 ana sektörde 75 yatırıma (29 Teşvik belgeli yatırım ve 46 desteklenen proje) toplamda 143.747.027 TL tutarında teşvik ve mali destek sağlanmış olup 390.746.384 TL tutarında yatırım gerçekleşmiştir. En yüksek meblağda yatırım yapılan üç sektör sırayla Madencilik-İstihraç ve İşleme, İnşaat ve Yapı Malzemeleri ve Deri ve Tekstil Sanayidir. En yüksek tutarda teşvik ve destek alan üç sektör sırası en yüksek meblağda yatırım yapılan üç sektörle aynı sıradadır.

Altyapı, Metal Eşya Sanayi, Gıda Ürünleri ve İçecek İmalatı, Plastik ve Kauçuk Sanayi sektörlerinde Mali Destek Projeleri kapsamında toplamda daha yüksek tutarlı yatırım gerçekleşmiş olup teşvik belgeli yatırımlara kıyasla daha yüksek tutarda destek gerçekleşmiştir. Kimya Ana Sanayinde yalnızca mali destek sağlanmış olup; Mobilya ve Orman Ürünleri Sanayinde mali destekler kapsamında daha yüksek tutarlı yatırım gerçekleşmiş, mali desteklere kıyasla daha yüksek meblağlı teşvik verilmiştir. Deri ve Tekstil Sanayi, İnşaat ve Yapı Malzemeleri ve Turizm Sektörlerinde gerek yatırım ve gerekse teşvik/destek tutarı kıyaslandığında, teşvik belgeli yatırımların tutarının ve teşvik oranının daha yüksek olduğu görülmektedir. Mali destek programları kapsamında; Eğitim, Madencilik-İstihraç ve İşleme Sektörlerinde ise herhangi bir mali destek sağlanmamıştır.

Tablo 16: Teşvik sistemi ve mali destek programları (MDP) kapsamında 2009-2018 yılları arasında gerçekleştirilen yatırımların sektörlere göre dağılımı

Sektör	Destek Tutarı (TL)		Toplam Yatırım Tutarı(TL)		İstihdam		Belge /Proje Adedi	
	Teşvik Sistemi	MDP	Teşvik Sistemi	MDP	Teşvik Sistemi	MDP	Teşvik Sistemi	MDP
Altyapı	1.152.590	7.388.588	6.403.276	11.869.080	6	-	5	7
Metal Eşya Sanayi	978.566	1.145.472	1.373.532	2.343.364	65	18	1	5
Deri ve Tekstil Sanayi	10.217.644	696.109	31.464.486	1.544.955	348	40	10	3
Gıda Ürünleri ve İçecek İmalatı	90.540	1.501.586	516.619	3.552.145	17	71	1	9
Eğitim	7.605.258	KD	9.510.872	KD	107	KD	2	KD
İnşaat ve Yapı Malzemeleri	11.000.912	1.322.611	135.233.463	2.715.635	70	31	2	5
Kimya Ana Sanayi	Desteklenmemiş	141.404	Desteklenmemiş	313.885	Desteklenmemiş	5	Desteklenmemiş	1
Mobilya ve Orman Ürünleri Sanayi	2.756.639	2.097.895	3.153.530	4.782.983	35	85	1	8
Plastik ve Kauçuk Sanayi	248.382	687.720	1.379.898	1.625.679	41	17	2	2
Turizm	9.563.311	1.107.292	23.967.066	2.344.244	35	37	3	6
Madencilik-İstihraç ve İşleme	84.044.508	KD	146.651.672	KD	5	KD	2	KD
TOPLAM	127.658.350	16.088.678	359.654.414	31.091.970	729	304	29	46

KD: Kapsam dışı

MDP: Mali Destek Programı

Gerek teşvikli ve gerekse proje kapsamında olan toplamda 75 yatırımda 1033 istihdam sağlanmış olup en fazla istihdamın sağlandığı (388 istihdam) ve nicelik açısından en fazla yatırım yapılan (13 yatırım adedi) sektör ile Deri ve Tekstil Sanayidir.

Tablo 17’de Bartın’ın aldığı ve verdiği göç rakamlarına bakıldığında; yıllar itibari ile dalgalanmakla birlikte Bartın’ın aldığı göçlerin vermiş olduğu göçlere farkı 2009 ila 2018 yılları arasında toplamda 3.697 kişi olduğu görülmektedir. Bartın’a gerçekleşen insan göçünde; Bartın’ın tercih edilebilirliğini artıran bütün parametrelerin yanı sıra teşvik sistemi ve mali destek programları kapsamında desteklenen yatırımların ve yatırımlar neticesi yaratılan istihdamın etkisinin olduğu değerlendirilmektedir. Ayrıca bahsi geçen yatırımlar kapsamında elde edilen istihdam, katma değer ve çarpan etkilerinin Bartın’ın verdiği göçü azalttığı düşünülmektedir..

Tablo 17: Bartın’ın Aldığı ve Verdiği Göç Verileri

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	TOPLAM
Bartın’ın Verdiği Göç	7.104	7.859	7.619	7.330	8.133	8.903	8.113	8.108	8.144	8.813	80.126
Bartın’ın Aldığı Göç	7.566	6.902	6.560	7.145	7.886	7.794	8.872	8.940	8.759	13.399	83.823

Kaynak: TÜİK

Sistemleri etkinlik açısından kıyaslamaya kalktığımızda her iki sistemin de kendi üstün ve zayıf yönleri bulunduğu görülmektedir. İlgili mevzuatlar ve yatırımlara dair istatistikler baz alınarak,⁵ Başvuru Prosedürü, Uygulama Prosedürü, Yatırım Alanı ve

⁵ Sistemlerin etkinlik açısından kıyaslanmasında istifade edilen tebliğ ve klavuzlar: 19.06.2012 tarih ve 28328 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 2012/3305 sayılı Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Bakanlar Kurulu Kararı, 20.06.2012 tarih ve 28329 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Kararın Uygulanmasına İlişkin Tebliğ, 31 Mayıs 2018 Tarih Ve 30437 Sayılı Resmi Gazetede Yayımlanan Yatırım Teşvik Belgesi İşlemlerinin Elektronik Ortamda Yürütülmesine İlişkin Yetkilendirme Tebliği, 08.11.2008 tarih ve 27048 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Kalkınma Ajansları Proje Ve Faaliyet Destekleme Yönetmeliği, T.C. Kalkınma Bakanlığı Kalkınma Ajansları Destek Yönetimi Kılavuzu Bölgesel Gelişme Ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü Ankara, 2018’dir.

Destek Kapsamı, Kaynak Kullanımı, Muhasebeleştirme gibi kriterler karşılaştırılarak kıyaslanma yapılmaktadır (Ek- G).

3.3.1. Başvuru Prosedürü Açısından Kıyaslama

Başvuru Prosedürü; Başvuru Zamanlaması, Başvuru Mekanizmasının Kullanımı, Başvuru için harcanan zaman (izin ve ruhsatlar iş ve işlemleri hariç), başvuru dosyalarının hazırlanması için gösterilen çaba ve ihtiyaç duyulan teknik bilgi, Başvuruların Değerlendirilmesinde harcanan zaman gibi durumlar göz önüne alınarak kıyaslanmıştır. Değerlendirilen 5 durumdan 4'ünde Teşvik Sistemi daha etkin bulunmuştur (Ek-G).

Başvuru zamanlaması: Kalkınma Ajanslarınca uygulanan Mali Destek Programlarında genel itibari ile (Güdümlü Proje haricinde) Proje Teklif Çağruları yöntemi ile ve yalnızca çağrı dönemlerinde projeler kabul edilmektedir. Yönetim Kurulu onayı ile bir sonraki yıl için hazırlanan çalışma programının bakanlık tarafından onaylanması (çağrının mahiyetinin, çerçevesinin, zamanının ve bütçesinin belirlenmesi) neticesinde tespit edilen zaman için ön hazırlıkların yapılması (proje teklif çağrısının rehberinin hazırlanması ve Bakanlık Onayı) ile tayin edilen zaman dilimlerinde (genel itibari ile 2 ay ile kısıtlı) teklif çağrısına çıkılmaktadır.

Kalkınma Ajansları Destek Yönetimi Kılavuzunda belirtilen teklif çağrısına çıkılma prosedürüne bakıldığında; çağrının ilana çıkılması için, destek programının planlanması; teklif çağrısı konularının ve bütçelerinin belirlenmesi, amaç ve öncelik alanlarının belirlenmesi, uygunluk kriterlerinin belirlenmesi, değerlendirme kriterlerinin belirlenmesi, performans göstergelerinin belirlenmesi, yıllık çalışma programında açıkça belirtilmesi, başvuru rehberlerinin hazırlanması (başvuru rehberi taslağının gözden geçirilmesi ve yönetim kurulu onayına sunulması, başvuru rehberi taslağının teklif çağrısı ilanından en az on gün öncesine kadar bakanlığın görüş ve onayına sunulması, başvuru rehberine nihai onayın Bakanlık tarafından verilmesi), teklif çağrısı ilanı gibi prosedürlerin görece uzun zaman aldığı ve aynı zamanda önemli bir iş yükü getirdiği görülmektedir. (Kalkınma Ajansları Destek Yönetim Kılavuzu, 2017:22-26) Bir yatırımcı için bakıldığında; yatırım fikrini hayata geçirmekte mali destek programı mekanizmasını tercih ettiğinde, yatırımını proje teklif çağrısı ve değerlendirme sonrasına kadar ertelemeli ve başvuru zamanını

kaçırmamak için çağrıyı takip etmelidir.⁶ Söz konusu yöntemin yatırım fikrinin hayata geçmesi için esnek bir zaman dilimi sunmadığı hükmüne varılabilir. Yatırımcının çağrı ve değerlendirme süresi sonrasına kadar yatırımı erteleyebilme imkânına sahip olması gerekmektedir. Teşvik Sisteminde ise böyle bir kısıtlama söz konusu değildir. Yılın herhangi bir döneminde mesai zamanları diliminde başvuru imkanı sunulmaktadır. Böylece yatırımcı kendisine en uygun yatırım zamanında gerekli koşulları sağlamak şartı ile başvuru yapabilmektedir.

Başvuru mekanizmasının kullanımı: Kalkınma Ajanslarınca uygulanan Mali Destek Programlarında Proje Teklif Çağruları esnasında Kalkınma Ajansları Yönetim Sistemi/ KAYS Üzerinden başvuru yapılabilmektedir. Aynı şekilde Teşvik Sisteminde yeni düzenleme ile birlikte Elektronik Teşvik Uygulama ve Yabancı Sermaye Bilgi Sistemi/E-TUYS üzerinden başvuru yapılabilmektedir. İki sistemin de yazışmalar ve idari kontrol/hata ve eksiklerdeki geri dönüşler için harcanan zamanı kısalttığı ve kağıt israfını azalttığı değerlendirilmektedir.

Başvuru için harcanan zaman (izin ve ruhsatlar iş ve işlemleri hariç): Kalkınma Ajanslarınca uygulanan mali destek programlarında proje teklif çağrılarında projeler belirli bir zaman diliminde kabul edilmekte (teklif çağrısının ilanı ile proje başvurularının son kabul tarihi arasındaki süre kırk beş gün ila doksan gün arasındadır) ve sonrasında teknik/idari kontrolleri gerçekleşmektedir. Yani sunulan projenin prosedür açısından uygun olup olmadığı teklif çağrısı sonrasında gerçekleştirilecek olan idari kontrol sonrasında belli olmaktadır ve nihai değerlendirme aşamasına geçilmektedir.(Kalkınma Ajansları Destek Yönetim Kılavuzu, 2017: 39) Teşvik Sisteminde ise İlgili belgelerin temini sonrasında akreditasyon başvurusu yapılmakta, E-TUYS başvurucuya açıldıktan sonra nihai başvuru yapılmaktadır (E-TUYS Kullanım Kılavuzu,2018;3-5).

Başvuru dosyalarının hazırlanması için gösterilen çaba ve ihtiyaç duyulan teknik bilgi: Kalkınma Ajanslarınca uygulanan mali destek programlarında proje döngüsü yönetimine uygun olarak proje dosyası hazırlanmaktadır. Başvuru aşamasında yararlanıcılara Proje Döngüsü Yönetimi ve başvuru yapmaya dair eğitimler verilmektedir. (Kalkınma Ajansları Destek Yönetim Kılavuzu, 2017:27-28) Yalnız uygulanan yöntemin

⁶ Batı Karadeniz Kalkınma Ajansı tarafından yıllar itibari ile çıkılan proje teklif çağrılarının her birinin yıllar itibari ile farklı zaman dilimlerine denk geldiği ve bazı yıllarda KOBİ'lere yönelik çağrıya çıkılmadığı görülmektedir. Detaylı bilgi için Bknz. <https://www.bakka.gov.tr/site/sayfa/174/bakka-mali-destekleri>

doğası gereği başvuruda istenen bilgilere hâkimiyetin yanı sıra hazırlanan proje dosyası için, ajans tarafından kurum personeli için teknik bir eğitim verilmesine rağmen, genel itibari ile kurum dışından teknik danışmanlık desteği gerektirmekte ve bu danışmanlık hizmeti projenin geçmesi durumunda, proje başvuru rehberlerinde açıkça belirtildiği takdirde, uygun maliyet kabul edilebilmektedir.(Batı Karadeniz Kalkınma Ajansı 2013 Yılı KOBİ Mali Destek programı Başvuru Rehberi, 2013: 14) Teşvik Sisteminde ise nispeten daha sade bir başvuru dosyası hazırlanmaktadır. Başvuru dosyasının hazırlanmasında başvuruda istenen bilgilere hâkimiyetin yanı sıra kullanılan özel bir teknik bilgi/yöntem söz konusu değildir.

Başvuruların değerlendirilmesinde harcanan zaman: Kalkınma Ajanslarınca uygulanan mali destek programlarında; projeler teslim alınıp idari kontrol süreci bittikten sonra, bağımsız değerlendirme (ön inceleme sonrası en geç dört hafta içerisinde tamamlanması gerekmektedir) değerlendirme komitesinin oluşturulması ve değerlendirme komitesinin değerlendirme süreci (değerlendirme komitesinin, çalışmalarını en fazla üç hafta içinde tamamlaması gerekmektedir), Genel Sekreter'in inceleme süreci ve başarılı projelerin Yönetim Kurulu kararı ile kabulü sonrasında sözleşmeler imzalanmaktadır. (Kalkınma Ajansları Destek Yönetim Klavuzu, 2017: 40-48) Teşvik sisteminde ise uygun başvuru sonrası Bakanlıkça idari ve uygunluk kontrolü, makam onayına sunulması ve teşvik belgesinin düzenlenmesi süreçleri bulunmaktadır(E-TUYS Kullanım Kılavuzu,2018; 29-31).

3.3.2. Uygulama Prosedürü Açısından Kıyaslama

Uygulama Prosedürü; Yatırımların Hayata Geçme Zamanı, Yatırım için İlave Zaman Opsiyonu, Destek Süreci İle İlgili Destek Sağlayan Kuruma Ulaşılabilirlik ve Süreçle İlgili Bilgi Edinme, Destek Uygulama Sürecinde Destek Alan Kurum/Kuruluş/Firmanın Daha Disiplinli ve Titiz Bir Çalışma Koşullarına Yönlendirilmesi, Destek Uygulama Sürecindeki Prosedür ve İş Yükleri, Bütçedeki Ani Değişikliklere Karşı Esneklik, Yatırımın İzlenmesi Sürecinde Harcanan Mesai gibi durumlar göz önüne alınarak kıyaslanmıştır. Değerlendirilen 7 durumdan 5'inde Teşvik Sistemi, 2'sinde Mali Destek Programı daha etkin bulunmuştur.

Yatırımların Hayata Geçme Zamanı: Kalkınma Ajanslarınca uygulanan Mali Destek Programlarında Programın mahiyetine göre değişen asgari ve azami süre zarfında

yatırımın hayata geçmesi söz konusudur. Örneğin Küçük Ölçekli Altyapı ve Güdümlü Projeler için 24 aya kadar süre tanınabilmektedir. Yatırımın hayata geçmesi için asgari sınır belirlenir ve asgari sınırın altındaki bir zamanda bitirilecek bir projenin sunulması söz konusu değildir (Batı Karadeniz Kalkınma Ajansı 2013 Yılı KOBİ Mali Destek programı Başvuru Rehberi, 2013: 3). Teşvikte, Bakanlığın değerlendirmesi çerçevesinde, 24 aya kadar süre tanınabilmektedir. Yatırımın ivedilikle hayata geçirilmesinde bir engel bulunmamaktadır (Ek-G).

Yatırım için İlave Zaman Opsiyonu: Kalkınma Ajanslarınca uygulanan Mali Destek Programlarında Yönetim Kurulu Kararı ile en fazla 6 ay uzatma verilebilirken(URL-15, 2008) Teşvik Sisteminde tespit edilen zamanın yarısı kadar ek süre verilebilmekte veya ek süre talebinin bir yıldan az olması durumunda bir yıl olarak ek süre tanınmaktadır (URL-17, 2012).

Destek Süreci İle İlgili Destek Sağlayan Kuruma Ulaşılabilirlik ve Süreçle İlgili Bilgi Edinme: Kalkınma Ajanslarınca uygulanan Mali Destek Programlarında her bir projeye, projenin ilerleyişini takip amaçlı bir izleme uzmanı atanmakta; ilgili izleme uzmanı her daim projeyi yürüten kurum/firma tarafından ulaşılabilir olmakta soru ve sorunlara anında müdahale edebilmektedir. (Kalkınma Ajansları Destek Yönetim Klavuzu, 2017: 63-64) Teşvik Sisteminde, yatırımlar illerdeki İlgili Yerel Birimler tarafından izlenmekte ve Bakanlığa bildirilmektedir. Yalnız MDP sürecindeki kadar yakından takip ve sürece müdahale söz konusu değildir. Asıl muhatap Bakanlık olup yerel birimler yatırımları izleyip Bakanlığa raporlamakta yani yönlendiricilik yapılabilmektedir (URL-6, 2012).

Destek Uygulama Sürecinde destek alan kurum/kuruluş/firmanın daha disiplinli ve titiz bir çalışma koşullarına yönlendirilmesi: Kalkınma Ajanslarınca uygulanan Mali Destek Programlarında nispeten katı ve disiplinli bir zaman yönetimi ve performans değerlendirme kriterleri mevcuttur. Proje başına atanan izleme uzmanı tarafından projenin bütün süreçleri (satın alınan her bir makine ekipmanın kontrolü dahil) birebir takip edilmekte, kamu kurum ve kuruluşları projedeki satın alma işlemleri için kendi satın alma usulünü uygularken kamu kurum ve kuruluşu haricindeki başvuru sahipleri Kalkınma Ajansının satın alma usul ve esaslarını uygulamaktadır. (Kalkınma Ajansları Destek Yönetim Klavuzu, 2017: 83) Teşvik Sisteminde ise nispeten daha esnek bir izleme disiplini mevcuttur. İzleme süreci daha az bağlayıcıdır. Yatırımın gerçekleşme

zamanında ve gerçekleşme kriterlerinde nispeten esneklik söz konusudur. Satın almalar için uyulacak ayrı bir satın alma usul ve esası bulunmamaktadır, yalnızca yatırımlar altı aylık sürelerle yerel birimlerce izlenir ve Bakanlığa raporlanır (URL-6, 2012).

Destek Uygulama sürecindeki prosedür ve iş yükleri: Kalkınma Ajanslarının uygulanan Mali Destek Programlarında proje izleme süreci ve prosedürü, izleme süreci ile ilgili üretilen evrak ve raporlamalar (Sözleşme Zeyilname ve bildirim mektupları (varsa), Onaylanan ara rapor(lar), Ödeme talepleri, Ziyaret raporları ve düzenli irtibat kayıtları, Erken Uyarı Raporları (varsa), Usulsüzlük Raporları (varsa), ara rapor, nihai rapor, Proje Kapanış Raporu vb.) açısından teşvik sistemine göre nispeten daha fazladır. (Kalkınma Ajansları Destek Yönetim Klavuzu, 2017: 90) Teşvik Sisteminde yatırımı uygulamada izleme ve değerlendirme süreci ve üretilen evraklar nispeten daha azdır. (yalnızca altı aylık izleme raporları) Destek uygulama sürecinde kalkınma ajanslarının uygulanan prosedürlerin ve kurumun maruz kaldığı iş yüklerinin teşvik sistemi uygulamasına göre daha fazla olduğu görülmektedir.

Bütçedeki ani değişikliklere karşı esneklik: Kalkınma Ajanslarının uygulanan Mali Destek Programlarında gerekçesi uygun olan ve mali desteğin verilmesine ilişkin kararın sorgulanmasına neden olmayacak ve başvuruçulara eşit davranma yükümlülüğüne ters düşmeyecek zeyilnameler ve bildirim mektupları çerçevesinde kısıtlı değişiklikler yapılabilirken (Kalkınma Ajansları Destek Yönetim Klavuzu, 2017:85-86) ; teşvik belgesinde kayıtlı sabit yatırım tutarında veya belgede kayıtlı diğer bilgilerde değişiklik olması durumunda, yani bütçedeki artış ve azalışlarda revizyon imkanı bulunmaktadır (URL-17,2012).

Yatırımın İzlenmesi Sürecinde harcanan mesai: Kalkınma Ajanslarının uygulanan mali destek programlarında proje uygulama sürecinde proje başına izleme uzmanı atanmakta ve yatırımın her aşamasını içine alan izleme prosedürünü takip edilmektedir. (Kalkınma Ajansları Destek Yönetim Klavuzu, 2017: 83) Teşvik Sisteminde yatırımın ilerlemesine dair 6 aylık periyodlarla yerel birimler tarafından raporlamalar yapılmaktadır (URL-6, 2012).

3.3.3. Yatırım Alanı ve Destek Kapsamı Açısından Kıyaslama

Farklı Büyüklükteki Yatırımlara Hitap Edebilme, Yatırım Sermayesinin Temini, İldeki desteğe muhtaç ve/veya geliştirilmesi gereken sektör seçimindeki değişimine

duyarlılık, Destek Unsurlarının çeşitliliği, Hitap Edilen Sektör Çeşitliliği, Finansal kiralama gibi yatırım sermayesinin temini hususunda alternatiflerin kullanılması ve ikinci el makine ekipman satın alma gibi maliyetlerin düşürülmesindeki kolaylıklar gibi durumlar göz önüne alınarak kıyaslanmıştır. Değerlendirilen 6 durumdan 4'ünde Teşvik Sistemi 2'sinde Mali Destek Programı daha etkin bulunmuştur (Ek-G).

Farklı Büyüklükteki Yatırımlara Hitap Edebilme: : Kalkınma Ajanslarınca uygulanan Mali Destek Programlarında Teşvik Sisteminin asgari yatırım tutar sınırı olan 500.000 TL'nin altındaki yatırımlara da hitap edilebilirken (Batı Karadeniz Kalkınma Ajansı 2013 Yılı KOBİ Mali Destek programı Başvuru Rehberi, 2013: 3) bütçe kısıtı nedeniyle sağlanan fon Ajans bütçe ve imkânları ile sınırlıdır. Teşvik Sisteminde 500.000 TL'nin altındaki yatırımlara hitap etmemekle birlikte sınırın üzerindeki belirlenen sektörlerdeki bütün yatırımlara hitap edebilmektedir (URL-6,2012).

Yatırım Sermayesinin Temini: Kalkınma Ajanslarınca uygulanan Mali Destek Programlarında yatırımın mahiyetine göre %50 ila %90 oranında değişen meblağlarda hibe imkânı sağlanabilmektedir. (Kalkınma Ajansları Destek Yönetim Klavuzu, 2017: 14-98) Teşvik Sisteminde ise sabit yatırım tutarının %70'e kadarı için bölgelere göre değişen oranlarda faiz desteği imkanı vardır (URL-6,2012). Hibe desteği ile kıyaslandığında faiz desteğinin yatırıma oranla daha düşük yatırım sermayesi desteği sağladığı görülmektedir.

İldeki desteğe muhtaç ve/veya geliştirilmesi gereken sektör seçimindeki değişimine duyarlılık: Kalkınma Ajanslarınca uygulanan Mali Destek Programları Bölge Planı çerçevesinde, her bir programlama döneminde belirlenen hedefler, amaçlar, uygunluk kriterleri gibi temel unsurlar doğrultusunda, uygulanabildiği için illerde veya bölgelerdeki sektörel değişimlere gayet duyarlı yaklaşılarak destek kararları alınmaktadır (Kalkınma Ajansları Destek Yönetim Klavuzu, 2017:22). Teşvik Sisteminde ise ilgili mevzuatta değişiklik gerektiği için İldeki desteğe muhtaç ve/veya geliştirilmesi gereken sektör seçimindeki değişimine müdahale etme duyarlılığı nispeten daha düşüktür.

Destek Unsurlarının Çeşitliliği: Kalkınma Ajanslarınca uygulanan Mali Destek Programlarında yalnızca hibe desteği söz konusudur. Teşvik Sisteminde yatırımın mahiyetine göre birden fazla destek unsurundan aynı yatırımda yararlanma imkanı söz konusudur.

Hitap Edilen Sektör Çeşitliliği: Batı Karadeniz Kalkınma Ajansı uygulanan Mali Destek Programlarında hitap edilen sektörler imalat, turizm ve alt yapı ile sınırlıdır.⁷ Görece daha geniş bir yelpazedeki (hizmetler, imalat, madencilik, altyapı vb.) sektörlerle hitap etmektedir (URL-6,2012).

Finansal kiralama gibi yatırım sermayesinin temini hususunda alternatiflerin kullanılması ve ikinci el makine ekipman satın alma gibi maliyetlerin düşürülmesindeki kolaylıklar: Kalkınma Ajanslarınca uygulanan Mali Destek Programlarında proje Uygulama prosedürü nispeten katıdır. Nakdi ödeme haricindeki bir ödeme şekli ve ikinci el makine ekipman satın alınması kabul edilmemektedir.(Kalkınma Ajansları Destek Yönetim Klavuzu, 2017:20-22) Teşvik Sistemi nispeten daha esnek bir uygulamaya sahip olup finansal kiralama yöntemi kabul görmekte; ithal makine ve ekipmanlar için belirli koşullar altında ikinci el makine ve ekipman teminine izin verilmektedir.(URL-6,2012)

3.3.4. Kaynak Kullanımı Açısından Kıyaslama:

Desteğin Toplam Yatırımı Karşılama Oranı (ceteris Paribus-muhasebeleştirme vb. işlemler göz önünde bulundurulmaksızın) ile Yapılan Yatırım Miktarı/Meblağı, Yatırımın niteliği ve yerindeliliğinin değerlendirilmesi, Oluşturulan İstihdam için Devlet Tarafından Harcanan/Vazgeçilen Meblağ, Gerçekleştirilen Yatırım Adedi, Yatırım Başına Düşen Yatırım Meblağı/miktarı, Yatırım Başına Düşen Destek Miktarı/meblağı, Yatırım Başına Düşen İstihdam Miktarı gibi durumlar göz önüne alınarak kıyaslanmıştır. Değerlendirilen 8 durumdan 4'ünde Teşvik Sistemi, 4'ünde de Mali Destek Programı daha etkin bulunmuştur (Ek-G).

Desteğin Toplam Yatırımı Karşılama Oranı (Ceteris Paribus-vergileştirme, muhasebeleştirme vb. işlemler göz önünde bulundurulmaksızın): Kalkınma Ajanslarınca uygulanan Mali Destek Programlarında hesaplamalara göre desteğin Toplam Yatırımı Karşılama Oranı ortalama %51,74 iken Teşvik Sisteminde bu oran tahmini hesaplamalara göre ortalama %35,76'dır. Vergileştirme, muhasebeleştirme vb. işlemler göz önünde bulundurulmaksızın yapılan hesaplama göre Mali Destek programının Teşvik Sistemine göre daha fazla oranda destek kullandığı söylenebilir.

⁷ Mevzuatta sektörlerle dair kısıtlama olmamasına rağmen Batı Karadeniz Kalkınma Ajansı tarafından bahsi geçen üç sektöre yönelik mali destek programları uygulanmıştır. Detaylı bilgi için Bknz. <https://www.bakka.gov.tr/site/sayfa/174/bakka-mali-destekleri>

İle Yapılan Yatırım Miktarı/Meblağı: Kalkınma Ajanslarınca uygulanan Mali Destek Programlarında toplamda 31.091.970,12 TL'lik bir yatırım gerçekleşmişken, Teşvik Sistemi kapsamında Mali Destek programları toplamının on katından fazla, toplamda 383.290.089 TL tutarında bir yatırım gerçekleşmiştir.

Yatırımın niteliği ve yerindeliliğinin değerlendirilmesi: Kalkınma Ajanslarınca uygulanan Mali Destek Programlarında Proje Döngüsü Yönetimi sistematiği ve mantıksal çerçeve yaklaşımı geçerli olup yararlanıcılara proje başvurusu öncesi programın amaç ve öncelikleri ve teklif çağrısının özel koşulları hakkında verilecek ayrıntılı bilgilere ek olarak, proje döngüsü yönetimi, mantıksal çerçeve yaklaşımı, bütçe gibi proje hazırlama konusunda eğitim verilmekte ve bu disipline uygun projeler beklenmektedir (Kalkınma Ajansları Destek Yönetim Klavuzu, 2017:28-31). Değerlendirme sürecinde Proje tekliflerini, başvuru rehberlerinde belirtilen esaslara göre teknik, ekonomik, sosyal ve mali açıdan değerlendirmek üzere bağımsız değerlendiriciler görevlendirilir, daha sonrasında değerlendirme komitesi teklifleri yeniden inceler en son yönetim kurulu tarafından değerlendirilir ve gerek duyulduğu durumlarda bölgenin mekânsal ve sektörel önceliklerini dikkate alarak ve gerekçesini açıkça belirtmek şartıyla, teklif edilen listeden proje çıkarabilir (URL-15, 2008). Teşvik Sisteminde ise başvurularda asgari koşulları sağlayan yatırımlar için ayrıyeten nitelik ve yerindelik denetimi yapılmamaktadır (URL-6,2012).

Oluşturulan İstihdam için Devlet Tarafından Harcanan/Vazgeçilen Meblağ: 2009-2018 yılları arasındaki mali destekler kapsamında Bartın'da 1 kişilik istihdam sağlamak için Devletin 52.923.28 TL tutarında mali destek sağladığı görülmektedir. Teşvik sistemi kapsamında Bartın'da 1 kişinin istihdamı için Devletin 188.028 TL'lik alacağından vazgeçtiği/harcama yaptığı tahmin edilmektedir. İstihdam oluşturmada Mali destek Programlarının görece daha az devlet kaynağı ile daha fazla istihdam sağladığı değerlendirilebilir.

Gerçekleştirilen Yatırım Adedi: 2009-2018 Yılları arasında Mali Destek Programları kapsamında Bartın'da 46 Proje nihayete ermiştir. Bartın'da 29 Teşvik Belgeli Yatırımın Kapama İşlemi gerçekleştirilmiştir. Bartın'da mali destek programının yatırım yapılırken işletmelerce daha fazla tercih edildiği değerlendirilebilir.

Yatırım Başına Düşen Yatırım Meblağı/miktarı: Mali Destek Programları kapsamında Bartın'da yatırıma bağlanan proje başına 675.912 TL'lik bir yatırım tutarı

düşmektedir. Bartın'da Teşvik belgeli yatırım başına 13.216.899 TL'lik yatırım tutarı düşmektedir. Teşvik Belgesi kapsamında belge başına yatırım meblağının görece daha yüksek olduğu görülmektedir.

Yatırım Başına Düşen Destek Miktarı/meblağı: Mali Destek Programları kapsamında Bartın'da Proje başına ortalama 349.753 TL destek verilmiştir. Bartın'da teşvik belgeli yatırım başına 4.726.643 TL'lik destek tutarı düştüğü tahmin edilmektedir. Yatırım başına teşvik sisteminde daha yüksek meblağlı destek sağlandığı değerlendirilmektedir.

Yatırım Başına Düşen İstihdam Miktarı: Mali Destek Programları kapsamında Bartın'da yatırım başına ortalama 7 (6,6) istihdam düşmektedir. Teşvik Sistemi kapsamında ise yatırım başına 25 istihdam düşmektedir. Teşvik Sisteminde yatırım başına görece daha fazla miktarda istihdam sağlandığı görülmektedir.

3.3.5. İstihdam Açısından Kıyaslanması

Bartın'da teşvik belgeli ve mali destek kapsamında gerçekleşen yatırımlar esnasında gerçekleşen istihdama göre devlet tarafından harcanan/vazgeçilen meblağların sektörlere göre dağılımı Tablo 15'te gösterilmiştir. Altyapı yatırımlarında mali destek programı kapsamında herhangi bir istihdam taahhüdü alınmayıp yatırım kapsamında gerçekleşen istihdam belgelenmediği için altyapı yatırımları kıyaslama dışında tutulmuştur. Aynı şekilde mali destekler için *Eğitim ve Madencilik*; teşvik sistemi için *Kimya Ana Sanayi* kapsam dışında tutulmuştur.

Tablo 18'de kıyaslanan sistemler karşılaştırıldığında; Metal Eşya Sanayi, Gıda Ürünleri ve İçecek İmalatı ve Plastik ve Kauçuk Sanayinde teşvik belgeli yatırımlar kapsamında devlete daha az bir maliyet ile teşvik belgeli yatırımlar kapsamında istihdam sağlanırken, Deri ve Tekstil Sanayi, İnşaat ve Yapı Malzemeleri, Mobilya ve Orman Ürünleri Sanayi ve Turizm sektörlerinde ise Mali Destek Programlarının daha az maliyetle istihdam sağladığı görülmektedir. Bu bağlamda, Bartın'da devlete daha az maliyet ile istihdam oluşturmada emek yoğun sektörlerde Mali Destek programının; Sermaye yoğun sektörlerde ise teşvik sisteminin daha başarılı olduğu değerlendirilmektedir. Ayrıca, yukarıdaki bölümde belirtildiği gibi, oluşturulan istihdam için devlet tarafından harcanan/vazgeçilen meblağ açısından Mali Destek Programının, yatırım başına düşen

istihdam miktarı açısından ise Teşvik Sisteminin görece daha üstün mekanizmalar olduğu değerlendirilmektedir.

Tablo 18: Bir kişilik istihdam için devlet tarafından harcanan/vazgeçilen meblağların sektörlere göre dağılımı

Sektör	Teşvik	MDP	Görece Durum		Görece Etkin Olan Mekanizma
			Teşvik Sistemi	Mali Destek Programı	
Altyapı - Belediye Hizmetleri	192.098	Kapsam Dışı	Değerlendirme Dışı	Değerlendirme Dışı	Değerlendirme Dışı
Metal Eşya Sanayi	15.055	63.637	Güçlü Yön	Zayıf Yön	Teşvik Sistemi
Deri ve Tekstil Sanayi	29.361	17.403	Zayıf Yön	Güçlü Yön	MDP
Gıda Ürünleri ve İçecek İmalatı	5.326	21.149	Güçlü Yön	Zayıf Yön	Teşvik
Eğitim	71.077	Kapsam Dışı	Değerlendirme Dışı	Değerlendirme Dışı	Değerlendirme Dışı
İnşaat ve Yapı Malzemeleri	157.156	42.665	Zayıf Yön	Güçlü Yön	MDP
Kimya Ana Sanayi	Kapsam Dışı	28.281	Değerlendirme Dışı	Değerlendirme Dışı	Değerlendirme Dışı
Mobilya ve Orman Ürünleri Sanayi	78.761	24.681	Zayıf Yön	Güçlü Yön	MDP
Plastik ve Kauçuk Sanayi	6.058	40.454	Güçlü Yön	Zayıf Yön	Teşvik
Turizm	273.237	29.927	Zayıf Yön	Güçlü Yön	MDP
Madencilik-İstihraç ve İşleme	16.808.902	Kapsam Dışı	Değerlendirme Dışı	Değerlendirme Dışı	Değerlendirme Dışı

3.3.6. Muhasebeleştirme İşlemi Sonrası Desteğin/Teşvikin Firmaya Net Getirisi

Muhasebeleştirme açısından karşılaştırmak için gerek teşvik sisteminde ve gerekse kalkınma ajansındaki destekte aynı üretim konusunda birbirine yakın iki yatırım tutarında bir ortak ve iki farklı senaryo çizilecektir.

Ortak Senaryo

- a-** Her iki yatırım da Bartın İlinde gerçekleşmektedir.
- b-** Her iki yatırım da Giyim Eşyası İmalatı Sektöründe yer almaktadır.
- c-** Her iki yatırım da tevsi yatırımdır.
- d-** Her iki yatırımda da inşaat harcaması %15'tir. Zira Kalkınma Ajansları Mali Desteklerinde inşaat harcamaları, verilen mali desteğin %30'undan fazla olamaz(URL-15,2018).
- e-** Her iki Yatırımda da 50 ilave istihdam sağlanmıştır.
- f-** SGK Payları (TL) hesaplanırken İşveren Payı 396,55 TL olarak hesaplanmıştır. (URL-18)
- g-** Her iki yatırım için de 420 Bin İthal Makine 420 Bin Yerli Makine, 150 Bin inşaat harcaması ve 10 Bin TL diğer giderler olmak üzere yatırımın KDV hariç tutarı 1 Milyon TL'dir.
- h-** Her iki yatırım için gümrük vergisi % 2 ve KDV % 18'dir. (URL-18)
- i-** Kurumlar Vergisi % 30'dur.
- j-** Karşılaştırma yapılacak yatırım zamanı her iki yatırım için de destek/teşvikin gerçekleştiği/verildiği süre zarfı ile sınırlıdır.
- k-** Firmanın her yıl 500.000 TL tutarında gelir elde ettiği varsayılmaktadır.

Kalkınma Ajansı Mali Destek Programı Kapsamında Destek Alan Firmanın Senaryosu

- a-** Gerçekleşen Mali Destek Oranı % 50 olarak hesaplanmıştır.
- b-** Destek Süresi 1 yıl olarak hesaplanmıştır.
- c-** Yatırıma başladıktan 6 ay sonra istihdamın gerçekleştiği varsayılmaktadır.

Teşvik Belgeli Yatırım Yapan Firmanın Senaryosu

- a- Bölgesel Teşvik Sistemi kapsamında desteklenmektedir.
- b- Destek Unsurlarından yalnızca; KDV İstisnası, Gümrük Vergisi Muafiyeti, Vergi İndirimi, SGK İşveren Prim Hissesi Desteği ve Faiz Desteğinden yararlanmaktadır.
- c- Sabit Yatırım Tutarının % 70'i kadar kredi kullandığı varsayılmaktadır.
- d- Vergi İndirim Oranı %70, Yatırıma Katkı Oranı %30'dur.
- e- SGK İşveren Prim Hissesi Desteği için Yatırıma Katkı Oranı %25 olup 6 yıl geçerlidir.

Teşvik Belgeli Yatırımın Muhasebe Hesabı

- a- Yatırım kapsamında % 18'lik KDV oranı ile 840.000 TL'lik makine ve ekipman alınmış olup 151.200 TL'lik KDV istisnasından yararlanılmıştır.
- b- Yatırım kapsamında %2'lik Gümrük Vergisi Muafiyetinden yararlanılmış olup 8.400 TL tutarında Gümrük Vergisinden muaf olunmuştur.
- c- Yatırıma Katkı Oranı %30'a ulaşıncaya kadar %70 oranında Vergi İndirim gerçekleşmiş olup toplamda 300.000 TL'dir. $(\%30 - (\%30 * \%70)) = (\%30 - \%21) = \%9$ - vergi oranı ile yıllık ödenecek Kurumlar vergisi(kv) tutarı 27.000 TL'dir

-Yatırım ve sonrasında Firmanın Yıllık Karı	500.000,00
-indirim öncesi kv	150.000,00
-indirime isabet eden kv tutarı	105.000,00
-Teşvik sonrası indirimli ödenecek kv	45.000,00
-Firmaya sağlanan kv desteği	105.000,00 (bu dönem/yıl için)
-Toplamda(yatırı ma katkı oranı limitine ulaşıncaya kadar firmanın yararlanacağı için) toplam kv muafiyeti	300.000,00

d- SGK İşveren Prim Hissesi Desteği 250.000 TL'dir. { $(396,55 * 50) * 12 = 237.930$ TL/Yıl }

e- Faiz Desteği Tutarı 71.166,67 TL (TL bazında 4 puan indirim)

Tüm Destek Unsurlarının Yatırımcıya Katkı Miktarı Toplamda: 780.766,67 TL'dir.

-KDV istisnası	151.200,00 TL
-Gümrük Vergisi Muafiyeti	8.400,00 TL
-KV Katkı Tutarı	300.000,00 TL

-SGK Prim Desteği	250.000,00 TL
-Faiz desteği	71.166,67 TL
-Toplam destek	780.766,67 TL

Kalkınma Ajansı Mali Destek Programı Kapsamındaki Yatırımın Muhasebe Hesabı

a- İlgili yıl kazancı 500.000 TL'dir.

b- 150.000 TL tutarında Kurumlar vergisi ödenmektedir.

c- Yatırım kapsamında % 18'lik KDV oranı ile 840.000 TL'lik makine ve ekipman alınmış olup 151.200 TL'lik KDV ödenmiştir.

d- SGK İşveren Prim Hissesi olarak altı ayda 118.965 TL ödenmiştir.

e- 8.400,00 TL Gümrük Vergisi ödenmiştir.

Yatırımcıya Katkı Miktarı Toplamda:500.000 TL -150.000-151.200-118.965-8.400=71.435 TL'dir.

- Kdv istisnası	Yok
- Gümrük Vergisi Muafiyeti	Yok
- KV Katkı Tutarı	Yok
- Sgk Prim Desteği	Yok
- Faiz desteği	Yok
- Hibe desteği	500.000,00 TL (+)
- Kdv	151.200,00 TL (-)
- Kv	150.000,00 TL (-)
- SGK pirimi	118.965,00 TL (-)
- Gümrük vergisi	8.400,00 TL (-)
- Toplam destek	71.435,00 TL (+)

İki destek mekanizması bire bir kıyaslandığı takdirde; yatırımcı 1 Milyon TL'lik bir yatırım için teşvik belgesi kapsamında yararlandığı destek unsurları sayesinde 780.766,67 TL'lik tasarruf/getiri elde ederken; aynı yatırımcı 1 Milyon TL'lik bir yatırım için mali destek programından yararlandığı takdirde yatırım dönemindeki süre zarfında yalnızca 500.000 TL tutarında hibe desteği alacaktır. Ancak yatırımcı yapacağı yatırım esnasında hibe tutarı kadar kar elde ettiği için (hibe gelir olarak kaydedilip firmanın hibe haricindeki gelir ve giderleri eşit olduğu için hibe tutarı firmanın karı kabul edilebilir) karı % 30 oranında kurumlar vergisine tabi tutulacak, aynı yatırım esnasında teşvikte yararlanılan; KDV muafiyeti, SGK işveren pirimi ve gümrük vergisi muafiyeti gibi vergileri de kendisi

üstleneceği için hibe desteği teşvike kıyasla firmaya daha az getiri sağlayacaktır. Oluşturulan senaryoda mali destek programından yararlanan yatırımcı, yatırım döneminde muhasebeleştirme sonrasında teşvikle kıyaslanan destek unsurları çerçevesinde 71.435 TL'lik getiri elde edecektir.

4 SONUÇ VE ÖNERİLER

Devletler belirlemiş oldukları plan ve programlar çerçevesinde piyasaya müdahale etmekte ve piyasayı yönlendirmektedirler. Türk idare sisteminde de Osmanlı döneminden bu yana özeldir sanayi genelde ekonomi piyasası devlet eliyle desteklenerek yönlendirilmiştir. Belirlenen öncelik, politika ve tedbirlerin uygulama araçları süreç içerisinde değişmekle beraber kurgunun esası kalkınmanın sağlanması için devletin piyasayı teşvik etmesi ve desteklemesi şeklinde gerçekleşmektedir.

Devletlerin uyguladıkları iki temel araç olan; devlet yardımları/destekleri ve devlet teşvikleri çoğu zaman kavramsal olarak birbiri ile karıştırılarak gelmiştir. İki aracın amacı da aynı olmasıyla birlikte yöntemi farklıdır. Desteklerde devlet finansal olarak piyasaya doğrudan müdahale ederken, teşviklerde vergisel muafiyetler ile firmaların yatırımlarını teşvik etmektedir.

Bu çalışmada bahse konu iki müdahale aracından Kalkınma Ajansları Mali Destek programları ve Ekonomi Bakanlığı (şimdi Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı) Yatırım Teşvik Sistemi Bartın ölçeği baz alınarak etkililik ve etkinlik açısından değerlendirilmiştir.

İki sistemin birbirini tamamlayan ve zaman zaman birbirini ikame edebilen yönlerinin olduğu görülmektedir. İki sistemin de destekledikleri sektörler büyük bir kesişim oluşturmaktadır. Özellikle Bartın gibi görece ekonomik hacim açısından küçük ölçekli bir ilde gerçekleştirilen özel sektör yatırımları hususunda, yatırım konusuna bağlı olarak, iki sistemin de destek alanı kesişim kümesinde yer alan yatırımlar için iki sistem de yatırımcıların tercih seçenekleri arasına girebilmektedir. Ayrıca asgari sabit yatırım tutarı baz alındığında, genel itibarı ile, hedef kitle benzerlik arz etmektedir. Bu noktada hemen hemen benzer bir hedef kitleye hitap eden iki sistemde yatırımcıların tercihi söz konusu olabilmektedir.

Bartın'da yukarıda belirtilen 11 ana sektörde 75 yatırıma (29 teşvik belgeli yatırım ve 46 desteklenen proje) toplamda 143.747.027 TL tutarında teşvik ve mali destek sağlanmış olup toplamda 390.746.384 TL tutarında yatırım gerçekleşmiştir. En yüksek meblağda yatırım yapılan üç sektör sırasıyla madencilik-istihraç ve işleme, inşaat ve yapı malzemeleri ile deri ve tekstil sanayidir. En yüksek tutarda teşvik ve destek alan üç sektör sırası en yüksek meblağda yatırım yapılan üç sektörle aynı sıralamada yer almaktadır.

Gerek teşvikli ve gerekse proje kapsamında olan toplamda 75 yatırımda 1033 istihdam sağlanmış olup en fazla istihdamın sağlandığı (388 istihdam) ve nicelik açısından en fazla yatırım yapılan (13 yatırım adedi) sektör deri ve tekstil sanayisi olarak tespit edilmiştir.

Her iki sistemde de muhasebeleştirme tutarları dışta tutulmak kaydıyla tahmini hesaplanan destek tutarları dikkate alındığında, 10 yıllık bir periyotta özel sektörece gerçekleşen yatırımlardan teşvik sistemine ve/veya kalkınma ajansı desteklerine başvurulara devlet tarafından yatırımlarının % 36,78'i kadar destek verilmiş/alacaklardan vazgeçilmiştir. Söz konusu yatırımlar esnasında her bir istihdam için ortalama (tahmini olarak) 139.154,91 TL harcanmış veya alacaklardan feragat edilmiştir. Bartın'da SGK 2017 Verilerine göre 5.302 kişi turizm sektöründe ve Bartın Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlüğü 2018 verilerine göre ise sanayi sicile kayıtlı firmalarda 9255 kişi istihdam edilmektedir. Projeler ve teşvik belgeli yatırımlar kapsamında gerçekleşen istihdamın devam ettiği varsayıldığında ve her iki yılın verileri kurgusal bir hesap için baz alındığında, (eğitim gibi hizmet sektörleri hariç) Bartın ölçeğinde, ilgili sektörlerdeki istihdamın %7,09'unun mali destek ve/veya teşvik kapsamında desteklenen yatırımlar sayesinde gerçekleştiği söylenebilir. Bununla birlikte Bartın'da 2009-2019 yılları arasındaki kamu yatırım harcamaları toplamda 2.802.686.712,63 TL'dir. Söz konusu yatırımlar ile kalkınma ajansı mali destek programları ve teşvik sistemi kapsamında desteklenen yatırımlar karşılaştırıldığında; özel sektör tarafından Bartın'da kamu yatırımlarının % 13,94'ü kadar devlet tarafından desteklenmiş/teşvik edilmiş bir yatırımın gerçekleştirilmiş olduğu görülmektedir.

Bartın'da mali destek programları emek yoğun sektörlerde istihdam oluşturma açısından daha etkinken, teşvik sisteminin sermaye yoğun sektörlerde daha başarılı olduğu değerlendirilmektedir. Etkinlikten kasıt devletin daha az finansman kaynağı kullanarak daha fazla istihdam yaratmasıdır. Bu açıdan değerlendirildiğinde, Bartın bazında, mali destek programları için genelleme yapılabilir ve mali destek programlarının daha az maliyetle ile daha fazla istihdam oluşturduğu kanısına varılabilir. Hizmetler ve madencilik gibi bazı sektörler kapsam dışında bırakılırsa imalat sektörleri bazında, genel itibari ile yatırımcıların nicelik açısından mali destek programlarını daha fazla tercih ettiği söylenebilir. Mali Destek Programından yararlanan yatırımcıların neredeyse hepsinin teşvik sisteminden de yararlanma ihtimali var iken mali destek programını tercih etmeleri,

yatırımcıların yatırım fikirlerini gerçekleştirmede ilk tercihlerinin yatırım sermayesini temin etmek olduğu öngörülmektedir. Söz konusu kanaat, prosedür ve muhasebeleştirme sonrası kazanım açısından mali destek programlarının genel itibari ile dezavantajlı olmasına rağmen niceliksel olarak daha fazla tercih edilmesi nedeniyle daha da güçlenmektedir.

Alt yapı yatırımları açısından değerlendirildiğinde mali destek programlarının yatırım sayısı ve destek meblağı yönünden daha fazla sayıda yatırıma daha fazla miktarda (tutarda) destek verdiği görülmektedir. Bu noktada başvuru tercihlerini teşvik sisteminde alt yapısı desteklerinin genel teşvik sisteminde değerlendirilerek yalnızca KDV istisnası ve gümrük vergisi muafiyeti destek unsurlarından yararlanabilmesi (15/6/2012 Tarihli ve 2012/3305 Sayılı Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar- Teşvik Sistemi ve Destek Unsurları- 4'üncü maddesi doğrultusunda), yani teşvik sisteminin mali destek programına kıyasla daha az miktar ve oranda destek sağlıyor (mali destek programında ise en fazla %75 oranında mali destek alabiliyor) olmasının etkilemekte olduğu değerlendirilmektedir.

Mali destek programı ve teşvik sisteminde etkinlik kıyaslaması; başvuru prosedürü, uygulama prosedürü, yatırım alanı, destek kapsamı ve kaynak kullanımı parametreleri üzerinden yapılmıştır. Başvuru prosedüründe Teşvik Sisteminin mutlak üstünlüğü (5 başlıktan 4'ünde üstünlük 1'inde eşitlik) göze çarpmaktadır. Uygulama Prosedüründe dikkate alınan 7 başlıktan 5'inde Teşvik Sisteminin ve 2'sinde ise Mali Destek Programının üstünlüğü bulunmaktadır. Yatırım Alanı ve Destek Kapsamında 6 başlıktan 4'ünde Teşvik Sistemi ve 2'sinde Mali Destek Programı üstün gözükmektedir. Kaynak Kullanımında 8 başlıktan 4'ünde Teşvik Sistemi ve 4'ünde Mali Destek Programı üstün gözükmektedir. Muhasebeleştirmede ise yatırımcı açısından değerlendirildiğinde teşvik sisteminin üstün olduğu görülmektedir.

Toplamda 27 başlık altından gerçekleştirilen kıyaslamada her iki sistemin de gerek yatırımcı ve gerekse devlet açısından işlevsel olan veya görece daha az işlevsel olan yönleri ortaya çıkarılmıştır. Her iki sistemin de başvuru kabul mantığı farklıdır. Teşvik Sisteminde yatırım fikrinin projelendirilmesi gerekmezken, Mali Destek Programında Proje Döngüsü Yönetimi yaklaşımına göre bir proje talep edilmektedir. 2010 - 2011 Yılları KOBİ Etki Değerlendirme Raporunda; "Proje Başvurusunu Hazırlayan Aktör ve Başvurudaki En Etkili Neden" başlıklı soruya 2010 Yılı MDP için anketi yanıtlayan 33

firma yetkilisinden yalnızca 8'i yani % 23'ü ve 2011 Yılı MDP için anketi yanıtlayan 27 firma yetkilisinden yalnızca 7'si (%20'si) başvuru sahibi "firma bünyesinde görev alan kişi" vasıtasıyla proje hazırlandığını beyan etmiştir (BAKKA 2010 - 2011 Yılları Kobi Etki Değerlendirme Raporu s. 16,17). Her iki programdan da anlaşıldığı üzere hazırlanan projelerin çok büyük bir kısmı yatırımcılar tarafından değil de danışman firmalar marifeti ile hazırlanmaktadır. Bu duruma proje hazırlamanın teknik bir husus olması ve genel itibari ile firmalarda proje hazırlama kapasitesine sahip personel bulunmaması ve/veya ilgili proje yazımına ayrılacak zaman diliminin uzun olması nedeni ile proje yazım aşamasında danışman firmalara başvurulması durumunun söz konusu olduğu değerlendirilmektedir. Kar amacı gütmeyen kuruluşlarda ise durum tam tersi vaziyettedir. Yine BAKKA 2011, 2013 ve 2014 Yılları Sosyal Etki Değerlendirme Raporuna göre Ajansa sunulan projelerin %78'i başvuran kuruluş bünyesinde çalışan kişilerce ve yalnızca %18'i danışman firmalarca yazılmıştır (BAKKA 2011, 2013 ve 2014 Yılları Sosyal Etki Değerlendirme Raporu s. 24).

Bartın ölçeğinde özel sektörde gerçekleştirilen yatırımlarda teşvik sistemi ve MDP'nin büyük oranda birbirine muadil olduğu ve büyük bir kesişim kümesinin bulunduğu değerlendirilmektedir. Kar amacı gütmeyen kurumlara yönelik programlardaki başvuru sürecinde projelerin genel itibari ile kurum bünyesindeki şahıslarca yazılırken kar amacı güden programlarda ise çok düşük oranlarda kurum bünyesindeki personelin proje yazıyor olması; kar amacı güden kuruluşlara başvuru prosedürü olarak proje hazırlanması yerine daha pratik bir yöntemin uygulanmasının daha doğru olacağı sonucuna ulaştırmaktadır.

Yukarıdaki çıkarımlardan da yola çıkarak Mali Destek programları ve Teşvik Sisteminin görece üstün yönlerinin bir arada yer aldığı karma bir destek mekanizmasının kurulmasının uygun olacağı değerlendirilmektedir. Zaten hali hazırda Proje Bazlı Teşvik Sistemi ve Cazibe Merkezi Programı gibi karma örnek yapılar da söz konusudur. Bahsi geçen dört mekanizmanın destek unsurlarından tespit edilen ihtiyaçlara cevap verebilecek nitelikte olanlarının bir arada yer alması önerilmektedir.(Ek-H) Yalnız önerilen sistemde; özel sektör yatırımları için, başvuruların proje haline getirildiği yarışma usulü bir sistemden ziyade, teşvik sistemindeki gibi başvuru yapılabilecek alanların ve asgari yatırım tutarlarının belirlenmiş olduğu bir başvuru yöntemi tercih edilmelidir. Hibe şeklinde yatırım sermayesinin de destek unsurlarında yer alacağı söz konusu sistemde, hibe desteği

opsiyonunda, makul bir süre zarfında kalmak kaydı ile başvuru alan kurum tarafından belirli kriterler çerçevesinde ilave bir değerlendirme prosedürü uygulanabilir. Söz konusu değerlendirme süresinin yatırımcıyı mağdur etmeyecek bir zaman dilimi ile sınırlanması, başvuru zamanının tüm yıl için geçerli olması ve gerekli koşulları sağlayan yatırımcının bütün destek unsurlarından aynı anda yararlanabilmesi, oluşturulacak olan karma sistemi etkin kılacağı gibi yatırım açısından ilin cazibesini artıracığı değerlendirilmektedir. Bütün bunlarla birlikte kurulacak olan karma sistemdeki desteklenecek sektörler ve öncelik alanları bölgenin veya ilin yıllar içerisinde değişen öncelik ve ihtiyaçlarına cevap verecek nitelikte olmalıdır. KOSGEB ve Tarım ve Orman Bakanlığı Kırsal kalkınma Desteklerinin de oluşturulacak sistem içerisine dahil edilmesinin bütün devlet desteklerinin tek elden ve yerelden yönetilmesi ve müdahale esnekliği açısından uygun olabileceği değerlendirilmektedir. Cazibe Merkezi Desteklerinde olduğu gibi ilgili kurumların oluşturacakları bir kurul ve programı yürütecek bir veya birden fazla sorumlu kuruluşun olduğu bir yapılanma kurgulanabilir. Bilgilendirme için tek bir web sitesinin kurulması, tek, anlaşılır ve basit bir uygulamaya sahip online başvuru sisteminin oluşturulması, bilgilendirme, yönlendirme ve başvuru işlemlerinin tek bir el tarafından yürütülmesinin; dağınık ve karmaşık yapıdaki devlet destekleri ve teşviklerine yararlanıcıların erişimlerini kolaylaştıracağı ve prosedürü azaltacağı öngörülmektedir.

KAYNAKLAR

- Akdeve, E. ve Karagöl, E.T. (2013). Geçmişten Günümüze Türkiye'de Teşvikler ve Ülke Uygulamaları. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (37), s. 329-350
- Atamer, M. (2015). Türkiye'de Yatırım Teşvik Sisteminin Yatırımlar Üzerine Etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Batı Karadeniz Kalkınma Ajansı 2010 - 2011 Yılları Kobi Etki Değerlendirme Raporu
- Batı Karadeniz Kalkınma Ajansı 2011, 2013 ve 2014 Yılları Sosyal Etki Değerlendirme Raporu
- Batı Karadeniz Kalkınma Ajansı 2013 Yılı KOBİ Mali Destek programı Başvuru Rehberi
- Batı Karadeniz Kalkınma Ajansı, 2010-2013 Batı Karadeniz Bölge Planı; Zonguldak - Karabük – Bartın
- Batı Karadeniz Kalkınma Ajansı, 2014-2023 Batı Karadeniz Bölge Planı; Zonguldak - Karabük – Bartın
- Batı Karadeniz Kalkınma Ajansı, 2018 Yılı Ara Dönem Faaliyet Raporu
- Batı Karadeniz Kalkınma Ajansı 2018 Yılı Faaliyet Raporu
- Bayraktar, C. (2012). Keynes ve refah devleti. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(2), s. 247-261
- Çakmak, E. (2006) Yerel Ekonomi ve Bölgesel Kalkınma Ajansları. Ankara: İmaj Kitabevi.
- Çakmak, H. K. (2003). Kalkınma İktisadi Literatüründe Gelişme Kavramının Evrimi. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 21(2), s.55-56.
- Çelik, M. (2018). Türkiye'de Yatırım Teşvikleri ve Yatırım Teşvik Sisteminin Etkinliği Diyarbakır İli Örneği. Yüksek Lisans Tezi, T.C. Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep. s. 23.
- Çelikkaya. S., Yaman. H., Dağlı. İ. ve Çapık E. (2018). Bölgesel Politikaların Kalkınma Planlarındaki Yeri ve Zamana Bağlı Dönüşümü, *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 9(22), s.23
- Dinler, Z. (2014). Bölgesel İktisat Genel Olarak ve Türkiye'de Bölgeler Arası Gelişmişlik Farklılıklarının ortaya Çıkışı ve Azaltılmasına Yönelik Politikalar. Yenilenmiş 10. Baskı, Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım, s. 99-201
- Ekonomi Bakanlığı. (2013). Adım Adım Uygulama Rehberi, Teşvik Uygulama ve Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Gündüz, A.Y. (2006). Bölgesel Kalkınma Politikası, Ankara: Ekin Kitapevi, s. 100
- Işık, N. Baysal, D. Ceylan, O (2010). Bölgesel Kalkınma Farklılıklarının Giderilmesinde Bir Politika Aracı Olarak Kalkınma Ajansları. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 3(2), s. 1-18.
- İnançlı S. ve Yardımcıoğlu F. (2010), Türkiye'de Özelleştirme Uygulamaları ve Ekonomik Etkilerinin Değerlendirilmesi, Kamu Maliyesinde Seçme Yazılar. Sakarya Üniversitesi Yayınları, Sakarya, s. 310
- Kalecik, O. B. (2017). Kalkınma Ajanslarının Kalkınma Politikalarındaki Yeri: Batı Karadeniz Kalkınma Ajansı Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara. s.13- 37.

- Övgün, B. (2007). Bir Politika Transferi Örneği: Kalkınma Ajansları, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 62(3), s. 247.
- Özaslan, A. ve Ünlü, H. (2015). Türkiye’de Bölgesel Kalkınma Politikalarında Değişim ve Kalkınma Ajansları, *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(13), s. 69
- Özçağlar, A. (2003). Türkiye’de Yapılan Bölge Ayrımları ve Bölge Planlama Üzerindeki Etkileri. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 1 (1), s.4
- Savrul, B.K. ve Doğru, B. (2013). TR 22 Düzey 2 Bölgesinin 2012 Yılı Teşvik Sistemi Çerçevesinde Değerlendirilmesi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İİBF Dergisi*, 3(1), s. 1-20.
- Sert, O. (2012), Bölge, Türkiye’de Bölge Kavramı Ve Kalkınma Ajanslarının Yapısı. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(4), s.121.
- Sevinç, H. (2011). Bölgesel Kalkınma Sorunsalı: Türkiye’de Uygulanan Bölgesel Kalkınma Politikaları, *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 6 (2), s.35-54.
- Şahin H. (2014). “Klasik” Dönem Osmanlı Ekonomisinde İktisadi Kontrol Araçları, *Bartın Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 5 (10), s. 175-177
- Şengül, Ü. Eslemian S., Eren, M. (2013). Türkiye’de İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflamasına Göre Düzey 2 Bölgelerinin Ekonomik Etkinliklerinin DEA Yöntemi ile Belirlenmesi ve Tobit Model Uygulaması. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 11(21), s. 75-99.
- Yavan, N. (2010). Teşviklerin Sektörel ve Bölgesel Analizi: Türkiye Örneği. Maliye Hesap Uzmanları Vakfı Yayınları. S. 18-30
- Yılmaz, C. (2004), Avrupa Birliği ve Ekonomik Uyum, Editörler: Yılmaz, M., Anzerlioğlu ve Doğaner Y., Avrupa Birliği: Çağdaş Uygarlığın Yolu mu, Ulusal Egemenliğin Sonu mu? Sempozyumu, Avrupa Birliği ve Ekonomik Uyum, Hacettepe Üniversitesi Hastaneleri Basımevi, s.219.
- Tamer, A. (2007). Kalkınma Ajanslarının Türk Hukuk Sistemindeki Yeri, Planlama Uzmanlığı Tezi, Devlet Planlama Teşkilatı, Ankara. s.6.
- T. C. Ekonomi Bakanlığı, Ekonomi Bakanlığı Devlet Yardımları Rehberi, Ankara, 2018.
- T.C. Sanayi Ve Teknoloji Bakanlığı Teşvik Uygulama ve Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğü, E-TUYS Kullanım Kılavuzu, Ankara, 2018.
- T.C. Kalkınma Bakanlığı Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü, Kalkınma Ajansları Destek Yönetimi Kılavuzu, Ankara, 2018.
- T.C. Sayıştay Başkanlığı 2017 Yılı Kalkınma Ajansları Genel Denetim Raporu, 2017
- Tecer, M. (1996). Türkiye’de Teşvik Uygulamaları ve Avrupa Birliği. *Amme İdaresi Dergisi*, 9(1), s. 107-134.
- Terzioğlu, E. (2017). Kalkınma Ajansları Tarafından Sağlanan Mali Desteklerin İşletmelerce Muhasebeleştirilmesi. Yüksek Lisans Tezi, Karabük Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karabük. s.1-7.
- Tolunay, A. ve Akyol, A. (2006). Kalkınma ve Kırsal Kalkınma: Temel Kavramlar ve Tanımlar. *Turkish Journal of Forestry*, (2), s.116-127.
- Türkmen, İ. (2012). Kalkınmada Öncelikli Yörelere Çerçevesinde Tunceli’ye Yapılan Kamu Harcamaları Ve Yatırımlar (1963-1981), *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(2), s.297-298

URL-1: www.tkd.gov.tr (Erişim tarihi:28.01.2019)

URL-2: www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa82.htm (Erişim tarihi: 25.05.2019)

- URL-3: Deviren, V.N., Yıldız O. Vd. (2014), Bölgesel Kalkınma Teorileri Ve Yeni Bölgeselcilik Yaklaşımının Türkiye'deki Bölgesel Kalkınma Politikalarına Etkileri, Akademik Bakış Dergisi,44, Alıntı, <https://dergipark.org.tr/download/article-file/382853> (Erişim tarihi: 28.05.2019)
- URL-4: Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2009/07/20090716-5.htm> (Erişim Tarihi: 28.05.2019)
- URL-5: <http://konyadayatirim.gov.tr/images/dosya/Yat%FDr%FDm%20Te%FEvik%20Sistemi.pdf> (Erişim Tarihi: 28.05.2019)
- URL-6: 19.06.2012 tarih ve 28328 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 2012/3305 sayılı Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Bakanlar Kurulu Kararı, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/06/20120619-1.htm>(Erişim Tarihi: 28.05.2019)
- URL-7: <http://www.yased.org.tr/ReportFiles/2017/Proje-Bazli-Destek-Sistemi-02.08.2017-YASED.PDF> (Erişim Tarihi: 28.05.2019)
- URL-8: (2006), 5449 Sayılı Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanunun Genel Gerekçesi, <https://bakkakutuphane.org/dokumanflipbook/5449-sayili-kalkinma-ajanslarinin-kuruluyukoordynasyonu-ve-gorevlery-hakkinda-kanun-genel-gerekcesy-02-04-2015-10-58-35-pdf/153> (Erişim Tarihi: 28.05.2019)
- URL-9: <http://www.planlama.org/index.php/tuerkiyede-boelgesel-kalknma-ajanslar/tuerkiyedeki-statistiksel-boelge-birimleri-bb> (Erişim Tarihi: 28.05.2019)
- URL-10: https://www.journalagent.com/megaron/pdfs/MEGARON_5_3_128_136.pdf (Erişim Tarihi: 28.05.2019)
- URL-11: (2009), 2009/15236 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2009/07/20090725-5.htm> (Erişim Tarihi: 28.05.2019)
- URL-12: <https://www.serka.gov.tr/store/file/common/e6d99ad3a1cece331e245e650e631bdb.pdf> (Erişim Tarihi: 28.05.2019)
- URL-13: (2018), 15.07.2018 tarihli 4 no'lu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/07/20180715-1.pdf> (Erişim Tarihi: 28.05.2019)
- URL-14: <https://www.bakka.gov.tr/site/sayfa/31/destekler/> (Erişim Tarihi: 28.05.2019)
- URL-15: (2008), Kalkınma Ajansları Proje ve Faaliyet Destekleme Yönetmeliği, <https://mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=7.5.12584&MevzuatIliski=0&sourceXmlSea>(Erişim Tarihi: 28.05.2019)
- URL-16: http://yatirimadestek.com/destekler/yatirim-tesvik-uygulamaları_.aspx (Erişim Tarihi: 28.05.2019)
- URL-17: 20.06.2012 tarih ve 28329 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Kararın Uygulanmasına İlişkin Tebliğ, <https://mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=9.5.16251&MevzuatIliski=0&sourceXmlSea> (Erişim Tarihi: 28.05.2019)
- URL-18: <http://yatirimadestek.com/tesvik-robotu/> (Erişim Tarihi: 28.05.2019)

EKLER

Ek A. Bölgesel Desteklerden Faydalanabilecek Sektörler ve Bölgeler İtibariyle Asgari Yatırım Tutarları veya Kapasiteleri

Sektör Kodu	US-97 Kodu	Bölgesel Teşviklerden Yararlanacak Sektörler	1. Bölge	2. Bölge	3. Bölge	4. Bölge	5. Bölge	6. Bölge
1	0121, 0122.2 (Değişik:RG-13/10/2012-28440)	Entegre damızlık hayvancılık yatırımları dahil olmak üzere entegre hayvancılık yatırımları (dipnot 5'te belirtilen asgari kapasite şartlarına uymayan yatırımlar hariç)	1 Milyon TL	1 Milyon TL	500 Bin TL	500 Bin TL	500 Bin TL	500 Bin TL
2	0500.0.04	Su ürünleri yetiştiriciliği (balık yavrusu ve yumurtası üretimi dahil)	1 Milyon TL	1 Milyon TL	500 Bin TL	500 Bin TL	500 Bin TL	500 Bin TL
3	15	Gıda ürünleri ve içecek imalatı (dip not 6'da belirtilen yatırım konuları hariç)	2 Milyon TL	2 Milyon TL	1 Milyon TL	1 Milyon TL	1 Milyon TL	500 Bin TL
4	17 (Değişik:RG-22/6/2018-30450)	Tekstil ürünleri imalatı (dip not 8'de belirtilen şartları sağlamayan iplik ve dokuma yatırımları hariç)	Tekstilin aprelenmesi konusunda komple yeni yatırım için 10 Milyon TL, tevsil yatırım için 5 Milyon TL ve diğer yatırım cinsleri için 2 Milyon TL Apreleme yatırımları haricindeki diğer yatırım konularında 2 milyon TL	Tekstilin aprelenmesi konusunda komple yeni yatırım için 10 Milyon TL, tevsil yatırım için 5 Milyon TL ve diğer yatırım cinsleri için 2 Milyon TL Apreleme yatırımları haricindeki diğer yatırım konularında 2 milyon TL	Tekstilin aprelenmesi konusunda komple yeni yatırım için 10 Milyon TL, tevsil yatırım için 5 Milyon TL ve diğer yatırım cinsleri için 1 Milyon TL Apreleme yatırımları haricindeki diğer yatırım konularında 1 milyon TL	Tekstilin aprelenmesi konusunda komple yeni yatırım için 10 Milyon TL, tevsil yatırım için 5 Milyon TL ve diğer yatırım cinsleri için 1 Milyon TL Apreleme yatırımları haricindeki diğer yatırım konularında 1 milyon TL	Tekstilin aprelenmesi konusunda komple yeni yatırım için 10 Milyon TL, tevsil yatırım için 5 Milyon TL ve diğer yatırım cinsleri için 1 Milyon TL Apreleme yatırımları haricindeki diğer yatırım konularında 1 milyon TL	500 Bin TL
5	18 (Değişik:RG-22/6/2018-30450)	Giyim eşyası imalatı	2 milyon TL'nin üzerindeki tevsil yatırımları	2 milyon TL'nin üzerindeki tevsil yatırımları	1 milyon TL'nin üzerindeki tevsil ve modernizasyon yatırımları	1 milyon TL'nin üzerindeki tevsil ve modernizasyon yatırımları	500 Bin TL	500 Bin TL
6	19	Derinin tabaklanması ve işlenmesi	1 Milyon TL	1 Milyon TL	1 Milyon TL	500 Bin TL	500 Bin TL	500 Bin TL
7	1911	Derinin tabaklanması, işlenmesi (sadece İstanbul Deri İhtisas OSB ve Tuzla OSB'de yapılacak yatırımlar)	1 Milyon TL	-	-	-	-	-
8	1912 ve 1920	Bavul, el çantası, saracıye, ayakkabı vb imalatı	1 Milyon TL	1 Milyon TL	1 Milyon TL	500 Bin TL	500 Bin TL	500 Bin TL
9	20	Ağaç ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç), hasır ve buna benzer ürünler yapılan maddelerin imalatı	4 Milyon TL	3 Milyon TL	2 Milyon TL	1 Milyon TL	1 Milyon TL	500 Bin TL
10	21	Kağıt ve kağıt ürünleri imalatı	10 Milyon TL	10 Milyon TL	10 Milyon TL	10 Milyon TL	10 Milyon TL	500 Bin TL
11	24	Kimyasal madde ve ürünlerin imalatı	4 Milyon TL	3 Milyon TL	2 Milyon TL	1 Milyon TL	1 Milyon TL	500 Bin TL
12	2412	Kimyasal Gübre ve Azotu Bileşenlerin imalatı	4 Milyon TL	3 Milyon TL	2 Milyon TL	1 Milyon TL	1 Milyon TL	500 Bin TL
13	2421	Pestisit (haşarat ilacı) ve diğer zira-kimyasal ürünlerin imalatı	4 Milyon TL	3 Milyon TL	2 Milyon TL	1 Milyon TL	1 Milyon TL	500 Bin TL
14	2423 (Değişik: RG-8/4/2015-20320)	İlaç/eczacılıkta ve tıpta kullanılan kimyasal ve bitkisel kaynaklı ürünlerin imalatı	1 Milyon TL	1 Milyon TL	500 Bin TL	500 Bin TL	500 Bin TL	500 Bin TL
15	2424	Parfüm ile kozmetik ve tuvalet malzemeleri imalatı	1 Milyon TL	1 Milyon TL	1 Milyon TL	1 Milyon TL	1 Milyon TL	500 Bin TL

16	2429.1	Patlayıcı madde İmalatı	2 Milyon TL	2 Milyon TL	1 Milyon TL	1 Milyon TL	500 Bin TL	500 Bin TL
17	2511	İç ve dış lastik İmalatı	4 Milyon TL	3 Milyon TL	2 Milyon TL	1 Milyon TL	1 Milyon TL	500 Bin TL
18	26 (261, 2693.2, 2694.1, 2695.3 ve 2695.4 hariç)	Metallik olmayan mineral ürünlerin İmalatı (cam ve cam ürünleri, fırınlanmış kilden kiremit, briket, tuğla ve İnşaat malzemeleri, çimento, hazır beton ve harç hariç)	4 Milyon TL	3 Milyon TL	2 Milyon TL	1 Milyon TL	1 Milyon TL	500 Bin TL
19	26 (2610.2.03.01, 2693.2, 2694.1, 2695.3, 2695.4 hariç)	Metallik olmayan mineral ürünlerin İmalatı (çok katlı yalıtım camları, kiremit, briket, tuğla, çimento, hazır beton ve harç hariç)	4 Milyon TL	3 Milyon TL	2 Milyon TL	1 Milyon TL	1 Milyon TL	500 Bin TL
20	26 (2693.2, 2694.1, 2695.1, 2695.3, 2695.4, 2610.2.03.01 hariç)	Metallik olmayan mineral ürünlerin İmalatı (fırınlanmış kilden, kiremit, briket, tuğla ve İnşaat malzemeleri, çimento, İnşaat amaçlı beton ürünleri, hazır beton, harç, çok katlı yalıtım camları hariç)	4 Milyon TL	3 Milyon TL	2 Milyon TL	1 Milyon TL	1 Milyon TL	500 Bin TL
21	2610.1, 2610.2 (2610.2.03.01 hariç), 2610.3, 2610.4	Düz cam, düz camın şekillendirilmesi ve İşlenmesi (çok katlı yalıtım camları hariç) çukur cam ve cam elyafı İmalatı	4 Milyon TL	3 Milyon TL	2 Milyon TL	1 Milyon TL	1 Milyon TL	500 Bin TL
22	2610.1, 2610.2 (2610.2.03.01 hariç), 2610.3, 2610.4, 2610.5.07, 2691.3	Düz cam, düz camın şekillendirilmesi ve İşlenmesi (çok katlı yalıtım camları hariç) çukur cam, cam elyaf ve camdan elektrik İzolatörleri ve seramik yalıtım malzemeleri İmalatı	4 Milyon TL	3 Milyon TL	2 Milyon TL	1 Milyon TL	1 Milyon TL	500 Bin TL
23	2691.2, 2691.3, 2693.1	Seramikten yapılan sıhhi ürünler, seramik yalıtım malzemeleri, seramik karo ve kaldırım taşı İmalatı	4 Milyon TL	3 Milyon TL	2 Milyon TL	1 Milyon TL	1 Milyon TL	500 Bin TL
24	2695.1	İnşaat amaçlı beton ürünleri İmalatı	4 Milyon TL	3 Milyon TL	2 Milyon TL	1 Milyon TL	1 Milyon TL	500 Bin TL

25	2695.1, 2694.2.01, 2694.3.01	Metallik olmayan mineral ürünlerin imalatı; inşaat amaçlı beton ürünleri imalatı, kireç, alçı	4 Milyon TL	3 Milyon TL	2 Milyon TL	1 Milyon TL	1 Milyon TL	500 Bin TL
26	2695.1, 2699.2.06.30	İnşaat amaçlı beton ürünleri imalatı ve ısı veya ses izole edici eşya ve kanşimler	4 Milyon TL	3 Milyon TL	2 Milyon TL	1 Milyon TL	1 Milyon TL	500 Bin TL
27	2720, 273	Demir-çelik dışındaki ana metal sanayi, metal döküm sanayi	4 Milyon TL	3 Milyon TL	2 Milyon TL	1 Milyon TL	1 Milyon TL	500 Bin TL
28	28	Metal eşya	4 Milyon TL	3 Milyon TL	2 Milyon TL	1 Milyon TL	1 Milyon TL	500 Bin TL
29	2812.2, 2813	Merkezi ısıtma radyatörleri ve kazanlarının imalatı, buhar kazanı imalatı (merkezi kalorifer kazanları hariç)	4 Milyon TL	3 Milyon TL	2 Milyon TL	1 Milyon TL	1 Milyon TL	500 Bin TL
30	29	Makine ve teçhizat imalatı	4 Milyon TL	3 Milyon TL	2 Milyon TL	1 Milyon TL	1 Milyon TL	500 Bin TL
31	2929	Sıvalı kalıp	4 Milyon TL	3 Milyon TL	2 Milyon TL	1 Milyon TL	1 Milyon TL	500 Bin TL
32	30 (Değişik: RG-8/4/2015-20320)	Büro, muhasebe ve bilgi işlem makineleri imalatı	1 Milyon TL	1 Milyon TL	500 Bin TL	500 Bin TL	500 Bin TL	500 Bin TL
33	31	Elektrikli makine ve cihazlar imalatı	4 Milyon TL	3 Milyon TL	2 Milyon TL	1 Milyon TL	1 Milyon TL	500 Bin TL
34	32 (Değişik: RG-8/4/2015-20320)	Radyo, televizyon, haberleşme teçhizatı ve cihazları imalatı	1 Milyon TL	1 Milyon TL	500 Bin TL	500 Bin TL	500 Bin TL	500 Bin TL
35	33	Tıbbi aletler hassas ve optik aletler imalatı	1 Milyon TL	1 Milyon TL	500 Bin TL	500 Bin TL	500 Bin TL	500 Bin TL
36	34	Motorlu kara taşıtı ve yan sanayi	Motorlu kara taşıtlarında yatırım tutarı 50 Milyon TL; motorlu kara taşıtları yan sanayinde yatırım tutarı 4 Milyon TL	Motorlu kara taşıtlarında yatırım tutarı 50 Milyon TL; motorlu kara taşıtları yan sanayinde yatırım tutarı 3 Milyon TL	Motorlu kara taşıtlarında yatırım tutarı 50 Milyon TL; motorlu kara taşıtları yan sanayinde yatırım tutarı 2 Milyon TL	Motorlu kara taşıtlarında yatırım tutarı 50 Milyon TL; motorlu kara taşıtları yan sanayinde yatırım tutarı 1 Milyon TL	Motorlu kara taşıtlarında yatırım tutarı 50 Milyon TL; motorlu kara taşıtları yan sanayinde yatırım tutarı 1 Milyon TL	500 Bin TL
37	3530.0.15 (Değişik: RG-8/4/2015-20320)	Hava taşıtları ve motorlarının bakım ve onarımı	1 Milyon TL	1 Milyon TL	500 Bin TL	500 Bin TL	500 Bin TL	500 Bin TL
38	3591 ve 3592	Motosiklet ve bisiklet üretimi	4 Milyon TL	3 Milyon TL	2 Milyon TL	1 Milyon TL	1 Milyon TL	500 Bin TL
39	361, 3692, 3693, 3694, 3699.3.02-05, 3699.3.18 (Değişik:RG-22/6/2018-30456)	Mobilya imalatı (sadece plastikten imal edilenler hariç), müzik aletleri imalatı, spor malzemeleri imalatı, oyun ve oyuncak imalatı, kalem imalatı ile çocuk arabaları ve pusetler ile bunların aksam ve parçaları imalatı	4 Milyon TL	3 Milyon TL	2 Milyon TL	1 Milyon TL	1 Milyon TL	500 Bin TL
40	(Mülqa: RG-22/6/2018-30456)							
41	5510.1.01, 5510.2.01, 5510.3.02, 5510.5.02, 5510.5.04	Otelier	3 yıldız ve üzeri	3 yıldız ve üzeri	3 yıldız ve üzeri	3 yıldız ve üzeri	3 yıldız ve üzeri	500 Bin TL
42	5510.3.01	Öğrenci yurtları	100 öğrenci	100 öğrenci	100 öğrenci	100 öğrenci	100 öğrenci	500 Bin TL
43	6302.0.01	Soğuk hava deposu hizmetleri	1.000 metrekare	1.000 metrekare	1.000 metrekare	500 metrekare	500 metrekare	500 metrekare
44	6302.0.03	Lisansız depoculuk	2 Milyon TL	2 Milyon TL	1 Milyon TL	1 Milyon TL	1 Milyon TL	500 Bin TL
45	80 (809 hariç)	Eğitim hizmetleri (okul öncesi eğitim hizmetleri dahil, yetişkinlerin eğitilmesi ve diğer eğitim faaliyetleri hariç)	1 Milyon TL	1 Milyon TL	500 Bin TL	500 Bin TL	500 Bin TL	500 Bin TL
46	8511.0.01-05, 8511.0.99, 8531.0.01-03	Hastane yatırımı, huzurevi	Hastane: 1 Milyon TL Huzurevi: 100 kişi	Hastane: 1 Milyon TL Huzurevi: 100 kişi	Hastane: 500 Bin TL Huzurevi: 100 kişi	Hastane: 500 Bin TL Huzurevi: 100 kişi	Hastane: 500 Bin TL Huzurevi: 100 kişi	500 Bin TL
47		Akıllı çok fonksiyonlu teknik tekstil	1 Milyon TL	1 Milyon TL	500 Bin TL	500 Bin TL	500 Bin TL	500 Bin TL
48		Atık geri kazanım veya bertaraf tesisleri	1 Milyon TL	1 Milyon TL	500 Bin TL	500 Bin TL	500 Bin TL	500 Bin TL
49		Kömür gazı üretimi (sentez gazı)	50 Milyon TL	50 Milyon TL	50 Milyon TL	50 Milyon TL	50 Milyon TL	500 Bin TL
50		Seracılık	40 dekar	40 dekar	20 dekar	10 dekar	10 dekar	5 dekar

İLLERİN BÖLGESEL DESTEKLERDEN YARARLANABİLECEK SEKTÖRLERİNE İLİŞKİN SEKTÖR NUMARALARI

BÖLGE	İL ADI	BÖLGESEL DESTEKLERDEN FAYDALANABİLECEK SEKTÖR NUMARALARI																														
1. BÖLGE (Değişik:RG-5/3/2015-29286) (Değişik:RG-20/1/2018-30307) (Değişik: RG-22/6/2018-30456)	ANKARA	1	2	3	4	5	8	9	10	11	14	22	27	30	32	33	34	35	36	37	39	41	42	43	44	45	46	48	50			
	ANTALYA	1	2	3	4	5	9	10	11	13	14	15	24	27	30	32	33	34	35	37	39	41	42	43	44	45	46	48	50			
	BURSA	1	2	3	4	5	6	9	10	11	14	20	27	29	30	32	33	34	35	36	39	41	42	43	44	45	46	47	48	50		
	ESKİŞEHİR	1	2	3	4	5	9	10	11	14	20	27	29	30	32	33	34	35	36	39	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50		
	İSTANBUL	7	14	31	32	34	35	37	42	45	46	48																				
	İZMİR	1	2	3	4	5	8	9	10	11	23	27	30	32	33	34	35	36	37	38	39	41	42	43	44	45	46	48	50			
	KOCAELİ	1	2	3	4	5	9	10	11	17	21	27	30	32	33	34	35	36	38	39	41	42	43	44	45	46	48	50				
	MUĞLA	1	2	3	4	5	9	10	11	20	27	30	32	33	34	35	36	38	39	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50			
BÖLGE	İL ADI	BÖLGESEL DESTEKLERDEN FAYDALANABİLECEK SEKTÖR NUMARALARI																														
2. BÖLGE (Değişik:RG-5/3/2015-29286) (Değişik: RG-22/6/2018-30456)	ADANA	1	2	3	4	5	8	9	10	11	20	27	28	30	32	33	34	35	36	37	39	41	42	43	44	45	46	47	48	50		
	AYDIN	1	2	3	4	5	9	10	11	20	27	28	30	32	33	34	35	36	38	39	41	42	43	44	45	46	47	48	50			
	BOLU	1	2	3	4	5	6	9	10	11	21	27	28	30	32	33	34	35	36	38	39	41	42	43	44	45	46	48	50			
	ÇANAKKALE (Bozcaada ve Gökçeada ilçeleri hariç)	1	2	3	4	5	9	10	11	20	27	28	30	32	33	34	35	39	41	42	43	44	45	46	48	49	50					
	DENİZLİ	1	2	3	4	5	6	9	10	11	20	27	28	30	32	33	34	35	36	38	39	41	42	43	44	45	46	47	48	50		
	EDİRNE	1	2	3	4	5	9	10	11	14	20	27	28	30	32	33	34	35	36	38	39	41	42	43	44	45	46	47	48	50		
	ISPARTA	1	2	3	4	5	6	9	10	11	12	13	14	15	24	27	28	30	32	33	34	35	36	37	39	41	42	43	44	45	48	50
	KAYSERİ	1	2	3	4	5	9	10	11	20	27	28	30	32	33	34	35	36	39	41	42	43	44	45	46	47	48	50				
	KIRKLARELİ	1	2	3	4	5	9	10	11	14	20	27	28	30	32	33	34	35	36	38	39	41	42	43	44	45	46	47	48	50		
	KONYA	1	2	3	4	5	8	9	10	11	24	27	28	30	32	33	34	35	36	38	39	41	42	43	44	45	46	48	49	50		
	SAKARYA	1	2	3	4	5	9	10	11	21	27	28	30	32	33	34	35	36	38	39	41	42	43	44	45	46	48	50				
	YALOVA	1	2	3	4	5	9	10	11	21	27	28	30	32	33	34	35	36	38	39	41	42	43	44	45	46	48	50				
	TEKİRDAĞ	1	2	3	4	5	6	9	10	11	14	20	27	28	30	32	33	34	35	36	38	39	41	42	43	44	45	46	47	48	50	
BÖLGE	İL ADI	BÖLGESEL DESTEKLERDEN FAYDALANABİLECEK SEKTÖR NUMARALARI																														
3. BÖLGE (Değişik:RG-5/3/2015-29286) (Değişik: RG-22/6/2018-30456)	BALIKESİR	1	2	3	4	5	6	9	10	11	16	20	27	28	30	32	33	34	35	39	41	42	43	44	45	46	48	50				
	BİLECİK	1	2	3	4	5	9	10	11	14	20	27	28	30	32	33	34	35	36	39	41	42	43	44	45	46	47	48	50			
	BURDUR	1	2	3	4	5	8	9	10	11	13	14	15	24	27	28	30	32	33	34	35	36	39	41	42	43	44	45	46	48	50	
	GAZİANTEP	1	2	3	4	5	8	9	10	11	18	27	28	30	32	33	34	35	36	37	38	39	41	42	43	44	45	46	47	48	50	
	KARABÜK	1	2	3	4	5	8	9	10	11	20	27	28	30	32	33	34	35	36	39	41	42	43	44	45	46	47	48	50			
	KARAMAN	1	2	3	4	5	8	9	10	11	24	27	28	30	32	33	34	35	36	38	39	41	42	43	44	45	46	48	50			
	MANİSA	1	2	3	4	5	9	10	11	14	20	27	28	30	32	33	34	35	36	38	39	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	
	MERSİN	1	2	3	4	5	8	9	10	11	20	27	28	30	32	33	34	35	36	39	41	42	43	44	45	46	47	48	50			
	SAMSUN	1	2	3	4	5	8	9	10	11	14	20	27	28	30	32	33	34	35	36	37	39	41	42	43	44	45	46	47	48	50	
	TRABZON	1	2	3	4	5	8	9	10	11	14	25	27	28	30	32	33	34	35	37	39	41	42	43	44	45	46	47	48	50		
	UŞAK	1	2	3	4	5	6	9	10	11	14	20	27	28	30	32	33	34	35	36	38	39	41	42	43	44	45	46	47	48	50	
	ZONGULDAK	1	2	3	4	5	8	9	10	11	20	27	28	30	32	33	34	35	36	39	41	42	43	44	45	46	47	48	50			

BÖLGE	İL ADI	BÖLGESEL DESTEKLERDEN FAYDALANABİLECEK SEKTÖR NUMARALARI																																	
4. BÖLGE (Değişik:RG-13/10/2012-28440) (Değişik:RG-5/3/2015-29286) (Değişik:RG-5/10/2016-29848) (Değişik:RG-22/6/2018-30456)	AFYONKARAHİSAR	1	2	3	4	5	9	10	11	14	19	27	28	30	32	33	34	35	36	38	39	41	42	43	44	45	46	47	48	50					
	AMASYA	1	2	3	4	5	8	9	10	11	14	19	27	28	30	32	33	34	35	36	39	41	42	43	44	45	46	47	48	50					
	ARTVİN	1	2	3	4	5	8	9	10	11	14	19	25	27	28	30	32	33	34	35	39	41	42	43	44	45	46	47	48	50					
	BARTIN	1	2	3	4	5	8	9	10	11	19	27	28	30	32	33	34	35	38	39	41	42	43	44	45	46	47	48	50						
	ÇORUM	1	2	3	4	5	8	9	10	11	14	19	27	28	30	32	33	34	35	38	39	41	42	43	44	45	46	47	48	50					
	DÜZCE	1	2	3	4	5	9	10	11	19	21	27	28	30	32	33	34	35	38	38	39	41	42	43	44	45	46	48	50						
	ELAZIĞ	1	2	3	4	5	8	9	10	11	14	19	25	27	28	30	32	33	34	35	39	41	42	43	44	45	46	47	48	50					
	ERZİNCAN	1	2	3	4	5	8	9	10	11	14	19	27	28	30	32	33	34	35	39	41	42	43	44	45	46	47	48	50						
	HATAY	1	2	3	4	5	8	9	10	11	19	27	28	30	32	33	34	35	38	39	41	42	43	44	45	46	47	48	50						
	KASTAMONU	1	2	3	4	5	8	9	10	11	14	19	27	28	30	32	33	34	35	38	39	41	42	43	44	45	46	47	48	50					
	KIRIKKALE	1	2	3	4	5	9	10	11	17	19	26	27	28	30	32	33	34	35	38	39	41	42	43	44	45	46	48	50						
	KIRŞEHİR	1	2	3	4	5	9	10	11	17	19	26	27	28	30	32	33	34	35	38	39	41	42	43	44	45	46	48	50						
	KÜTAHYA	1	2	3	4	5	9	10	11	14	19	27	28	30	32	33	34	35	38	38	39	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50				
	MALATYA	1	2	3	4	5	8	9	10	11	14	19	25	27	28	30	32	33	34	35	39	41	42	43	44	45	46	47	48	50					
	NEVŞEHİR	1	2	3	4	5	9	10	11	17	19	26	27	28	30	32	33	34	35	38	39	41	42	43	44	45	46	48	50						
RİZE	1	2	3	4	5	8	9	10	11	14	19	25	27	28	30	32	33	34	35	39	41	42	43	44	45	46	47	48	50						
SİVAS	1	2	3	4	5	9	10	11	19	27	28	30	32	33	34	35	36	39	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50							
BÖLGE	İL ADI	BÖLGESEL DESTEKLERDEN FAYDALANABİLECEK SEKTÖR NUMARALARI																																	
5. BÖLGE (Değişik:RG-13/10/2012-28440) (Değişik:RG-5/3/2015-29286) (Değişik:RG-5/10/2016-29848) (Değişik:RG-22/6/2018-30456)	ADIYAMAN	1	2	3	4	5	8	9	10	11	19	27	28	30	32	33	34	35	38	38	39	41	42	43	44	45	46	47	48	50					
	AKSARAY	1	2	3	4	5	9	10	11	19	26	27	28	30	32	33	34	35	38	39	41	42	43	44	45	46	48	50							
	BAYBURT	1	2	3	4	5	8	9	10	11	14	19	27	28	30	32	33	34	35	39	41	42	43	44	45	46	47	48	50						
	ÇANKIRI	1	2	3	4	5	8	9	10	11	14	16	17	19	27	28	30	32	33	34	35	38	39	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50		
	ERZURUM	1	2	3	4	5	8	9	10	11	14	19	27	28	30	32	33	34	35	39	41	42	43	44	45	46	47	48	50						
	GİRESUN	1	2	3	4	5	8	9	10	11	14	19	27	28	30	32	33	34	35	39	41	42	43	44	45	46	47	48	50						
	GÜMÜŞHANE	1	2	3	4	5	8	9	10	11	14	19	27	28	30	32	33	34	35	39	41	42	43	44	45	46	47	48	50						
	KAHRAMANMARAŞ	1	2	3	4	5	8	9	10	11	19	27	28	30	32	33	34	35	38	39	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50					
	KİLİS	1	2	3	4	5	8	9	10	11	19	27	28	30	32	33	34	35	38	39	41	42	43	44	45	46	47	48	50						
	NİĞDE	1	2	3	4	5	6	9	10	11	19	26	27	28	30	32	33	34	35	38	39	41	42	43	44	45	46	48	50						
	ORDU	1	2	3	4	5	8	9	10	11	14	19	27	28	30	32	33	34	35	39	41	42	43	44	45	46	47	48	50						
	OSMANİYE	1	2	3	4	5	8	9	10	11	19	27	28	30	32	33	34	35	38	39	41	42	43	44	45	46	47	48	50						
	SİNOP	1	2	3	4	5	8	9	10	11	14	19	27	28	30	32	33	34	35	38	39	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50				
	TOKAT	1	2	3	4	5	8	9	10	11	14	19	27	28	30	32	33	34	35	38	39	41	42	43	44	45	46	47	48	50					
TUNCELİ	1	2	3	4	5	8	9	10	11	14	19	25	27	28	30	32	33	34	35	39	41	42	43	44	45	46	47	48	50						
YOZGAT	1	2	3	4	5	9	10	11	19	27	28	30	32	33	34	35	36	39	41	42	43	44	45	46	47	48	50								

BÖLGE	İL ADI	BÖLGESEL DESTEKLERDEN FAYDALANABİLECEK SEKTÖR NUMARALARI / KONULARI									
8. BÖLGE	BOZCAADA VE GÖKÇEADA İLÇELERİ	1	2	3	41	43	44	45	46	48	50
	AĞRI										
	ARDAHAN										
	BATMAN										
	BİNGÖL										
	BİTLİS										
	DİYARBAKIR	Aşağıda yer alanlar hariç, diğer yatırımlar bölgesel desteklerden yararlanır.									
	HAKKARİ										
	İĞDIR	- Ek-4'te yer alan teşvik edilmeyen veya teşvik edilebilmesi için belirlenen şartları sağlamayan yatırımlar.									
	KARS	- Enerji üretimine yönelik yatırımlar.									
	MARDİN	- Kamu kurum ve kuruluşları ile kamu kurumu niteliğindeki diğer kuruluşlar tarafından gerçekleştirilecek hizmet ve altyapı yatırımları.									
	MUŞ	- Müteharrik karakterli yatırımlar (dipnot 2 ve 12 hükümleri saklı kalmak kaydıyla).									
	SİİRT										
	ŞANLIURFA										
SIRNAK											
VAN											

DİP NOTLAR:

- 1- İstanbul ili hariç olmak üzere, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından ilan edilen İhtisas Organize Sanayi Bölgelerinde gerçekleştirilecek ihtisas konusundaki yatırımlar, ilgili bölgede seçilmiş sektörler arasında yer almaya dahi bölgesel desteklerden yararlanır.
- 2- (Mülga: RG-20/1/2018-30307)
- 3- Turizm yatırım/işletme belgeli özel tesis, yayla/dağ evi ve butik otel yatırımlarında "3 yıldız ve üzeri" şartı aranmaz.
- 4- (Değişik:RG-20/1/2018-30307) 5 nci bölgede gerçekleştirilecekler ve US-97 Kodu 2102, 2109.1.02, 2109.3, 2109.4 olan üretim konularına yönelik yatırımlar hariç olmak üzere, sadece kağıt hamurundan başlayan entegre kağıt ve kağıt ürünleri üretimi konusundaki yatırımlar bölgesel desteklerden yararlanabilir.
- 5- Entegre hayvancılık yatırımlarında;
 - 1 İnci ve 2 nci bölgede: süt yönlü büyükbaş entegre yatırımlarında 500 büyükbaş, et yönlü büyükbaş entegre yatırımlarında 700 büyükbaş/dönem, damızlık büyükbaş entegre yatırımlarında 500 büyükbaş, damızlık küçükbaş hayvan entegre yatırımlarında 2.000 küçükbaş, süt ve et yönlü küçükbaş entegre yatırımlarında 2.000 küçükbaş/dönem ve kanatlı entegre yatırımlarında 200.000 adet/dönem asgari kapasite şartı aranır (damızlık kanatlı entegre yatırımlarında kapasite şartı aranmaz).
 - 3 üncü, 4 üncü ve 5 inci bölgede: süt yönlü büyükbaş entegre yatırımlarında 300 büyükbaş, et yönlü büyükbaş entegre yatırımlarında 500 büyükbaş/dönem, damızlık büyükbaş entegre yatırımlarında 300 büyükbaş, damızlık küçükbaş entegre yatırımlarında 1.000 küçükbaş, süt ve et yönlü küçükbaş entegre yatırımlarında 1.000 küçükbaş/dönem ve kanatlı entegre yatırımlarında 200.000 adet/dönem asgari kapasite şartı aranır (damızlık kanatlı entegre yatırımlarında kapasite şartı aranmaz).
- 6- (Değişik:RG-20/1/2018-30307) 6 nci bölge hariç olmak üzere, gıda ürünleri ve içecek imalatı yatırımlarından "şehriye, kuskus, yulka, kadayıf, ekmekek (donuk ekmekek ve ekmekek hamuru hariç), pirinç, rakı, bira, İnter pamuğu, çay, fındık kırma/kavurma, hazır çorba ve et suları ve müstahzarları üretimleri ile tahıl ve baklagil tasnif ve ambalajlanması" yatırımları bölgesel desteklerden yararlanamaz.
- 7- Derinin tabaklanmasına yönelik yatırımlar sadece organize sanayi bölgelerinde teşvik edilir.
- 8- Altıncı Bölge hariç olmak üzere, İplik ve dokuma (yün İpliği), akıllı ve çok fonksiyonlu teknik tekstil, halı, taffing, dokunmamış-örümlemiş kumaş, çuval hariç konularında sadece modernizasyon dâhilindeki yatırımlar bölgesel desteklerden yararlanır.
- 9- 6 nci bölge hariç olmak üzere, I. grup madenler ve mıcır yatırımları ile İstanbul İlinde gerçekleştirilecek maden İstihraç ve/veya İşleme yatırımları bölgesel desteklerden yararlanamaz.
- 10- Aşağıda belirtilen yatırım konuları bulunduğu bölgede uygulanan bölgesel desteklerden yararlanır:
 - a) Müteharrik karakterli araçlar hariç olmak üzere lojistik yatırımları.
 - b) Jeotermal enerji ile veya enerji santralleri atık isisi ile konut ısıtma/soğutma yatırımları.
 - c) (Değişik:RG-8/4/2015-29320) (Mülga: RG-5/10/2016-29848)
 - ç) (Değişik:RG-20/1/2018-30307) Asgari 5 milyon TL tutarındaki havalımanı ve havalımanı yer hizmetleri yatırımları ile İman ve İman hizmetleri yatırımları (yat İmanı ve marina dahil).
 - d) (Ek:RG-5/3/2015-29286) İstanbul İli hariç olmak üzere, rafine edilmiş petrol ürünleri yatırımları.
 - e) (Ek:RG-8/4/2015-29320) 4 üncü ve 5 inci bölgelerde gerçekleştirilecek cam ve cam ürünleri imalatı konusundaki yatırımlar (çok katlı yapıtım camiarı hariç).
 - f) (Ek:RG-8/4/2016-29678) Turizm yatırım veya İşletme belgeli deniz turizmi tesis yatırımları.
 - g) (Ek:RG-22/2/2017-29987) 5 İnci bölge İllerinde aynı organize sanayi bölgesinde gerçekleştirilecek komple yeni cinsindeki İplik, dokuma ve apreleme konularında her üç yatırım konusunu içeren entegre yatırımlardan, İplik ve dokuma kapasitesinin apreleme kapasitesini aşmaması kaydıyla EK-2A ve EK-4'de belirtilen asgari tutarları aynı aynı sağlayan yatırımlar.
 - ğ) (Ek:RG-22/2/2017-29987) 4 üncü ve 5 inci bölgelerde gerçekleştirilecek kauçuk ve kauçuk ürünleri imalatı konusundaki yatırımlar.
- 11- (Değişik:22/2/2018-30340) Birden fazla bölgede gerçekleştirilecek bölgesel yatırımlar, görece daha fazla gelişmiş bölgenin desteklerinden yararlanır. Ancak, bölgesel nitelikteki entegrasyon yatırımlarında entegrasyonu oluşturan ve farklı bölgelerde gerçekleştirilecek yatırımlar, aynı teşvik belgeli düzenlenmesi kaydıyla bulunduğu bölgenin desteklerinden yararlanır.
- 12- (Değişik:RG-9/5/2014-28995) Asgari 5 milyon TL tutarındaki sondaj yatırımları 2 nci bölgede uygulanan bölgesel desteklerden yararlanır.
- 13- (Ek:RG-22/2/2017-29987) Cazibe Merkezleri Programı kapsamındaki İllerde kurulacak çağrı merkezleri ve veri merkezleri, kurulduğu bölgenin bölgesel teşviklerinden herhangi bir asgari yatırım tutarı şartı aranmaksızın yararlanır.

Ek B. Büyük Ölçekli Yatırımlar

Sıra No	Yatırım Konuları	Asgari Sabit Yatırım Tutarları (Milyon TL)
1	Rafine Edilmiş Petrol Ürünleri İmalatı	1000
2	Kimyasal Madde ve Ürünlerin İmalatı	200
3	(Değişik:RG-8/4/2016-29678) (Değişik:RG-20/1/2018-30307) Liman ve Liman Hizmetleri Yatırımları ile Havalimanı ve Havalimanı Yer Hizmetleri Yatırımları	200
4	Motorlu Kara Taşıtlarının İmalatı Yatırımları: a) Motorlu Kara Taşıtları Ana Sanayi Yatırımları b) Motorlu Kara Taşıtları Yan Sanayi Yatırımları	200 50
5	Demiryolu ve Tramvay Lokomotifleri ve/veya Vagon İmalatı Yatırımları	50
6	Transit Boru Hattıyla Taşımacılık Hizmetleri Yatırımları	
7	Elektronik Sanayi Yatırımları	
8	Tıbbi Alet, Hassas ve Optik Aletler İmalatı Yatırımları	
9	İlaç Üretimi Yatırımları	
10	Hava ve Uzay Taşıtları ve/veya Parçaları İmalatı Yatırımları	
11	Makine (Elektrikli Makine ve Cihazlar Dahil) İmalatı Yatırımları	
12	Metal Üretimine Yönelik Yatırımlar: [Maden Kanununda belirtilen IV/c grubu metalik madenlerin cevher ve/veya konsantresinden nihai metal üretimine yönelik yatırımlar (bu tesislere entegre madencilik yatırımları dahil)]	

Ek C. Orta Yüksek Teknolojili Ürünler

ORTA-YÜKSEK TEKNOLOJİLİ YATIRIM KONULARI

2411.2.07	B.Y.S. Boyayıcı Maddeler; Luminifer Olarak Kullanılan İnorganik Ürünler
2411.3.08	Süfitt ve süfatlar
2411.3.09	Fosfatlar, fosfonatlar, fosfatlar ve polifosfatlar, nitratlar
2411.4	Diğer Organik Ana Kimyasal Maddelerin İmalatı
2412	Kimyasal Gübre ve Azotlu Bileşiklerin İmalatı
2413	Sentetik Kauçuk ve Plastik Hammaddelerin İmalatı
2429.2	Tutkallı ve Islatın İmalatı
2429.6.07	Modelleme Macunları; Dış Mumu, Dijitalde Kullanılan Alçı Esaslı Müstahzarlar; YangınSöndürme Aletleri İçin Dolgu Maddeleri ve Bileşimler; Mikro-Organizmaların Geliştirilmesinde Kullanılan Müstahzar Kültür Ortamları; B.Y.S. Laboratuvarında veya Teşhiste Kullanılan Karma Reaktifler
2429.6.08	Disk, Pul vb. Şekillerde, Elektronikte Kullanılmak Üzere Dope Edilmiş Kimyasal Elementler
2429.6.11	Metal Sahiplerin Tamir Demosinde Kullanılan Müstahzarlar; Vulkanizasyon Cabuklaştırıcı Maddeler; B.Y.S. Kauçuk ve Plastikler İçin Plastikasyon ve Stabilizatör Bileşimleri; B.Y.S. Reaksiyon Başlatıcılar, Hızlandırıcılar, Katalizörler; B.Y.S. Kuvvet Halinde Alkalibenzoller ve Alkalinafalinler
2911	İçten Yanmalı Motor ve Türbin İmalatı; Uçak, Motorlu Taşıt ve Motosiklet Motorları Hariç
2912.1	Pompa ve Kompresör İmalatı
2913	Mil Yatağı, Disk, Dişli Takımı ve Tahrik Tertibat İmalatı
2914	Sanayi Fırını, Ocak ve Ocak Akışlevicilerin İmalatı
2915	Kaldırma ve Topma Teçhizat İmalatı
2919	Diğer Genel Amaçlı Makinelerin İmalatı
2921	Tarım ve Orman Makineleri İmalatı
2922	Takım Tezgahları İmalatı
2923	Metalleri Makineleri İmalatı
2924	Modem, Topoğraf ve İnşaat Makineleri İmalatı
2925	Gıda, İçecek ve Tütün İşleyen Makinelerin İmalatı
2926	Tekstil, Giyim Eşyası ve Deri İşlemede Kullanılan Makinelerin İmalatı
2927	Silah ve Mühimmat İmalatı (Av Tüfekleri, Av Tüfeklerine Yönelik Fişekler ve Av Tüfeği Aksesuar ve Parçaları Hariç)
2929	Diğer Özel Amaçlı Makinelerin İmalatı
2930	B.Y.S. Ev Aletleri İmalatı
3110	Elektrik Motoru, Jeneratör ve Transformatörlerin İmalatı
3120	Elektrik Dağıtım ve Kontrol Cihazları İmalatı
3140.0.03	Starter Pistonlu Motorlar İçin Kurşun Asitli Akümülatörler
3140.0.05	Nikel-Kadmium, Nikel-Çelik ve Diğer Elektrik Akümülatörleri
3190	B.Y.S. Elektrikli Teçhizat İmalatı
34	Motorlu Kara Taşıtları İmalatı
352	Demiryolu ve Tramvay Lokomotifleri ile Yağutlarının İmalatı
3591	Motosiklet İmalatı
3592.2	Sakat Taşıyıcıları İmalatı

Ek D. Teşvik Edilmeyecek veya Teşviki Belirli Şartlara Bağlı Yatırım Konuları

I – TEŞVİK EDİLMEMEYEN YATIRIMLAR

A. TARIM VE TARIMSAL SANAYİ

- 1- (*Değişik:RG-9/5/2014-28995*) (*Değişik:RG-5/3/2015-29286*) Un, irmik (makarna imalatı ile entegre irmik yatırımları ve mısır irmiği yatırımları hariç), yem (balık unu, balık yağı, balık yemi ve entegre hayvancılık üretimi içindeki yem üretimi hariç), mısır nişastası ve nişasta bazlı şeker (nişasta sütünden, münhasıran kristal fruktoz üretimine yönelik yatırımlar hariç).
- 2- Dışarıya yemek hizmeti sunan işletmeler (hazır yemek).
- 3- Küp şeker.
- 4- 5 dekarın altındaki seracılık yatırımları.
- 5- Bitkisel üretim (5 dekar ve üstü seracılık yatırımları, kültür mantarı yetiştiriciliği ve entegre hayvancılık yatırımları içerisindeki yem bitkileri yetiştiriciliği hariç).
- 6- Bölgesel uygulamalar kapsamında teşvik edilecek entegre hayvancılık yatırımları ve şartlı desteklenecek hayvancılık yatırımları dışındaki hayvancılık yatırımları.
- 7- 5 ton/gün ve altında üretim kapasitesine sahip süt işleme yatırımları.

B. İMALAT, ENERJİ VE MADENCİLİK YATIRIMLARI

- 1- Tuğla ve kiremit üretimine yönelik modernizasyon cinsi dışındaki yatırımlar.
 - 2- (*Değişik:RG-22/6/2018-30456*) Kütlü pamuk işleme yatırımları (İğdır ilinde gerçekleştirilecek asgari 30.000 ton/yıl kapasiteli kütlü pamuk işleme yatırımları hariç).
 - 3- İplik ve dokuma (yün ipliği, 15 milyon Türk Lirasının üzerindeki iplik yatırımları, 5 milyon Türk Lirasının üzerindeki dokuma yatırımları, akıllı ve çok fonksiyonlu teknik tekstil, halı, tafting, dokunmamış/örülmemiş kumaş ve çuval üretimine yönelik yatırımlar hariç) konularında modernizasyon yatırımları dışındaki yatırımlar.
 - 4- (*Değişik:RG-15/2/2013-28560*) (*Değişik:RG-8/4/2015-29320*) Doğalgaza dayalı elektrik üretimi yatırımları (19/6/2012 tarihinden önce Enerji Piyasası Düzenleme Kurumundan lisansı alınmış olan komple yeni ve tevsi yatırımlar ile özgül yakıt tüketimini asgari %15 oranında azaltmaya yönelik modernizasyon cinslerindeki yatırımlar hariç).
 - 5- Rödovans sözleşmesine istinaden gerçekleştirilecek madencilik yatırımları (Kamu kurum ve kuruluşları veya bunların doğrudan iştirakleri ile yapılan anlaşmalara istinaden kamuya ait maden sahalarında yapılan madencilik yatırımları bu kapsamda değerlendirilmez).
 - 6- (*Mülga: RG-30/5/2013-28662*)
 - 7- Ek-5'de yer alan demir çelik ürünlerinin üretimine yönelik yatırımlar (Ancak, bu üretim konularında aşağıdaki kriterleri birlikte sağlayan işletmeler sadece genel teşvik sisteminden desteklenebilir.
 - a) Ortaklık yapısındaki bir veya birden fazla tüzel kişinin veya kamu kurum ve kuruluşunun hisseleri toplamının %25 veya daha fazla olmaması.
 - b) Başka bir işletmenin sermayesinin %25 veya daha fazlasına sahip olmaması.
 - c) Çalışan sayısı yıllık 250 kişiden az olması.
 - ç) Yıllık net satış hasılatı 50 milyon Avro veya mali bilançosu değeri 43 milyon Avro karşılığı Türk Lirasını aşmaması.
- Bu kriterler, 2009/15199 sayılı Bakanlar Kurulu Kararına istinaden düzenlenen belgelere de uygulanabilir).

8- Sentetik elyaf veya sentetik ipliğin ekstrüzyon yöntemiyle üretimine yönelik modernizasyon

cinsi dışındaki yatırımlar (Ancak, söz konusu modernizasyon yatırımları ile 7 nci maddede belirtilen kriterleri birlikte sağlayan işletmelerin sentetik elyaf veya sentetik ipliğin ekstrüzyon yöntemiyle üretimine yönelik yatırımları sadece genel teşvik sisteminden desteklenebilir).

C. HİZMETLER SEKTÖRÜ

1- (Değişik:RG-13/10/2012-28440) (Değişik:RG-22/6/2018-30456) (Değişik:RG-22/6/2018-30456) Okul öncesi, ilkokul, ortaokul, lise ve yükseköğretim ile hava araçlarının kullanım, tamir ve bakımına yönelik eğitim yatırımları dışında kalan eğitim yatırımları.

2- (Değişik:RG-13/10/2012-28440) Poliklinik, muayenehane ve müşterek muayenehane yatırımları.

3- Turizm yatırım/işletme belgeli oteller, butik oteller, tatil köyleri, özel konaklama tesisleri ve dağ/yayla evleri dışında kalan turizm konaklama tesisleri.

4- Ülke genelinde yayım yapan günlük gazete basım hizmetleri, televizyon/radyo yayıncılığı ve baskı, basım, matbaa ve ambalaj yatırımları dışındaki basın ve yayın yatırımları.

5- Sinema salonu yatırımları.

6- Müteahhitlik hizmetleri ve konut üretimine yönelik yatırımlar.

7- Yolcu ve yük taşımacılığına yönelik otobüs ile çekici ve treyler yatırımları (Belediyelerin yapacakları yatırımlar hariç).

8- Hipermarket, ticaret merkezi, alışveriş merkezi ve otopark yatırımları dâhil toptan ve perakende ticarete yönelik yatırımlar.

9- Kara taşıtları bakım, onarım ve servis istasyonu yatırımları.

10- Petrol ürünleri (LPG dâhil) dağıtım yatırımları, akaryakıt istasyonu yatırımları. 11- Karayolları dinlenme tesisi yatırımları, mola noktaları.

12- (Değişik:RG-28/4/2018-30405) Lokanta, kafeterya, eğlence yeri, günübirlik tesis (Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgelerinde yapılacak turizm yatırım belgeli günübirlik tesisler hariç), termal kür tesisi ve yüzme havuzu yatırımları.

13- Yat ithali yatırımları.

14- Taşıt kiralama yatırımları. 15- Halı yıkama yatırımları.

16- Gayrimenkul kiralama ve iş faaliyetleri (Yazılım, AR-GE faaliyetleri, veri tabanı faaliyetleri, veri işleme, teknik test ve analiz faaliyetleri, ambalajlama faaliyetleri ile gösteri, sergi ve kongre faaliyetleri hariç).

17- Finansal kiralama faaliyetleri hariç olmak üzere mali aracı kuruluşların yatırımları. 18- Kapalı alanı 500 m²'nin altında olan soğuk hava deposu yatırımları.

19- Komple yeni ve tevsi niteliğindeki tersane yatırımları.

II - TEŞVİK İ BELİRLİ ŞARTLARA BAĞ LI YATIRIM K O N U L A R I

A. TARIM VE TARIMSAL SANAYİ

- 1- Süt yönlü büyükbaş entegre yatırımlarında asgari 150 büyükbaş. 2- Et yönlü büyükbaş entegre yatırımlarında asgari 150 büyükbaş.
- 3- Damızlık büyükbaş entegre hayvan yetiştiriciliğinde (et/süt yönlü) asgari 150 büyükbaş/dönem.
- 4- Kanatlı entegre yatırımlarında 100.000 adet/dönem.
- 5- Süt ve et yönlü küçükbaş entegre yatırımlarında (damızlık dâhil) 1.000 küçükbaş/dönem şartı aranır.

B. İMALAT SANAYİ

1- (Mülga: RG-22/6/2018-30456)

2- Hazır beton yatırımlarında asgari 100 m³/saat ve üzerindeki komple yeni yatırımlar için teşvik belgesi düzenlenebilir.

C. HİZMETLER SEKTÖRÜ

1- Bir veya birkaç yerde gümrükleme ve sigortacılık hizmetlerinin de sunulduğu antrepo, elleçleme-paketleme ve otomasyon hizmetlerini birlikte içeren, asgari toplam kapalı alanı 10.000 m² olan entegre lojistik yatırımları için, Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığında alınmış L2 belgesinin yatırım süresi sonuna kadar ibraz edilmesi kaydıyla, teşvik belgesi düzenlenebilir. Söz konusu teşvik belgeleri kapsamına yük taşımacılığına yönelik araçlar dâhil edilmez.

2- Boru hattıyla taşımacılık, petrol ve doğalgaz ürünleri, dolun ve depolama tesisi yatırımlarında dağıtım araçları ve tüpler hariç olmak üzere, sadece sabit tesise yönelik harcamalar için teşvik belgesi düzenlenebilir.

3- Kültür yatırımları için, Kültür ve Turizm Bakanlığında alınacak kültür belgesine istinaden teşvik belgesi düzenlenebilir. Ancak, münhasıran bu amaçla inşa edilenler dışında, yeme-içme, spor, eğlence ve satış üniteleri gibi birimler kapsama dâhil edilmez.

4- Kültür ve Turizm Bakanlığında alınacak turizm belgesini haiz eğlence merkezi ve temalı tesis gibi konaklama içermeyen turizm yatırımları teşvik belgesine bağlanabilir. Ancak, münhasıran bu amaçla inşa edilenler dışında, yeme-içme, spor, eğlence ve satış üniteleri gibi birimler kapsama dâhil edilmez.

5- Kültür ve Turizm Bakanlığında alınacak Kültür veya Turizm Belgesini haiz fuar, kongre, sergi ve gösteri merkezi yatırımları için teşvik belgesi düzenlenebilir. Fuar ve sergi merkezlerinde,

otopark hariç asgari kapalı alanın 5000 m², kongre merkezlerinde asgari koltuk sayısının 1000, gösteri merkezlerinde ise asgari koltuk sayısının 2500 olması şartı aranır.

6- Spor tesisi yatırımlarında asgari 10 milyon TL sabit yatırım şartı aranır.

7- Havaalanı yer hizmeti yatırımlarında teşvik belgesi kapsamına trafiğe çıkmayan ve sadece apronda kullanılan motorlu taşıtlar dâhil edilebilir. Binek otomobilleri proje kapsamına dâhil edilmez.

8- Havayolu işletmeciliği ve kargo taşımacılığı yatırımlarında temin edilecek uçaklarda birim başına asgari kapasitenin 50 koltuk, kargo uçaklarında ise asgari kargo kapasitesinin 30.000 kg olması şartı aranır. Faaliyet konusu bizatihi havayolu işletmeciliği ve/veya kargo taşımacılığı olan yatırımlar dışında genel amaçlı ve hava taksi işletmeciliği amaçlı yatırımlar için teşvik belgesi düzenlenmez.

9- Uydu, telsiz, kablo vb. iletişim ortamlarından gelen haberleşme, radyo, televizyon ve veri sinyallerini birleştirip tek bir paket halinde nihai tüketiciye iletimini sağlayan hizmet yatırımlarında nihai hizmeti alanlar tarafından kullanılan yatırım malları destek unsurlarından faydalandırılmaz.

10- Kamu kurum ve kuruluşları, belediyeler, il özel idareleri, birlik, kooperatif vb. kuruluşların görev alanlarına yönelik olarak yapacakları yatırımlar proje bazında değerlendirilerek teşvik belgesi düzenlenebilir.

11- Sadece vinç hizmetlerine yönelik yatırımlarda her bir vinç için asgari 100 ton kaldırma kapasitesi aranır. 500 ton kaldırma kapasitesinin altında kullanılmış vinç ithaline izin verilmez.

12- Çamaşır yıkama ve kurutma yatırımlarında asgari 2 milyon TL sabit yatırım şartı aranır.

13- Yat inşa yatırımlarında teşvik belgesi düzenlenebilmesi için yat boyunun asgari 24 metre olması şartı aranır.

Ek E. Bartın Merkez 1. Organize Sanayi Bölgesi Müteşebbis Teşekkül Kararı

BARTIN MERKEZ I.ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİ MÜTEŞEBBİS TEŞEKKÜL KARARI

KARAR TARİHİ : 19.01.2017
KARAR NO : 2017-01

Bartın Merkez 1. Organize Sanayi Bölgesi Müteşebbis Teşekkülü Vali Nusret DİRİM Başkanlığında Valilik Toplantı Salonu'nda toplandı.

Yönetim ve Denetim Kurullarına 2017 yılı için huzur hakları, parsel m² birim fiyatları ve Yönetim Giderleri Katılım payı bedellerinin belirlenmesi konusu görüşüldü.

Organize Sanayi Bölgeleri Uygulama Yönetmeliğinin, Müteşebbis heyet ve genel kurulun görev ve yetkilerinin tanımlandığı 35.madde (y) bendinde "...yönetim ve denetim kurulu üyelerine ödenecek toplantı başına huzur hakkının veya aylık ücretin tespit edilmesi..." dendiği ve 52.madde "(1) Müteşebbis heyet, yönetim ve denetim kurulu üyelerinden kamu personeli olanlara toplantı başına huzur hakkı, diğerlerine de aylık ücret ödenebilir.(2) Kamu personeli olanlara ödenecek huzur hakkının ve kamu personeli olmayanlara ödenecek huzur hakkı veya aylık ücretin aylık tutarı, onaltı yaşından büyükler için belirlenen asgari ücretin brüt tutarını geçmeyecek şekilde her yıl müteşebbis heyet veya genel kurul tarafından tespit olunur...." denildiği görüldü ve 01.01.2017 tarihinden geçerli olmak üzere;

- 1- Aylık 2 oturum ücretini geçmemek üzere Yönetim Kurulu Başkanına aylık olarak net asgari ücret düzeyinde, üyelere ve Denetim Kurulu üyelerine aylık olarak net asgari ücretin % 70'i oranında net huzur hakkı ödenmesine, huzur haklarının belli olmadığı yıllarda belirtilen oranlarda devam etmesine,
- 2- Üyelerden Kamu görevlisi olanlardan 631 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 12. maddesi çerçevesinde işlem yapılmasına,
- 3- 2017 yılı için OSB'de parsel m² bedeli olarak 35 TL, Yönetim Giderleri Katılım Payının 0,040 TL belirlenmesine, boş ve atıl durumda olan (kiraya verilmeyen ve üretim yapılmayan) parsellerde 0,2 TL olarak belirlenmesine, belirlenmediği yıllarda yeniden değerlendirilme oranına göre işlem yapılmasına,

Mevcudun oybirliği ile karar verildi.

Nusret DİRİM
Vali
OSB Müteşebbis Teşekkül Bşk

Kenan DURSUN
İl Genel Meclis Başkanı
OSB Müteşebbis Teşekkül Bşk. V.

Samir KARAKAŞ
Bartın TSO Yür. Krl. Üye
OSB Müteşebbis Teşekkül Üyesi

İbrahim KAYIŞ
İl Özel İdaresi Genel.Skr.
OSB Müteşebbis Teşekkül Üyesi

Yılmaz HIZOĞLU
OSB Müteşebbis Teşekkül Üyesi

Nejat VURAL
OSB Müteşebbis Teşekkül Üyesi

Özcan YAZ
OSB Müteşebbis Teşekkül Üyesi

Sabri MESCIER
OSB Müteşebbis Teşekkül Üyesi

Muzaffer YELKENCİ
OSB Müteşebbis Teşekkül Üyesi

Ahmet KALAYCI
OSB Müteşebbis Teşekkül Üyesi

Gürkan ALDATMAZ
OSB Müteşebbis Teşekkül Üyesi

Ahsen TÜTÜNCÜ
OSB Müteşebbis Teşekkül Üyesi

Ramazan TAŞ
OSB Müteşebbis Teşekkül Üyesi

Uğur KARADEMİR
OSB Müteşebbis Teşekkül Üyesi

Kerem AYDIN
OSB Müteşebbis Teşekkül Üyesi

Ek F. 2009-2019 Yılları Arasında Bartın İli Kamu Yatırımları Verileri

2009 Yılı Genel Durumu;

PROJE SAYISI	: 206
PROJE BEDELLERİ TOPLAMI	: 538.283.049,72
ÖNCEKİ YILLAR HARC.	: 135.446.644,69
2009 YILI YATIRIM	: 71.235.422,21
DÖNEM SON. KADAR YAP. HARC.	: 59.878.074,02
NAKDİ GERÇEKLEŞME ORANI (%)	: 84,06

İlimizde 2009 yılı olarak, **538.283.049,72 TL** toplam proje bedelli, **206 adet proje** yürütülmüştür. Bu projeler için **71.235.422,21 TL** ayrılmış olup, 2009 yılı sonuna kadar da **59.878.074,02 TL** harcama yapılmıştır. **Nakdi gerçekleştirme oranı % 84,06** dır.

2010 Yılı Genel Durumu;

PROJE SAYISI	442
PROJE BEDELLERİ TOPLAMI:	569.866.707
ÖNCEKİ YILLAR HARC.:	190.180.358
2010 YILI YATIRIM:	84.763.012
DÖNEM SON. KADAR YAP. HARC.:	62.513.928
NAKDİ GERÇEKLEŞME ORANI (%):	73

İlimizde 2010 yılı olarak, **569.866.707,13 TL** toplam proje bedelli, **442 adet proje** yürütülmüştür. Bu projeler için **84.763.012,40 TL** ayrılmış olup, 2010 yılı sonuna kadar da **62.513.928,77 TL** harcama yapılmıştır. **Nakdi gerçekleştirme oranı % 73,75** 'tir.

2011 Yılı Genel Durumu;

PROJESAYISI	: 440
PROJE BEDELLERİ TOPLAMI	: 801.380.664,18
ÖNCEKİ YILLAR HARC.	: 217.688.028,29
2011 YILI YATIRIM	: 99.913.446,92
DÖNEM SON. KADAR YAP. HARC.	: 73.282.088,55
NAKDİ GERÇEKLEŞME ORANI (%)	: 73,35

İlimizde 2011 yılında, 801.380.664,18 TL toplam proje bedelli, 440 adet proje yürütülmektedir. Bu projeler için 99.913.446,92 TL ayrılmış olup, Yılsonu itibari ile 73.282.088,55 TL harcama yapılmıştır. Nakdi gerçekleşme oranı % 73,35 'dir.

2012 Yılı Genel Durumu;

PROJE SAYISI	: 377
PROJE BEDELLERİ TOPLAMI	: 1.196.658.490,52 TL.
ÖNCEKİ YILLAR HARC.	: 254.770.272,62 TL.
2012 YILI YATIRIMI	: 236.552.870,63 TL.
DÖNEM SON. KADAR YAP. HARC.	: 194.494.451,66 TL.
NAKDİ GERÇEKLEŞME ORANI (%)	: 82,22
BİTİRİLEN PROJE ORANI (%)	: 62,86

İlimizde 2012 Aralık sonu itibari ile 1.196.658.490,52 TL. toplam proje bedelli, 377 adet proje yürütülmektedir. Bu projeler için 2012 yılında 236.552.870,63 TL. ödenek tahsis edilmiş olup, bu ödenekten yıl sonu itibari ile 194.494.451,66 TL. harcama yapılmıştır. Nakdi gerçekleşme oranı % 82,22 'dir.

2013 Yılı Genel Durumu;

PROJESAYISI	: 563
PROJE BEDELLERİ TOPLAMI	: 1.556.260.738,84TL.
ÖNCEKİ YILLARHARC.	: 347.228.278,33 TL.
2013 YILI YATIRIMI	: 307.862.097,18 TL.
DÖNEMSON.KADAR YAP.HARC.	: 275.501.698,82 TL.
NAKDİ GERÇEKLEŞME ORANI (%)	: 89,49

İlimizde 2013 yılında 1.556.260.738,84 TL toplam proje bedelli 563 adet proje yürütülmüştür. Bu projeler için 2013 yılında 307.862.097,18 TL ödenek tahsis edilmiş olup; bu ödenekten 275.501.698,82 TL harcama yapılmıştır. Nakdi gerçekleşme oranı % 89,49 'dur.

2014 Yılı Genel Durumu;

PROJE SAYISI	: 421
PROJE BEDELLERİ TOPLAMI	: 1.784.994.971,45 TL.
ÖNCEKİ YILLAR HARC.	: 419.420.569,23 TL.
2014 YILI YATIRIMI	: 253.321.722,04 TL.
DÖNEM SON. KADAR YAP. HARC.	: 219.859.145,34 TL.
NAKDİ GERÇEKLEŞME ORANI (%)	: 86,79

İlimizde 2014 yılı itibari ile 1.784.994.971,45 TL toplam proje bedelli 421 adet proje yürütülmüştür. Bu projeler için 2014 yılında 253.321.722,04 TL ödenek tahsis edilmiş olup; bu ödenekten 219.859.145,34 TL harcama yapılmıştır. Nakdi gerçekleşme oranı % 86,79 'dur.

2015 Yılı Genel Durum;

PROJESAYISI	: 503
PROJE BEDELLERİ TOPLAMI	: 1.981.286.763,33TL.
ÖNCEKİ YILLAR HARC.	: 550.120.137,81 TL.
2015 YILI YATIRIMI	: 315.439.998,59 TL.
DÖNEM SON. KADAR YAP. HARC.	: 269.606.728,96 TL.
NAKDİ GERÇEKLEŞME ORANI (%)	: 85,47

İlimizde 2015 yılında **1.981.286.763 TL** toplam proje bedelli **503 adet proje** yürütülmüştür. Bu projeler için 2015 yılında **315.439.998 TL** ödenek tahsis edilmiş olup, bu ödenekten **269.606.728 TL** harcama yapılmıştır. **Nakdi gerçekleşme oranı % 85,47** 'dir.

2016 Yılı Genel Durum;

PROJESAYISI	: 385
PROJE BEDELLERİ TOPLAMI	: 5.933.086.825,67TL.
ÖNCEKİ YILLAR HARC.	: 686.680.913,31 TL.
2016 YILI YATIRIMI	: 446.829.331,35 TL.
DÖNEM SON. KADAR YAP. HARC.	: 352.029.802,56 TL.
NAKDİ GERÇEKLEŞME ORANI (%)	: 78,78

İlimizde 2016 yılında **5.933.086.825,67 TL.** toplam proje bedelli **385 adet proje** yürütülmüştür. Bu projeler için 2016 yılında **446.829.331,35 TL.** ödenek tahsis edilmiş olup, bu ödenekten **352.029.802,56 TL.** harcama yapılmıştır. **Nakdi gerçekleşme oranı % 78,78** 'dir.

2017 Yılı Genel Durum;

PROJESAYISI	: 468
PROJE BEDELLERİ TOPLAMI	: 6.634.644.311,92 TL.
ÖNCEKİ YILLAR HARC.	: 843.094.867,85 TL.
2017 YILI YATIRIMI	: 597.064.302,83 TL.
DÖNEM SON. KADAR YAP. HARC.	: 510.945.214,81 TL.
NAKDİ GERÇEKLEŞME ORANI (%)	: 85,58

İlimizde 2017 yılında 6.634.644.311,92 TL toplam proje bedelli 468 adet proje yürütülmüştür. Bu projeler için 2017 yılında 597.064.302,83 TL ödenek tahsis edilmiş olup, bu ödenekten 510.945.214,81 TL harcama yapılmıştır. Nakdi gerçekleşme oranı % 85,58 'dir.

2018 Yılı Genel Durum;

PROJESAYISI	: 281
PROJE BEDELLERİ TOPLAMI	: 7.112.252.732,58 TL.
ÖNCEKİ YILLAR HARC.	: 1.104.841.113,82 TL.
2018 YILI YATIRIMI	: 845.011.027,43 TL.
DÖNEM SON. KADAR YAP. HARC.	: 784.575.579,14 TL.
NAKDİ GERÇEKLEŞME ORANI (%)	: 92,85

İlimizde 2018 yılı içerisinde 7.112.252.732,58 TL bedelli 281 adet proje yürütülmüştür. Bu projeler için 2018 yılında 845.011.027,43 TL ödenek tahsis edilmiş olup, bu ödenekten 784.575.579,14 TL harcama yapılmıştır. Nakdi gerçekleşme oranı % 92,85 'dir.

Ek G. Mali Destek Programı ve Teşvik Sisteminin etkinlik kıyaslaması

Değerlendirilen Kriter	Değerlendirilen Durum	Yöntem		Görece Durum		Görece Etkin Olan Mekanizma
		Mali Destek Programı (MDP)	Teşvik Sistemi (TS)	MDP	TS	
Başvuru Prosedürü	Başvuru zamanlaması	Proje Teklif Çağrısı Usulü-Ajansça tayin edilen zaman dilimlerinde başvuru yapılabilir.	Yılın her iş günü için başvuru imkânı vardır.	Zayıf Yön	Güçlü Yön	Teşvik Sistemi
Başvuru Prosedürü	Başvuru mekanizmasının kullanımı	Proje Teklif Çağruları esnasında KAYS Sistemi Üzerinden başvuru (elektronik sistem)	E-TUYS üzerinden başvuru (elektronik sistem)	Güçlü Yön	Güçlü Yön	Eşitlik
Başvuru Prosedürü	Başvuru için harcanan zaman (izin ve ruhsatlar iş ve işlemleri hariç)	Duyuru süresi ve proje kabul süreci(teklif çağrısının ilanı, bilgilendirme toplantıları, eğitim toplantıları ve projenin son başvuru tarihi)	İlgili belgelerin temini sonrasında akreditasyon ve başvuru	Zayıf Yön	Güçlü Yön	Teşvik Sistemi
Başvuru Prosedürü	Başvuru dosyalarının hazırlanması için gösterilen çaba ve ihtiyaç duyulan teknik bilgi	Proje Döngüsü Yönetimine uygun olarak hazırlanan proje dosyası- genel itibari ile kurum dışından teknik danışmanlık veya kurum personeli için kendi alanı haricinde teknik bir eğitim gerektirmektedir.	Nispeten daha sade bir başvuru dosyası- başvuru dosyasının hazırlanmasında kullanılan, kendi alanı haricinde, özel bir teknik bilgi/yöntem söz konusu değildir.	Zayıf Yön	Güçlü Yön	Teşvik Sistemi

Başvuru Prosedürü	Başvuruların değerlendirilmesin de harcanan zaman	Bağımsız değerlendirme, değerlendirme komitesi, Genel Sekreter İncelemesi ve Yönetim Kurulu kararı sonrası sözleşme dönemi	Uygun başvuru sonrası Bakanlıkça uygunluk kabulü	Zayıf Yön	Güçlü Yön	Teşvik Sistemi
Uygulama Prosedürü	Yatırımların ivedilikle hayata geçme zamanı	Yatırımın hayata geçmesi için asgari sınır belirlenir. Projeler asgari ve azami zaman dilimleri içerisinde uygulamaya geçirilir.	Başvuru bazında Bakanlıkça yapılacak değerlendirme ile belirlenir. Yatırımın ivedilikle hayata geçirilmesinde bir engel yoktur.	Zayıf Yön	Güçlü Yön	Teşvik Sistemi
Uygulama Prosedürü	Yatırım için ilave zaman opsiyonu	En fazla 6 ay uzatma	Belirlenen sürenin yarısı kadar uzatma(bir yıldan az ise 1 yıl olarak uygulanır)	Zayıf Yön	Güçlü Yön	Teşvik Sistemi
Uygulama Prosedürü	Destek süreci ile ilgili destek sağlayan kuruma ulaşılabilirlik ve süreçle ilgili bilgi edinme	Her bir projeye projenin ilerleyişini takip amaçlı bir izleme uzmanı atanmakta ve her daim projeyi yürüten kurum/firma tarafından ulaşılabilir olmakta soru ve sorunlara anında müdahale edebilmektedir.	Yatırımlar yerel birimlerce illerde 6 aylık periyodlarla izlenmekte ve raporlanmaktadır. Yalnız MDP sürecindeki kadar yakından takip ve sürece müdahale söz konusu değildir. Asıl muhatap Bakanlıktır.	Güçlü Yön	Zayıf Yön	Mali Destek Programı
Uygulama Prosedürü	Destek uygulama sürecinde destek alan kurum/kuruluş/firm	Nispeten katı ve disiplinli bir zaman yönetimi ve performans değerlendirme kriterleri mevcuttur. Proje başına atanan	Nispeten daha esnek bir izleme disiplini mevcuttur. Yatırımın gerçekleşme zamanında ve gerçekleşme	Güçlü Yön	Zayıf Yön	Mali Destek Programı

	anın daha disiplinli ve titiz bir çalışma koşullarına yönlendirilmesi	izleme uzmanı tarafından birebir takip söz konusudur.	kriterlerinde nispeten esneklik söz konusudur. (yatırımların taahhüt edilen zaman dilimi içerisinde yapılması yeterlidir)			
Uygulama Prosedürü	Destek uygulama sürecindeki prosedür ve iş yükleri	Proje izleme süreci ve prosedürü nispeten daha fazladır. İzleme süreci ile ilgili üretilen evrak ve raporlamalar nispeten fazladır.	Yatırımı uygulamada izleme ve değerlendirme süreci ve üretilen evraklar nispeten daha azdır. (Bakanlığa iletilen Yatırım Takip raporları)	Zayıf Yön	Güçlü Yön	Teşvik Sistemi
Uygulama Prosedürü	Bütçedeki ani değişikliklere karşı esneklik	Desteğin verilmesine ilişkin kararın sorgulanmasına neden olmayacak ve başvuruçulara eşit davranma yükümlülüğüne ters düşmeyecek küçük değişiklikler (bildirim mektubu ve zeyilname şartları dahilinde)	Artış ve azalışlarda şartlı revizyon imkanı	Zayıf Yön	Güçlü Yön	Teşvik Sistemi
Uygulama Prosedürü	Yatırımın izlenmesi sürecinde harcanan mesai	Proje Uygulama sürecinde 1 adet izleme uzmanı proje başına atanmakta ve nispeten fazla olan izleme prosedürünü takip etmektedir.	Yatırımın ilerlemesine dair raporlamalar yapılmaktadır. İzleme prosedürü nispeten daha azdır.	Zayıf Yön	Güçlü Yön	Teşvik Sistemi
Yatırım Alanı ve Destek Kapsamı	Farklı büyüklükteki yatırımlara hitap edebilme	Teşvik Sisteminin 4'üncü bölge için asgari yatırım tutar sınırı olan 500.000 TL'nin altındaki yatırımlara da hitap edebilirken bütçe kısıtı	Teşvik Sisteminin 4'üncü bölge için asgari yatırım tutar sınırı olan 500.000 TL'nin altındaki yatırımlara hitap etmemekle birlikte	Zayıf Yön	Güçlü Yön	Teşvik Sistemi

		nedeniyle Ajans bütçe ve imkânları ile sınırlıdır.	sınırın üzerindeki yatırımlara hitap edebilmektedir.			
Yatırım Alanı ve Destek Kapsamı	Yatırım sermayesinin temini	%50 ila %90 oranında değişen meblağlarda hibe imkânı	Sabit yatırım tutarının %70'e kadarı için faiz desteği imkanı	Güçlü Yön	Zayıf Yön	Mali Destek Programı
Yatırım Alanı ve Destek Kapsamı	İldeki desteğe muhtaç ve/veya geliştirilmesi gereken sektör seçimindeki değişimine duyarlılık	Proje hazırlık döneminde Yönetim Kurulu Kararları ve Bakanlık onayı dahilinde görece esnek	İlgili mevzuatta değişiklik gerektirdiği için görece katı/zor	Güçlü Yön	Zayıf Yön	Mali Destek Programı
Yatırım Alanı ve Destek Kapsamı	Destek unsurlarının çeşitliliği	Yalnızca hibe desteği,(henüz uygulanmamakla birlikte faiz ve faizsiz kredi desteği) söz konusudur.	Yatırımın mahiyetine göre birden fazla destek unsurundan aynı yatırımda yararlanma imkanı söz konusudur.	Zayıf Yön	Güçlü Yön	Teşvik Sistemi
Yatırım Alanı ve Destek Kapsamı	Hitap edilen sektör çeşitliliği	Mevzuatta bazı istisnalar dışında sektör/alan kısıtlaması olmamasına rağmen Batı Karadeniz Kalkınma Ajansı tarafından yalnızca imalat, turizm sektörleri ve altyapıya destek verilmiştir.	Görece daha geniş bir yelpazedeki sektörlerle hitap etmektedir.	Zayıf Yön	Güçlü Yön	Teşvik Sistemi

Yatırım Alanı ve Destek Kapsamı	Finansal kiralama gibi yatırım sermayesinin temini hususunda alternatiflerin kullanılması ve ikinci el makine ekipman satın alma gibi maliyetlerin düşürülmesindeki kolaylıklar	Proje Uygulama prosedürü nispeten katıdır. Nakdi ödeme haricindeki bir ödeme şekli ve ikinci el makine ekipman satın alma kabul edilmemektedir.	Nispeten daha esnek bir uygulamaya sahip olup finansal kiralama yöntemi kabul görmekte; ithal makine ve ekipmanlar için belirli koşullar altında ikinci el makine ve ekipman teminine izin verilmektedir.	Zayıf Yön	Güçlü Yön	Teşvik Sistemi
Kaynak Kullanımı	Desteğin toplam yatırımı karşılama Oranı (ceteris Paribus- vergilendirme, muhasebeleştirme vb. işlemler göz önünde bulundurulmaksızın)	Hesaplamalara göre ortalama %51,74	Tahmini hesaplamalara göre ortalama %35,76	Güçlü Yön	Zayıf Yön	Mali Destek Programı
Kaynak Kullanımı	İle yapılan yatırım miktarı/meblağı	Toplamda 31.091.970,12 TL	Toplamda 383.290.089 TL	Zayıf Yön	Güçlü Yön	Teşvik Sistemi
Kaynak Kullanımı	Yatırımın niteliği ve yerindeliliğinin değerlendirilmesi	Proje Döngüsü Yönetimi sistematüğinde sunulan projeler; bağımsız değerlendirme, değerlendirme komitesi, Genel Sekreterlik	Başvurularda asgari koşulları sağlayan yatırımlar desteklenmekte ayrıyeten bir değerlendirme sürecine tabi tutulmamaktadır.	Güçlü Yön	Zayıf Yön	Mali Destek Programı

		değerlendirmesi ve Yönetim Kurulu değerlendirmesi gibi projenin hem niteliğinin hem de yerindeliliğinin değerlendirildiği süreçlerden geçmektedir.				
Kaynak Kullanımı	Oluşturulan istihdam için devlet tarafından harcanan/vazgeçilen meblağ	Mali destekler kapsamında Bartın'da 1 kişilik istihdam sağlamak için Devletin 52.923.28 TL tutarında mali destek sağladığı görülmektedir.	Teşvik sistemi kapsamında Bartın'da 1 kişinin istihdamı için Devletin 188.028,32 TL'lik alacağından vazgeçtiği/harcama yaptığı tahmin edilmektedir.	Güçlü Yön	Zayıf Yön	Mali Destek Programı
Kaynak Kullanımı	Gerçekleştirilen yatırım adedi	Bartın'da 46 Proje nihayete ermiştir.	Bartın'da 29 Teşvik Belgeli Yatırımın Kapama İşlemi gerçekleştirilmiştir.	Güçlü Yön	Zayıf Yön	Mali Destek Programı
Kaynak Kullanımı	Yatırım başına düşen yatırım meblağı/miktarı	Yatırıma bağlanan proje başına 675.912,39 TL'lik bir yatırım tutarı düşmektedir.	Bartın'da teşvik belgeli yatırım başına 13.216.899,62 TL'lik yatırım tutarı düşmektedir.	Zayıf Yön	Güçlü Yön	Teşvik Sistemi
Kaynak Kullanımı	Yatırım başına düşen destek miktarı/meblağı	Proje başına ortalama 349.753,91 TL destek verilmiştir.	Bartın'da teşvik belgeli yatırım başına 4.726.643,07 TL'lik destek tutarı düştüğü tahmin edilmektedir.	Zayıf Yön	Güçlü Yön	Teşvik Sistemi

Kaynak Kullanımı	Yatırım başına düşen istihdam miktarı	Yatırım Başına 7 (6,6) istihdam düşmektedir.	Yatırım Başına 25 istihdam düşmektedir.	Zayıf Yön	Güçlü Yön	Teşvik Sistemi
Muhasebeleştirme	Muhasebeleştirme işlemi sonrası desteğin/teşvikin firmaya net getirisi	1 Milyon TL'lik yatırımda Yatırımcıya Katkı Miktarı Toplamda(teşvik belgeli yatırım ile bire bir kıyaslandığında) 71.435 TL'dir.	1 Milyon TL'lik yatırımda Yatırımcıya Katkı Miktarı Toplamda(tahmini olarak): 780.766,67 TL'dir.	Zayıf Yön	Güçlü Yön	Teşvik Sistemi

Kaynak: 19.06.2012 tarih ve 28328 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 2012/3305 sayılı Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Bakanlar Kurulu Kararı, 20.06.2012 tarih ve 28329 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Kararın Uygulanmasına İlişkin Tebliğ , 31 Mayıs 2018 Tarih ve 30437 Sayılı Resmi Gazetede Yayımlanan Yatırım Teşvik Belgesi İşlemlerinin Elektronik Ortamda Yürütülmesine İlişkin Yetkilendirme Tebliği, 08.11.2008 tarih ve 27048 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Kalkınma Ajansları Proje Ve Faaliyet Destekleme Yönetmeliği, T.C. Kalkınma Bakanlığı Kalkınma Ajansları Destek Yönetimi Kılavuzu Bölgesel Gelişme Ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü Ankara, 2018, BAKKA Mali Destek Programları <https://www.bakkakutuphane.org/search?q=mali+destek+>

Ek H. Mali Destek Programı, Teşvik Sistemi, Proje Bazlı Teşvik Sistemi ve Cazibe Merkezi programı Destek Unsurları

Destek Unsurları	Mali Destek Programı	Yatırım Teşvik Sistemi	Proje Bazlı Teşvik Sistemi	Cazibe Merkezi Programı
KDV İstisnası			✓	
Gümrük Vergisi İstisnası			✓	
Vergi İndirimi			✓	
Sigorta Primi İşveren Hissesi Desteği			✓	
Gelir Vergisi Stopajı Desteği			✓	
Sigorta Primi İşçi, Hissesi Desteği			✓	
Faiz Desteği			✓	
Yatırım Yeri Tahsisi			✓	✓
KDV İadesi			✓	
Vergi istisnası			✓	
Sermaye Katkısı			✓	
Nitelikli Personel Desteği			✓	
Kamu Alım Garantisi			✓	
Tahsis, Lisans, Ruhsat, İzin ve Tescillerde İstisna Getirilmesi veya Kolaylık Sağlanması			✓	
Alt Yapı Desteği			✓	
Enerji Desteği			✓	✓
Organize Sanayi Bölgesi veya Hazine Arazilerinde yatırımcıya sunulacak, kiralanacak olan Bina Yapımı Desteği				✓
Faizsiz Yatırım Kredisi Desteği				✓
Faiz İndirimli İşletme Kredisi Desteği				✓
Danışmanlık Hizmeti Desteği				✓
Fiber İletişim Alt Yapısı Desteği				✓
Personel Eğitim Desteği				✓
Nakdi Taşınma Desteği				✓
Kar amacı güden kuruluşlara yönelik % 50'ye kadar hibe desteği Alt Yapı Destekleri Kapsamında (Güdümlü Projeler dahil) % 75 hatta Yönetim Kurulu Kararı ile % 90'a varan hibe destekleri	✓			

Kaynak: 19.06.2012 tarih ve 28328 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 2012/3305 sayılı Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Bakanlar Kurulu Kararı, 26 Kasım 2016 tarihinde yürürlüğe giren 2016/9495 sayılı Yatırımlara Proje Bazlı Devlet Yardımı Verilmesine İlişkin Karar, Kalkınma Ajansları Proje ve Faaliyet Destekleme Yönetmeliği'nden yararlanılmıştır.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Osman Bahadır KALECİK

Doğum Yeri ve Tarihi : 19.05.1984

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler
Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü

Yüksek Lisans Öğrenimi : Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap
Tarihi Enstitüsü

Bildiği Yabancı Diller : İngilizce

Bilimsel
Faaliyet/Yayınlar : Kalkınma ajanslarının kalkınma politikalarındaki
yeri: Batı Karadeniz Kalkınma Ajansı örneği-
Hacettepe Üniversitesi-Atatürk İlkeleri ve İnkılap
Tarihi Enstitüsü- Yüksek Lisans Tezi (2017)
Havaalanının Bölgesel Kalkınmaya Etkisi -
Zonguldak Havaalanı- Bartın I. Sektörel Kalkınma
Sempozyumu- Sempozyum Bildirisi 8-9-10 Nisan
2015, Bartın Üniversitesi, Bartın

Aldığı Ödüller :

İş Deneyimi

Stajlar :

Projeler ve Kurs :

Belgeleri

Çalıştığı Kurumlar : 1- Devlet Hava Meydanları İşletmesi (2009-
2010)/Stajyer Hava Trafik Kontrolörü
2- Batı Karadeniz Kalkınma Ajansı (2010-)/
Bartın Yatırım Destek Ofisi Koordinatörü

İletişim

E-Posta Adresi : b.kicelak@gmil.com

Tarih : 04/07/2019 (Tez sınav tarihi)